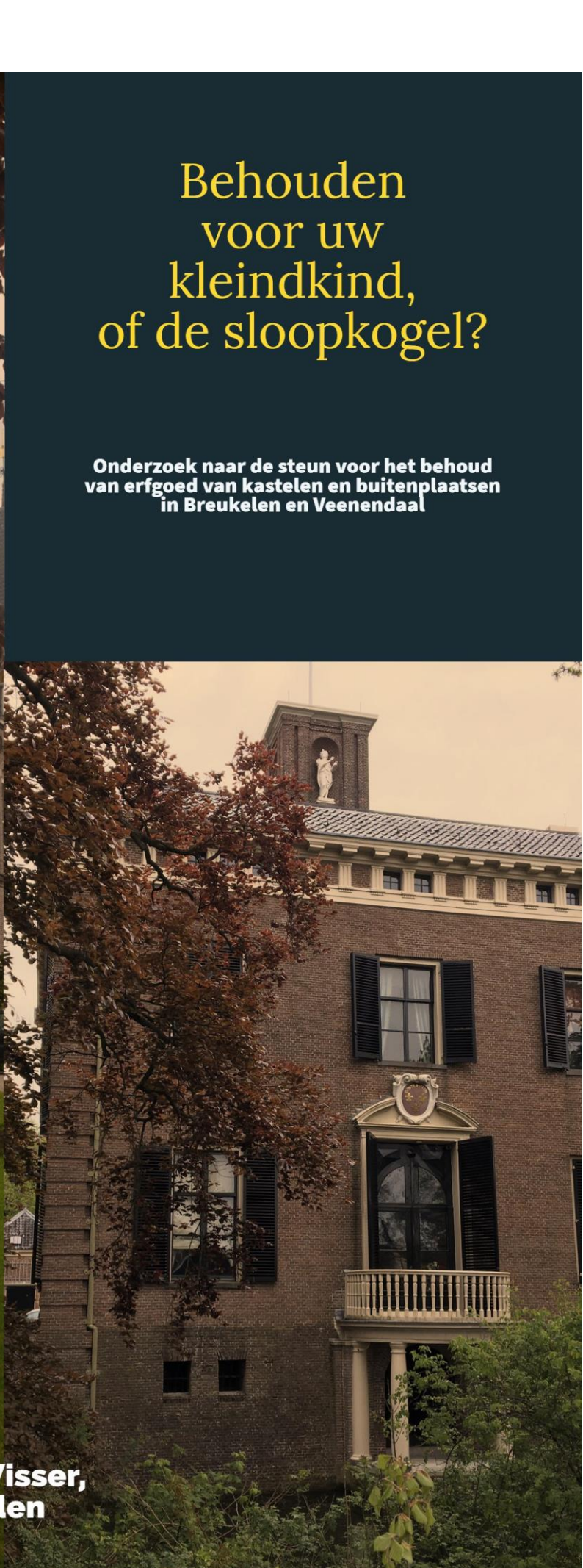

Behouden voor uw kleindkind, of de sloopkogel?

Onderzoek naar de steun voor het behoud
van erfgoed van kastelen en buitenplaatsen
in Breukelen en Veenendaal

**Door: Amber van de Kerkhof, Bert Visser,
Elizabeth Verkuil en Tim van Heusden**

Behouden voor uw kleinkind of de sloopkogel?

Onderzoek naar de steun voor het behoud van erfgoed van kastelen en buitenplaatsen in Breukelen en Veenendaal

Wetenschappelijk Leeronderzoek

Onder begeleiding van drs. S.E. Miellet en drs. F. Vogelzang

Universiteit Utrecht

30 juni 2017

Tim van Heusden (5710383)

Amber van de Kerkhof (5701511)

Elizabeth Verkuil (5710227)

Bert Visser (5710944)

Voorwoord

Het verslag dat voor u ligt is in opdracht van de Nederlandse Kastelenstichting samengesteld. Het is het eindresultaat van de cursus Wetenschappelijk Leeronderzoek, onderdeel van de BSc Sociale Geografie en Planologie aan de Universiteit Utrecht. Wij willen Fred Vogelzang van de NKS en met name Sara Mielliet van de Universiteit Utrecht bedanken voor hun begeleiding tijdens het proces. Ook willen we de andere drie onderzoeksgroepen hartelijk bedanken voor de samenwerking tijdens het gehele vak.

Utrecht University

Inhoudsopgave

Inleiding.....	10
Probleemstelling	10
Opbouw van het rapport.....	11
Hoofdstuk 1. Theoretisch Kader	12
1.1 Erfgoed in Nederland	12
1.1.1 Het behoud van erfgoed en de rol van de gemeenschap hierbij	12
1.2 Het gebruik van erfgoed	14
1.3 De waarde en waardering van erfgoed	15
1.3.1 Gebruik en waardering van het erfgoed	15
1.3.2 Kennis over erfgoed en cultuurparticipatie	16
1.3.3 Woonduur	17
1.4 buitenplaatsen als erfgoed	17
1.4.1 De definitie van kastelen en buitenplaatsen.....	18
1.4.2 Particulier bewoonde kastelen en buitenplaatsen	18
1.5 Conceptueel Model en Hypothesen	20
1.5.1 Conceptueel Model	21
1.5.2 Hypothesen	21
Hoofdstuk 2. Onderzoeksonderwerp	23
2.1 Over het onderzoek	23
2.2 Populatie en steekproef	23
2.3 Dataverzameling	25
2.3.1 Werkwijze enquêteren	25
2.4 De enquête	25
2.4.1 Methodische keuzes omtrent de enquête	25
2.4.2 Opbouw van de enquête.....	26
2.4.3 Opmerkingen bij de enquête	27
2.5 Operationalisering begrippen	27
2.6 Gebiedsbeschrijving.....	29
2.6.2 Prattenburg, Rhenen/Veenendaal	31
2.7 Statistische analyse	32
2.8 Reflectie	34
Hoofdstuk 3. De responsgroep	35
3.1 Statistische beschrijving responsgroep	35
3.2 Non-respons	36
3.3 Representativiteitsanalyse.....	37
3.3.1 Geslacht.....	37
3.3.2 Huishoudenstype	38

3.3.3 Leeftijd	38
3.3.4 Inkomen en opleidingsniveau	38
Hoofdstuk 4. Statistische analyses	39
4.1 Steun voor het behoud van erfgoed	39
4.2 Persoonskenmerken	40
4.3 Kennis over de cultuurhistorie van Gunterstein en Prattenburg	41
4.4 Gebruik van de groene omgeving en cultuurparticipatie	42
4.5 Waardering van de esthetische waarde van het erfgoed	44
4.6 Particuliere bewoning	46
4.7 Bijdrage behoud erfgoed	49
4.8 Multiple regressie	50
Hoofdstuk 5. Conclusie en discussie	52
5.1 Bevindingen	52
5.2 Suggesties voor vervolgonderzoek	53
5.3 Relevantie	53
5.4 Reflectie	53
5.4.1 Inlichten bewoners	54
5.4.2 Gebruiken van CBS-antwoordcategorieën	54
5.4.3 Het enthousiasmeren van mensen om mee te willen werken	54
5.4.4 Enthousiasme van respondenten	54
Samenvatting	56
Literatuur	57
Bijlagen	60
Bijlage 1. Enquête Breukelen	60
Bijlage 2. Enquêteertijden schema	68
Bijlage 3. Non-respons schema	68
Bijlage 4. Multipale regressie	69

Inleiding

Kastelen spreken tot de verbeelding. Al sinds hun ontstaan in de Middeleeuwen zijn het iconen van macht en schoonheid, bedoeld om iedereen die het geluk heeft er een te aanschouwen, te imponeren. Hoewel de maatschappij rondom kastelen compleet veranderd is, blijven deze ontzag opwekken en tot de verbeelding spreken, als de laatste restanten uit een lang vervlogen tijd.

Het is dan ook niet meer dan begrijpelijk dat er stemmen opgaan die pleiten voor het behoud van deze indrukwekkende gebouwen. Helaas is dit niet goedkoop en het vergt het daarnaast veel tijd en moeite om een kasteel in waarde te onderhouden (Nijhuis, 2013). Daarbij moet het gebouw een functie hebben, wat soms vraagt om creatieve invullingen. Een steeds meer voorkomende functie blijkt echter zeer traditioneel, namelijk particuliere bewoning (De Lange, 2017). Neem bijvoorbeeld het echtpaar Van Asch van Wijk. Zij wonen samen als Heer en Vrouwe op het Rheense landgoed Prattenburg. Dit klinkt als een sprookje en in sommige opzichten zal dit ook zeker zo zijn. Echter, om de buitenplaats te onderhouden moet er ook van hun kant enorm veel werk verzet worden om het landgoed in glorie te laten (voort)bestaan (Prattenburg.nl, n.d.).

Het heeft ons als onderzoekers aan het denken gezet. Hoe denken omwonenden over een particulier bewoond kasteel of buitenplaats in de omgeving? Willen zij dat er een kasteel of buitenplaats in hun 'achtertuin' staat en zijn zij bereid zich in te zetten voor het behoud van dit erfgoed? Of zijn zij van mening dat de kasteelbewoners de lasten zelf moeten dragen, en zouden ze het niet erg vinden dat het kasteel zomaar verdwijnt? Deze vragen gaven aanleiding tot onderzoek naar hoe omwonenden kastelen en buitenplaatsen willen behouden voor de toekomst en op welke manier zij deze waarderen.

Hieruit blijkt ook direct de maatschappelijke relevantie: zijn omwonenden bereid een kasteel dat privé bewoond wordt te steunen op een praktische manier, door er al dan niet (belasting)geld en tijd in te steken? En niet minder belangrijk is het mentale aspect, de vraag of het kasteel en het omliggende landgoed 'leeft' binnen een gemeenschap. Is het kasteel aanwezig genoeg in het leven van omwonenden om hun steun waardig te zijn, en hoe kan deze kennis bijdragen aan beter behoud van kastelen en buitenplaatsen in de toekomst?

Uit wetenschappelijke literatuur blijkt hier nog vrij weinig over bekend te zijn. Slechts een handjevol kleine, lokale studies hebben onderzoek gedaan naar dit fenomeen (Báez-Montenegro, Bedate, Herrero & Sanz, 2010). Deze gaan echter zelden over Nederland en stellen slechts voorzichtige proposities. Veel artikelen richten zich op technieken van behoud. De focus ligt op het object, het kasteel of de buitenplaats zelf. De steun voor het behoud van deze plekken blijft echter in veel artikelen onderbelicht. Dit is echter wel cruciaal, want waarom zou een duur gebouw onderhouden (moeten) worden als hier geen draagvlak voor is. Met dit onderzoek hopen wij een tip van de sluier op te lichten en aanzet te geven voor verder onderzoek hiernaar.

Probleemstelling

Particulier bezit van kastelen en buitenplaatsen heeft in de afgelopen jaren een evidente rol gekregen in het behoud van erfgoed. Hoewel deze kastelen hun woonfunctie vaak uitbreiden met andere functies zoals horeca of educatie, zijn er ook nog steeds vele kastelen die primair dienen als verblijfslocatie van een familie. In dit onderzoek zal deze laatste categorie kastelen en buitenplaatsen centraal staan. Er wordt hierbij echter niet gekeken naar de bewoners van de kastelen en buitenplaatsen, maar naar de gevolgen van deze particuliere bewoning voor de omwonenden in de wijk. Hoe denken zij over de kastelen en buitenplaatsen als erfgoed? Hebben zij kennis over de historie en het behoud van erfgoed en leidt deze kennis en interesse tot steun voor het behoud van het erfgoed? Dit zijn onderwerpen die centraal zullen staan in dit onderzoek. De kern van dit onderzoek zal draaien rondom de rol van omwonenden bij de steun tot het behoud van

erfgoed voor Prattenburg in Rhenen en Gunterstein in Breukelen. Dit zal onder andere worden bepaald door de manier waarop zij zich betrokken voelen met de buitenplaats. De leidende vraag in dit rapport luidt als volgt:

‘In hoeverre speelt de mate van kennis over cultuurhistorie, de bezoekfrequentie van de groene omgeving, de waardering van het erfgoed, de waardering van particuliere bewoning en de mate van cultuurparticipatie een rol in de mate van steun voor het behoud van erfgoed door omwonenden van Gunterstein en Prattenburg?’

Notitie: vanaf nu wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen buitenplaatsen en kastelen, omdat het verschil niet relevant is voor het op steun voor erfgoedbehoud gerichte onderzoek. In paragraaf 1.4 wordt het verschil nog nader uitgelegd.

Deze hoofdvraag wordt ondersteund door de volgende deelvragen:

- Hoe speelt de leeftijd en de woonduur van omwonenden een rol in hun steun voor het behoud van erfgoed?
- In hoeverre leidt de cultuurhistorische kennis over de monumenten Gunterstein en Prattenburg tot steun voor het behoud van erfgoed?
- Op welke manier wordt er door omwonenden gebruik gemaakt van de groene omgeving van het erfgoed en hoe leidt dit tot steun voor het behoud ervan?
- Op welke manier leidt de waardering van het erfgoed tot steun voor het behoud ervan?
- Hoe waarderen omwonenden het contact met de bewoners en de betrokkenheid van de bewoners van de monumenten en hoe beïnvloedt dit hun steun voor het behoud van erfgoed?
- Op welke manier speelt de mate van cultuurparticipatie een rol in de mate van steun voor het behoud van erfgoed door omwonenden?
- In hoeverre beschouwen omwonenden het particulier bezit van de buitenplaats als positief voor het behoud ervan?

Opbouw van het rapport

In het eerste hoofdstuk kunt u lezen op welke manier het onderzoek ingekaderd is in de wetenschappelijke literatuur. Aan het einde hiervan worden er aan de hand van een conceptueel model hypothesen opgesteld. Met behulp van deze hypothesen worden de analyses verderop in het onderzoek uitgevoerd. In hoofdstuk 2 wordt de methode die gebruikt is, uitgewerkt en hier direct op gereflecteerd. In het hoofdstuk hierna, hoofdstuk 3, wordt er begonnen met beschrijvende statistiek. Hierin behandelen we onder andere de responsgroep. Ook is hierin de representativiteitsanalyse opgenomen. In hoofdstuk 4 zijn de statistische analyses te vinden. In het laatste hoofdstuk trachten wij een antwoord op de centrale vraag te geven. Tot slot zijn enkele bijlagen toegevoegd, waaronder de volledige enquête en enkele relevante tabellen van de statistische toetsing.

Hoofdstuk 1. Theoretisch Kader

In dit eerste hoofdstuk wordt aan de hand van theorie een uiteenzetting gemaakt van kennis waarop de onderzoeksvraag berust. Vervolgens worden hier een conceptueel model en verschillende hypothesen uit afgeleid. Het hoofdstuk begint met een uiteenzetting van het begrip erfgoed en alles wat hierbij komt kijken in Nederland, zoals behoud en waardering. Daarna wordt ingezoomd op het particulier bewonen van erfgoed en de waardering hiervan door de lokale gemeenschap. De hypothesen van het onderzoek worden door de tekst heen al vermeld, de nummering van de hypothesen verwijzen naar het conceptueel model in figuur 1.1 en de opsomming van de hypothesen in paragraaf 1.5.2.

1.1 Erfgoed in Nederland

Het is belangrijk dat er een duidelijke definitie van erfgoed is. Hierna wordt er ingegaan op onderwerpen als hoe erfgoed wordt behouden en welke rol dit speelt in de lokale gemeenschap. Dit begrip is namelijk breed en lastig te definiëren. Grijzenhout (2007) laat zien dat de term erfgoed veranderlijk is. Door de jaren heen zijn er meerdere definities en ‘soorten’ erfgoed ontstaan. Een onderscheid dat vaak wordt gemaakt is tussen materieel en immaterieel erfgoed. Bij materieel erfgoed moet hierbij worden gedacht aan concrete voorwerpen, zoals schilderijen, maar ook aan monumenten zoals kastelen en buitenplaatsen. Immaterieel erfgoed duidt daarnaast op de ontastbare kant van cultuur zoals normen, waarden en bijvoorbeeld geloof. Wanneer men spreekt over erfgoed is het meestal in de zin van het behoud van (im)materiële zaken voor een toekomstige generatie. Wat uiteindelijk besloten wordt te behouden voor toekomstige generaties is echter wel afhankelijk van de huidige generatie, dit maakt de term erfgoed veranderlijk (Grijzenhout, 2007).

In Nederland wordt erfgoed onder andere geregeld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, als onderdeel van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De Rijksdienst houdt zich bezig met een viertal vakgebieden: archeologie, cultuurlandschappen, collecties en monumenten. Op het laatstgenoemde zal verder worden ingezoomd, aangezien kastelen en buitenplaatsen tot hiertoe behoren (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.j. a).

Monumenten worden in de monumentenwet afkomstig uit 1988, gedefinieerd als ‘door mensen vervaardigde onroerende zaken, die ouder zijn dan 50 jaar en die van algemeen belang zijn vanwege hun schoonheid, wetenschappelijke of cultuurhistorische waarde’ (van den Broek, de Haan & Huysmans, 2009). In totaal zijn er rond de 63.000 Rijksmonumenten, 56.000 Gemeentelijke monumenten en nog eens 465 beschermde stads- of dorpsgezichten (Erfgoedinspectie, 2015). Deze historische gebouwen worden ieder beschermd door ofwel de rijksoverheid, de provincie of de gemeente. Bij ieder type monument gelden andere regels, zo mogen bewoners van monumenten specifieke verbouwingen vaak niet zomaar uitvoeren zonder eerst toestemming te krijgen (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.j. a).

1.1.1 Het behoud van erfgoed en de rol van de gemeenschap hierbij

Janssen, Luiten, Renes & Rouwendal (2013) laten zien dat de kern van het begrip erfgoed gaat over het bewaren van specifieke zaken voor toekomstige generaties. Wanneer men het heeft over materieel erfgoed, met name monumenten, is het belangrijk om goed stil te staan bij het behoud van erfgoed omdat anders het toekomstideaal niet kan worden waar gemaakt. Mede op basis hiervan is in 1999 het Belvedereprogramma opgezet, dat de ruimtelijke ordening in relatie tot erfgoed een impuls moest geven. Dit is geslaagd. Dit innovatieprogramma kiest een open erfgoedvizier, erfgoed wordt niet meer aan de ruimtelijke dynamiek onttrokken, maar hoort bij de inzet om de kwaliteit van steden en regio's te vergroten (Janssen et al., 2013). Daarnaast is door dit programma de inbreng van burgers hierin vergroot. Burgers eisen een steeds actievere rol in de besluitvorming wat betreft het behoud van erfgoed. Deze steeds actievere rol in de besluitvorming

leidt tot het feit dat burgers met krachtige initiatieven komen om hun directe woonomgeving leefbaar te houden (Janssen et al., 2013).

Duineveld et al. (2010) heeft als mening dat het behoud van natuur en erfgoed in Nederland als een lands- of een collectief belang gezien wordt. De collectieve belangen in Nederland worden bijna altijd gekozen door bepaalde belangengroepen in de samenleving. Bewoners die zich hebben ingezet voor hun leefomgeving, hebben zich daarbij misschien onbewust ingezet voor het behoud van zaken die als erfgoed van nationale waarde worden beschouwd. Ook het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gaf in 2008 aan dat het particuliere initiatief van bewoners een succesfactor is geweest voor het behoud en ontwikkeling van erfgoed. Iedere belanghouder heeft andere belangen. Het is aan de monumentenzorg in Nederland om deze belangen zo goed mogelijk met elkaar in balans te brengen (Duineveld, Dam, During, Zande, 2010, p.16-22).

Hierboven is al gebleken dat lokale bewoners een steeds actievere rol eisen in het proces van erfgoedbehoud. Dit wordt in het rapport van de Erfgoedinspectie (2015) besproken, lokale bewoners doen dit onder andere door deel te nemen aan vrijwilligerswerk bij de Open Monumentendag, of door landgoederen te onderhouden via lokale verenigingen. Hoewel een prominentere rol in beleid als wenselijk wordt gezien, en bijvoorbeeld ook een gevolg is van de Nota Belvedere, worden lokale bewoners slechts in een klein percentage van het aantal gemeenten in Nederland, betrokken bij erfgoedbeleid. Wat hier de reden van is, komt echter niet duidelijk naar voren. Slechts in 25 gemeenten konden burgers, vaak in de vorm van erfgoedverenigingen, actief meedenken over het bestuur. Mensen hebben daarentegen wel altijd het recht om een klachtenprocedure te starten als er het gevoel heerst dat er niet zorgvuldig wordt omgegaan met een monument (Erfgoedinspectie, 2015, p. 40-43). De gemeente en incidenteel de provincie moet dan een onderzoek starten. Op deze manier hebben omwoners altijd een toevluchtsoord als het gaat om erfgoedbescherming. Gebleken uit het onderzoek van de erfgoedinspectie is namelijk dat de gemeente de bescherming van erfgoed niet altijd even goed regelt. Dit doet zich vooral voor in gemeenten waar weinig monumenten staan, waar een gebrek aan kennis en samenwerking leidt tot wanonderhoud. Veel inspecteurs weten niet goed waar ze op moeten letten waardoor overtredingen worden genegeerd. Ondanks dit is het aantal interventies dat achteraf wordt opgemerkt beperkt vergeleken met de ongeveer honderd monumenten in Nederland (Erfgoedinspectie, 2015). De conclusie kan hierdoor wellicht getrokken worden dat het meer betrekken van de lokale gemeenschap een oplossing kan bieden, omdat het bewustzijn van monumenten en overtredingen kunnen bijdragen aan het behoud en de bescherming ervan.

Ook buiten Nederland wordt er geëxperimenteerd met vormen van erfgoedbehoud waarbij de lokale bevolking wordt betrokken. Uit Hodges & Watson (2000) blijkt dat in het Verenigd Koninkrijk net als in Nederland een groot aantal monumenten bestaat dat particulier wordt behouden. Over deze trend in Nederland zal later in dit hoofdstuk meer informatie worden gegeven. Ook in het Verenigd Koninkrijk zijn deze gebouwen voor het grootste gedeelte afhankelijk van de winst die zij zelf genereren, wat met name geldt voor (kleinere) monumenten met een lage bezoekersfrequentie. *The Local Heritage Initiative* verstrekt subsidies aan lokale gemeenschappen voor de inzet voor het behoud van erfgoed. Op deze manier worden monumenten die meer van lokaal belang zijn, behouden en versterkt dit tevens de relaties binnen de sociale gemeenschap. Wel wordt er vermeld dat training noodzakelijk is om tot een geslaagd resultaat te komen (Hodges & Watson, 2000, p. 242). Het betrekken van de lokale gemeenschap kan dus wel degelijk positieve effecten hebben op het behoud van erfgoed. Daarnaast versterkt het niet alleen de positie van erfgoed binnen de gemeenschap en voelen mensen zich er meer mee verbonden, maar vergroot het ook de sociale cohesie in een gemeenschap. Wellicht kan deze vorm van erfgoedbehoud op basis van lokale initiatieven ook op grotere schaal worden toegepast op de Nederlandse situatie, met name als blijkt dat veel mensen steun hebben voor het behoud van erfgoed en hierin geïnteresseerd zijn.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2015, p. 2) geeft ook aan dat erfgoed een verbindende factor heeft binnen een gemeenschap, net als het hierboven genoemde artikel van Hodges & Watson uit 2000. Door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed wordt erfgoed gezien als het DNA van een dorp, streek of stad die de gemeenschap haar trots geeft. Een strategie die wordt aangebracht is erfgoed veranderen in een ontmoetingsplaats. Als zo veel mogelijk sociale activiteiten rondom erfgoed worden gecentreerd, zal het binnen de gemeenschap de status van ontmoetingsplek krijgen. Erfgoed kan op deze manier als 'totempaal' worden gebruikt. Dit ideaal kan gerealiseerd worden door te investeren in erfgoed, activiteiten te organiseren en het actief betrekken van bewoners bij het onderhoud.

Haarmann, Dagevos, Tomor en Janssen (2015) betogen dat er waarde aan erfgoed wordt toegevoegd door erfgoed weer actief te gaan gebruiken en in te bedden in de maatschappij. Als erfgoed een rol gaat spelen in het dagelijks leven van mensen uit de gemeenschap, zal er meer steun zijn voor het behoud. Vermaatschappelijking speelt dan ook een steeds belangrijkere rol in erfgoedbehoud. De overheid ziet zichzelf niet als enige hoeder van ons erfgoed en wil burgers en ook bedrijven een steeds sterkere rol laten spelen in erfgoedbehoud. Voor de particuliere kasteelbewoner betekent dit ook dat er verwacht wordt dat zij actief bijdragen aan het behoud van hun woning. Het deels openstellen van een woning hoort hier ook bij (Haarmann, Dagevos, Tomor & Janssen, 2015 p. 13-15).

1.2 Het gebruik van erfgoed

Uit onderzoek van Van den Broek, De Haan en Huysmans (2009) naar belangstelling voor monumenten is gebleken dat de grootste groep belangstellenden de oudere bevolking is, namelijk de 50 tot 64- jarigen. Deze conclusie geldt ook voor de jaren 1999 en 2003 waarin het onderzoek ook werd uitgevoerd. Deze leeftijdsgroep heeft in het jaar 2007 met ruim 54% het grootste percentage monumenten bezocht (Van den Broek, De Haan & Huysmans, 2009). Het is dus evident dat deze leeftijdscategorie een groot aandeel heeft in de betrokkenheid met monumenten, wat er mogelijkwijs voor kan zorgen dat zij grotere waarde hechten aan het behoud van dit erfgoed voor een toekomstige generatie. Dit gaf de aanleiding de volgende hypothese op te stellen, hierin is de leeftijd 45 opgenomen omdat deze overeenkomt met de aangehouden leeftijdsklassen in het verdere onderzoek.

Hypothese 1.1: 'Omwonenden ouder dan 45 jaar bieden meer steun voor erfgoedbehoud.'

Daarnaast is tevens uit het rapport gebleken dat mensen met een hoger opleidingsniveau vaker monumenten bezoeken. Niet alleen in dat rapport, maar ook in de Erfgoedbalans van 2009 komt dit argument naar voren. VMBO haalt een percentage van 38%, HAVO/VWO en MBO behalen een percentage van 47% en HBO/WO een percentage van 64%. Hier is wat betreft de hoogte van het opleidingsniveau een stijgende lijn te zien. Ook hebben net iets meer vrouwen dan mannen interesse in bijzondere gebouwen. Dit blijkt uit het feit dat 46% van de vrouwen en 44% van de mannen een bezoek aan een monument heeft afgelegd (Van den Broek, De Haan & Huysmans, 2009; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2009).

In het vervolg van het onderzoek wordt het gebruik van de groene omgeving ook gesorteerd onder het kopje 'gebruik' (zie figuur 1.1 voor het conceptueel model), voor de interne consistentie van dit theoretisch kader is echter gekozen om het gebruik hiervan samen te voegen onder de paragraaf over de waardering van de groene omgeving.

1.3 De waarde en waardering van erfgoed

In Bazelmans (2012) wordt benoemd dat door het neoliberale politieke klimaat het tegenwoordig belangrijk is om de monetaire waarde aan te kunnen geven van zaken waar belastinggeld heengaat, zo ook bij erfgoed. Het is nodig om aan te kunnen geven waarom het behouden van erfgoed positief is voor de samenleving. Hiervoor moet duidelijk zijn welke waarden mensen hechten aan erfgoed die hier niet in zijn gespecialiseerd. Daarbij moeten eventuele economische voordelen in kaart worden gebracht (Bazelmans, 2012).

In geld uit te drukken waarden lijken belangrijker dan niet-materiële waardering, maar goed onderhouden buitenplaatsen en kastelen brengen wel degelijk wat op voor de gemeenschap. Inkomsten komen bij omwonenden en de middenstand terecht, zoals een hogere WOZ-waarde of extra horeca-inkomsten. De provincie zal eigenaren van buitenplaatsen moeten blijven ondersteunen, omdat deze voor de kosten op moeten draaien (Vogelzang, 2015).

Deze paragraaf vermeldt verder het belang van waardering van het erfgoed, waaronder zowel het monument als de groene omgeving behoren. Ook wordt de mate van specifieke cultuurhistorische kennis en de rol van woonduur besproken.

1.3.1 Gebruik en waardering van het erfgoed

De waardering van de esthetische waarde van het erfgoed is opgedeeld in een categorie voor de groene omgeving en voor de buitenplaats zelf. Allereerst wordt het belang van de esthetische waarde van het gebouw besproken. Omdat er in dit onderzoek naast de waardering van de groene omgeving ook wordt gekeken naar de bezoekfrequentie hiervan, is dit ook kort opgenomen in deze paragraaf.

Uit Coeterier (2002) blijkt hoe historische gebouwen gewaardeerd worden. Deze waardering is relevant, omdat aan de hand hiervan omwonenden een mening hebben over het kasteel. De categorieën zijn:

- Schoonheid: natuurlijke materialen zoals hout en baksteen worden als warm, levendig, intiem, gezellig en aantrekkelijk ervaren.
- Compleetheid (continuïteit, coherentie): zoals de aanwezigheid van een slotgracht en kantelen.
- Unicité (authenticiteit): imitaties worden meestal verworpen, net zoals prototypen.
- Vakmanschap: het moet goed duidelijk zijn wat het idee achter de architectuur is. Een idee kan verdediging zijn (dikke stenen muren), macht, grandeur, rijkdom of onaantastbaarheid.
- Het moet een verhaal vertellen (contextuele historie).

Ook wordt nadrukkelijk vermeld dat de esthetische waarde voor een gemeenschap erg belangrijk is. Zoals ook nog zal blijken uit de komende tekst, maakt het een gemeenschap niet uit of een gebouw zeldzaam is, wanneer het als 'lelijk' wordt beoordeeld mag het volgens hen alsnog gesloopt worden (Coeterier, 2002).

Een andere vorm van waardering is de waardering van een groene omgeving, wat onderdeel is van erfgoed. Veel kastelen en buitenplaatsen hebben een al dan niet toegankelijke groene omgeving rondom het kasteel liggen. Deze omgeving kan bestaan uit een tuin of een landgoed. Uit onderzoek van Tilley, Neale, Patuano en Cinderby (2017, p.1-2) is gebleken dat bijvoorbeeld ouderen van boven de 60 jaar profijt hebben van deze groene omgeving. Het zich bevinden in de natuur heeft positieve effecten op zowel de mentale als de fysieke toestand. De mobiliteit van deze ouderen speelt hierbij wel een rol, wanneer ouderen niet in staat zijn te wandelen of lang in de buitenlucht te zijn, kunnen zij geen gebruik maken van de omgeving (Tilley e.a., 2017 p.1-2).

Een groene omgeving speelt daarnaast ook een belangrijke rol in de waardering van de woonomgeving. Bij de huidige woonomgeving heeft de aanwezigheid van openbaar groen voor 67%

van de mensen een belangrijke rol gespeeld in de keuze ergens te gaan wonen. Wanneer echter gevraagd wordt naar de ideale woonlocatie, of deze nu bestaat en betaalbaar is of niet, speelt de aanwezigheid van groen nog een veel grotere rol. 86% van de mensen geeft dan aan dat deze eigenschap van groot belang is (Van den Broek, Huysmans & De Haan, 2005). Het wordt hieruit duidelijk dat men veel waarde hecht aan de mate van groenvoorziening in de woonlocatie. Aangezien buitenplaatsen vaak beschikken over landgoederen in een grote groene omgeving, kan hierdoor mogelijk ook een relatie worden aangetroffen in de waardering van de groene omgeving en het behoud van het erfgoed dat deze groene omgeving verstrekt. Omdat uit de situatie van ouderen is gebleken dat gebruik en waardering niet uitsluitend samengaan (een beperkte mobiliteit kan dit bijvoorbeeld tegenhouden) (Tilley e.a., 2017), is om deze reden ervoor gekozen om de waardering van de groene omgeving op te nemen in een hypothese over de waardering van de esthetische waarde en om de frequentie van het gebruik van de groene omgeving ook op te nemen in een aparte hypothese.

De theorie over de waardering van de esthetische waarde van het gebouw en het landgoed van monumenten heeft dus geleid tot de volgende hypothese:

Hypothese 4.1: 'Wanneer omwonenden van de buitenplaats de groene omgeving als 'mooi' beschouwen, hebben zij meer steun voor het behoud van het erfgoed.'

En het belang van de bezoekfrequentie van de groene omgeving tot deze hypothese:

Hypothese 3.1: 'Hoe hoger de bezoekfrequentie van de groene omgeving van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud ervan.'

1.3.2 Kennis over erfgoed en cultuurparticipatie

Nederlandse burgers hebben tegenwoordig steeds meer belangstelling voor erfgoed, dit blijkt uit de rapporten over cultuurparticipatie in Nederland van Van den Broek, De Haan en Huysmans (2009). Evenementen als de Open Monumentendag leiden ertoe dat erfgoed op positieve wijze centraal komt te staan onder de bevolking. Ondanks het feit dat vele monumenten in Nederland niet openlijk toegankelijk zijn, kunnen deze speciale open dagen, waarbij monumenten tijdelijk zijn opengesteld voor publiek, bijdragen aan de aandacht voor cultureel erfgoed (van den Broek, de Haan & Huysmans, 2009, p. 20). Deze verhoogde aandacht voor erfgoed kan ervoor zorgen dat mensen hun kennis over erfgoed vergroten en ook het behoud hiervan wordt verhoogd. Er is dan ook de volgende hypothese opgesteld die gaat over de mogelijke relatie tussen de frequentie van het bezoeken van monumenten of historische gebouwen, en de mate van steun voor het behoud van erfgoed:

Hypothese 5.1: 'Wanneer omwonenden actief zijn in het bezoeken van monumenten of overige historische gebouwen, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'

Kennis over erfgoed kan tegenwoordig bijna overal worden opgedaan, bijvoorbeeld op televisie, in boeken en door middel van de sociale media. Hoewel de gedrukte media en televisie nog steeds de populairste platformen zijn om informatie over erfgoed op te doen, neemt het internet een steeds prominenter rol in. Er kan onder andere worden gedacht aan monumenten die een eigen website hebben met informatie over de geschiedenis en hedendaagse activiteiten en beleidsdocumenten met algemene informatie over monumenten. Mede door deze trend van informatie verkrijgen, bereikt cultureel erfgoed een steeds grotere doelgroep. Bij erfgoededucatie kan echter ook worden gedacht aan les over cultureel erfgoed en monumenten. Dit komt niet alleen voor op universiteiten waar er vakken aan worden geweid, maar ook op de basis- en middelbare school wordt er aandacht besteed aan erfgoed, dit vaak in de vorm van excursies en themaprojecten over lokaal aanwezig

erfgoed. In de nota *Cultuur en school* uit 1996 van de staatssecretarissen Nuis en Netelenbos, werd erfgoed voor het eerst betrokken bij educatie. In de nota staat het volgende: ‘Het onderwijs dient de leerlingen vertrouwd te maken met de culturele verworvenheden van de maatschappij waarin zij straks als verantwoordelijk burger zullen functioneren’. Hiermee wordt duidelijk dat kinderen al vroeg wordt bijgebracht wat erfgoed is, wat het belang ervan is en wat hun eigen rol later is in het behoud (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2009).

Naast deze ietswat algemene vorm van kennis over erfgoed, speelt ook de specifieke cultuurhistorische kennis over monumenten een belangrijke rol in de uiting van waardering voor erfgoed en daarmee ook de steun voor het behoud ervan. Uit Coeterier (2002, p. 116) is gebleken dat het hun waardering over een monument vergrootte, wanneer men op de hoogte is van enerzijds de identiteit waartoe een gebouw behoort en anderzijds de specifieke geschiedenis en achtergrond van een monument, onder andere omdat zij het monument beter konden onderscheiden van overige gebouwen. Het leidde er tevens toe dat de gemeenschappelijke waarde van een monument vergroot werd. Wanneer men op de hoogte was van de specifieke functie voor de omgeving in de geschiedenis, konden zij zich hier meer mee identificeren en leidde dit tevens tot grotere identificatie met de gehele omgeving. Deze waardering hield echter geen direct verband met de beoordeling van de esthetische waarde van de monumenten, wanneer een gebouw als ‘lelijk’ werd beschouwd, veranderde meer informatie over de achtergrond deze mening niet. Bij deze rol van kennis over monumenten en betrekking tot de waardering ervan is ook gebleken dat mensen met een hoger opleidingsniveau meer waarde hechten aan de gegeven informatie en hierdoor gewilliger zijn monumenten te behouden die als zeldzaam en zelfs al ‘lelijk’ worden bestempeld (Coeterier, 2002). Deze informatie over de specifieke kennis van monumenten heeft de volgende hypothese voortgebracht:

Hypothese 2.1: ‘Hoe meer een omwonende weet over de cultuurhistorie van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud van erfgoed.’

1.3.3 Woonduur

Het is interessant om uit te zoeken of de woonduur van personen in de woonplaats effect heeft op de steun voor het erfgoedbehoud. Hebben langwonende bewoners bijvoorbeeld een sterkere emotionele band met hun woonplaats en de gebouwen, erfgoed inclusief, die er staan? Of zijn het juist bewoners die net naar een nieuwe woonplek zijn verhuisd die erfgoed bijzonder vinden en het willen behouden? Gebleken uit onderzoek van Hodges & Watson (2000) is dat ook nieuwkomers in een wijk gemotiveerd kunnen zijn over het behoud. Juist zij zijn geïntrigeerd door de lokale geschiedenis en spelen een rol in organisaties die streven voor het behoud van erfgoed. Het onderzoek geeft echter geen inzicht in de steun die langwonenden hebben voor het behoud van erfgoed. Dit is dan ook zeer interessant om dit verder te onderzoeken en het heeft tot de volgende hypothese geleid:

Hypothese 1.2: ‘Hoe langer men in de omgeving van de buitenplaats woont, des te meer zij het behouden van het erfgoed steunen.’

1.4 buitenplaatsen als erfgoed

In deze paragraaf zal verder worden ingezoomd op specifiek kastelen en buitenplaatsen, die onderdeel uitmaken van monumenten en ook deel uitmaken van erfgoed. Omdat de termen kastelen en buitenplaatsen vaak door elkaar worden gebruikt zal hier eerst een verdere definitie voor volgen, waarin de begrippen tegenover elkaar worden gezet. Ook wordt de trend van particuliere bewoning verder toegelicht.

1.4.1 De definitie van kastelen en buitenplaatsen

Wanneer men denkt aan een kasteel komt al snel de sprookjesversie van een groot, imposant bouwwerk naar voren, vaak omringt met vele torens en kantelen. Dit is echter niet het uiterlijk van de meeste kastelen. Doordat kastelen meestal verspreid over verschillende perioden gebouwd werden, is er een grote variatie in het uiterlijk aanwezig (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.j., b). Hierdoor kunnen kastelen dan ook niet of nauwelijks aan de hand van de bouwstijl gedefinieerd worden. Een verklaring voor deze grote variatie in bouwstijlen is onder andere de hoge kosten van de bouw, en vraag naar uitbreiding door de tijd heen (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.j. b).

De meest gebruikte definitie van kastelen werd gegeven door H. L. Janssen. Dit is tevens de definitie die de NKS aanhoudt en zal daarom ook worden gehanteerd in dit onderzoek.

‘Het kasteel is meestal de versterkte residentie van een heer, vaak iemand van adel; het verschijnsel is onverbrekkelijk verbonden met de feodale maatschappijvorm, zoals die in de middeleeuwen in Europa voorkwam. Als versterking is het een private defensiestructuur, die door een heer en zijn familie met enige dienaren en vazallen wordt bewoond en kan worden verdedigd’ (kastelen.nl, z.j.)

Kernpunten van deze definitie zijn dat kastelen gebouwd worden in de middeleeuwen, ten tijde van een feodale maatschappij. Het gebouw, sterk in uitstraling en uithoudingsvermogen tegen mogelijke aanvallen van vijanden, had als dominante functie dan ook defensie. Het kasteel kon daarnaast ook dienen als woonhuis van de adel en bijvoorbeeld als grensbewaking.

Buitenplaatsen zijn een onderdeel van cultureel erfgoed en in tegenstelling tot kastelen die in de middeleeuwen zijn aangelegd, stammen (historische) buitenplaatsen vaak uit de 17e en 18e eeuw. Deze buitenplaatsen kennen daarnaast een andere functie, waar kastelen als het voornaamste doel verdediging hadden, is dit bij buitenplaatsen vaak een lustoord (Stichting Kastelen Buitenplaatsen Landgoederen.nl, z.j.; Vogelzang, 2015). Toentertijd was er nog geen definitie van deze landgoederen en waaraan ze moesten voldoen. Rijke koopmannen waren vaak de stichters van deze landgoederen met als motief een tweede woonhuis of een zomer- of buitenhuis dat als lustoord diende. Ook werd het landgoed vaak als investering gezien (Vogelzang, 2015).

Tegenwoordig is het handig om een definitie te hebben, omdat op deze manier subsidie naar de historische buitenplaatsen efficiënter verstrekt worden. Volgens Dessing en Holwerda (2012) is een buitenplaats een monumentaal huis, vaak met enige bijgebouwen, dat een harmonieus en onlosmakelijk geheel vormt met het omliggende landgoed. Dit is meestal een tuin, park of bos. Ze gaan uit van een eenheid die is vormgegeven door de ontwerper. In Vogelzang (2015) wordt gezegd dat een buitenplaats een tweede huis is op het platteland, zonder onderscheid te maken of dat huis is voortgekomen uit een boerderij, kasteel of als speciaal buitenhuis. Een tweede huis op het platteland kan hierbij wel een economische functie hebben (Vogelzang, 2015).

1.4.2 Particulier bewoonde kastelen en buitenplaatsen

Particulier bezit van kastelen en buitenplaatsen heeft in de afgelopen jaren een evidente rol gekregen in het behoud van erfgoed. Waar in 2012 het totale aantal particuliere eigendommen van kastelen en buitenplaatsen in Nederland op 300 werd vastgesteld door Dessing en Holwerda, werd dit aantal in 2017 door De Lange uitgebreid tot 506 (De Lange, 2017). Oorspronkelijk hadden kastelen een verdedigingsfunctie, met als deelfunctie wonen. In de loop der eeuwen is er dus meer nadruk komen te liggen op de woonfunctie. Dit is vaak terug te zien aan bijvoorbeeld grotere vensters, een luxueuze inrichting en meer aandacht voor ornamenten. Dit maakt kastelen ook nu nog aantrekkelijk als woning voor de rijken (Teeuwen, 2015).

Privébezit is een vorm van herbestemming van het kasteel, één die vaak dicht bij de oorspronkelijke functie ligt. Dit is gunstig voor het behoud van het erfgoed, omdat er zo minder zware ingrepen nodig zijn. Dit behoud gaat vooral over het interieur en exterieur. Hoe dichter de

herbestemming bij de oorspronkelijke functie staat, hoe lichter de ingreep. Een restaurant bijvoorbeeld zal rekening moeten houden met zaken als brandveiligheid, leidingen en bevoorrading, waarvoor zwaarder ingrepen nodig zijn, omdat het kasteel hier niet voor gebouwd is. Bij privébezit woont er vaak slechts één familie in het kasteel die de oorspronkelijke indeling van het kasteel kan blijven benutten (Teeuwen, 2015).

Het houden van kastelen en buitenplaatsen in privébezit heeft volgens Harley (2012) als voordeel dat de eigenaren gemotiveerd zijn om hun erfgoed voor langere tijd te behouden. Het is immers hun huis en de wil om dit te beschermen zal door de emotionele waarde die hieraan vastzit hoger zijn dan bij een hotel of restaurant. De eigenaren zijn als het ware de bewaarders van het erfgoed, en met het aanschaffen ervan nemen ze de taak van behoud op zich. Ze nemen een deel van de kosten van onderhoud op zich. Deze vorm van behoud is daarmee goedkoop voor de staat en de belastingbetaler (Harley, 2012).

Een belangrijke tweedeling die ontstaat bij privébezit is die tussen toegang voor het publiek en het belang van privacy en behoud (Vogelzang, 2017). Aan de ene kant is het belangrijk om erfgoed open te stellen voor het publiek, omdat dit bijdraagt aan educatieve en culturele waarden. Dit schaadt echter wel de kwaliteit van behoud, omdat een grotere stroom bezoekers schadelijk is voor een oud gebouw. Daarbij is het erfgoed ook de woning van een familie, die recht heeft op en behoefte heeft aan privacy. Beleidsmakers kunnen hier proberen een balans in te creëren door bepaalde subsidies te geven aan eigenaren die hun kasteel of buitenplaats in zekere mate openstellen (Harley, 2012). Omdat de particuliere bewoning van een kasteel of buitenplaats een redelijke nieuwe trend is op het gebied van erfgoedbehoud, is er nog een beperkt aanbod aan wetenschappelijke literatuur. Mede daardoor is het interessant om hier dieper op in te gaan en ook bijvoorbeeld te kijken naar de mate van contact tussen omwonenden van het kasteel of de buitenplaats en de bewoners van het monument. Zien omwonenden daarnaast het particulier bewonen als positief middel om erfgoed te behouden? Of zien zij bijvoorbeeld liever een museum? Dit zijn onderwerpen waar dit onderzoek ook licht zou proberen op te schijnen. Om dit te verwoorden zijn de volgende hypothesen opgesteld:

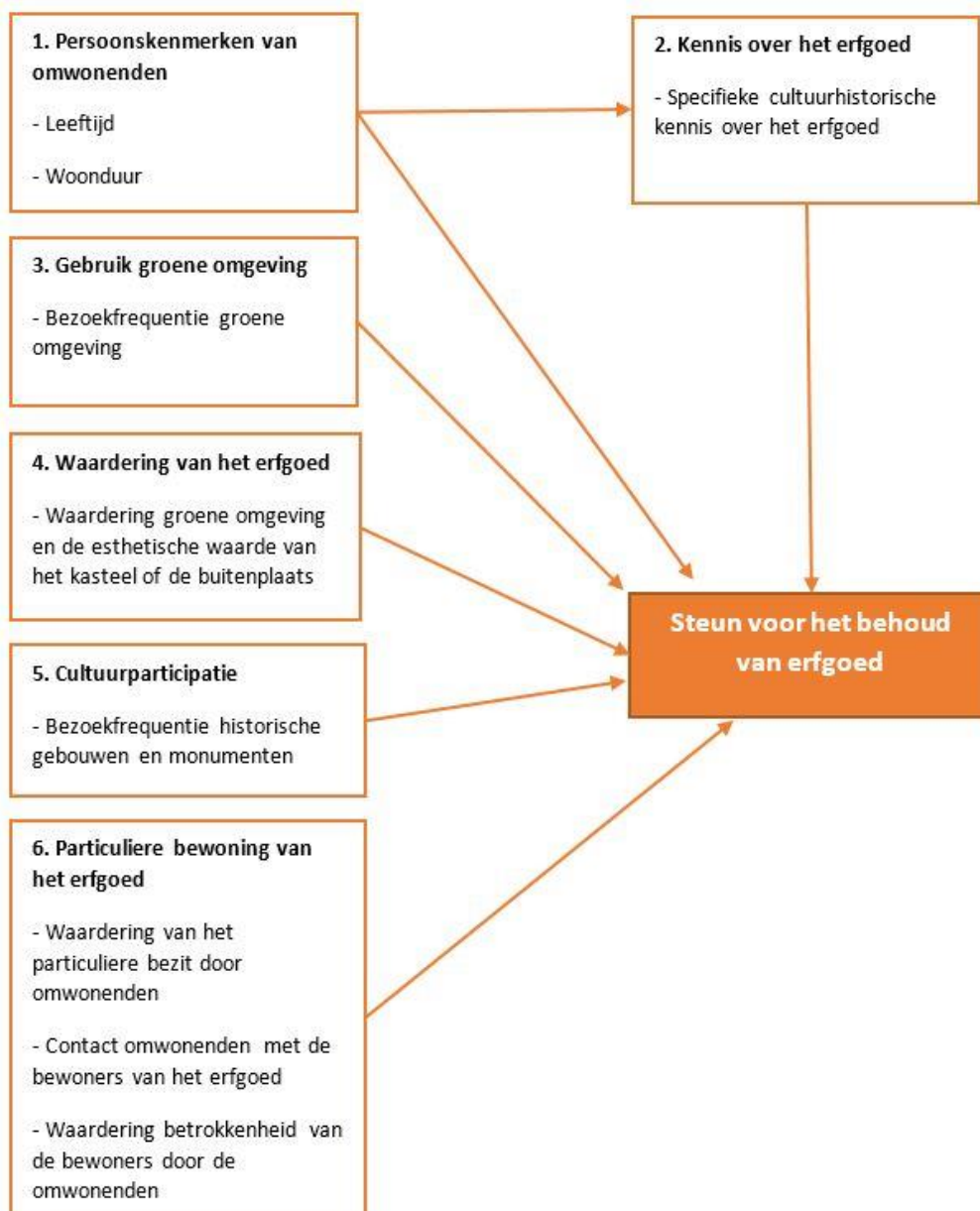
Hypothese 6.1: 'Wanneer omwonenden particuliere bewoning van de buitenplaats als positief beschouwen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed'

Hypothese 6.2: 'Wanneer omwonenden de bewoners van de buitenplaats kennen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'

Hypothese 6.3: 'Wanneer omwonenden vinden dat de bewoners van de buitenplaats betrokken zijn met de omgeving, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'

1.5 Conceptueel Model en Hypothesen

Het samenvoegen van deze theoretische kennis heeft de basis kunnen leggen voor dit onderzoek. Hieronder volgen het conceptueel model en de opgestelde hypothesen, de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek zijn terug te vinden in de inleiding van dit rapport. Zie figuur 1.1 voor het conceptuele model.

Figuur 1.1 Conceptueel model

1.5.1 Conceptueel Model

Het conceptueel model geeft een schematische weergave van alle betrokken factoren in het onderzoek. 'Steun voor het behoud van erfgoed' is hier in een oranje kader geplaatst omdat de overige factoren dit begrip proberen te verklaren. Hieronder volgt een korte toelichting bij ieder opgenomen kader.

1. Persoonskenmerken van omwonenden:

Uit het theoretisch kader komt naar voren dat leeftijd invloed heeft op de manier waarop mensen erfgoed waarderen. Ook de woonduur is hierop van invloed.

2. Kennis over het erfgoed:

Hierbij gaat het over specifieke cultuurhistorische kennis van het betreffende erfgoed.

3. Gebruik van de groene omgeving:

Doordat de buitenplaats particulier beheerd wordt, is het gebouw zelf niet toegankelijk voor gebruik door de omwonenden. De groene omgeving daarentegen is (gedeeltelijk) opengesteld voor gebruik. De frequentie waarin deze gebruikt wordt staat hier centraal.

4. Waardering van het erfgoed:

Onder de waardering van het erfgoed wordt de esthetische waarde van de buitenplaats verstaan, samen met de waardering van de groene omgeving van het erfgoed.

5. Cultuurparticipatie

Bij cultuurparticipatie wordt in dit onderzoek specifiek gekeken naar de bezoekfrequentie van monumenten en historische gebouwen, omdat dit de categorie is waar Gunterstein en Prattenburg onder vallen.

6. Particuliere bewoning van het erfgoed:

Specifiek aan dit onderzoek is dat het gaat om erfgoed dat particulier wordt bewoond. Daarom wordt er gekeken naar zowel het contact tussen de bewoners van het erfgoed en de omwonenden en naar de waardering door omwonenden over de betrokkenheid van de bewoners met de omgeving. Ook wordt er onderzocht of de omwonenden het particuliere bewonen van erfgoed waarderen en zien als een geschikte manier om het erfgoed te behouden en gebruiken.

1.5.2 Hypothesen

Via het conceptueel model en samenhangend met de theorie kunnen er hypothesen worden opgesteld. Deze uitspraken kaarten verbanden aan waarvan wordt verwacht dat deze gevonden worden in het onderzoek. Deze uitspraken dienen dan ook getoetst te worden aan de empirie ofwel de werkelijkheid. Voor dit onderzoek zijn er negen hypothesen opgesteld, deze zijn hierboven in de theorie al eerder genoemd bij het overeenkomende onderwerp. Hieronder luidt een opsomming, de nummers voor de onderwerpen van de hypothesen komen overeen met de nummers in het conceptueel model.

1. Persoonskenmerken:

1. Omwonenden ouder dan 45 jaar bieden meer steun voor het behoud van erfgoed.
2. Hoe langer men in de omgeving van de buitenplaats woont, des te meer zij het behouden van het erfgoed steunen.

2. Kennis over het erfgoed:

- 2.1 Hoe meer een omwonende weet over de cultuurhistorie van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud van het erfgoed.

3. Gebruik van de groene omgeving:

3.1 Hoe hoger de bezoekfrequentie van de groene omgeving van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud ervan.

4. Waardering van het erfgoed

4.1 Wanneer omwonenden de buitenplaats en de groene omgeving als 'mooi' beschouwen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.

5. Cultuurparticipatie

5.1 Wanneer omwonenden actief zijn in het bezoeken van monumenten of overige historische gebouwen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.

6. Particuliere bewoning van het erfgoed:

6.1 Wanneer omwonenden particuliere bewoning van de buitenplaats als positief beschouwen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.

6.2 Wanneer omwonenden de bewoners van de buitenplaats kennen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.

6.3 Wanneer omwonenden vinden dat de bewoners van de buitenplaats betrokken zijn met de omgeving, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.

Hoofdstuk 2. Onderzoeksontwerp

In dit hoofdstuk zullen alle keuzes omtrent het onderzoek worden toegelicht. Hierbij kan worden gedacht aan de uitleg over de gekozen steekproef en populatie, maar ook aan een gebiedsbeschrijving van Gunterstein en Prattenburg.

2.1 Over het onderzoek

In dit onderzoek wordt de houding van omwonenden tegenover het erfgoedbehoud van particulier bewoonde kastelen of buitenplaatsen onderzocht. Gekeken wordt of de omwonenden van de particulier bewoonde buitenplaatsen in Rhenen en Breukelen een overwegend positieve of negatieve houding hebben tegenover het behoud van deze monumenten. Om een uitspraak te kunnen doen over deze houding wordt er gebruikt gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode, namelijk het grootschalig veldonderzoek. Door het afnemen van enquêtes bij aselekt getrokken huishoudens in de populatie van Breukelen en Rhenen/Veenendaal, kan er door middel van beschrijvende en statistische toetsing worden aangetoond of de houding overwegend positief of negatief is. Wanneer blijkt dat de afgenomen enquêtes een representatief beeld vormen van de populatie, kunnen de gevonden conclusies ook worden gegeneraliseerd naar de gehele populatie van Breukelen en de inwoners van de straal binnen twee kilometer rondom Prattenburg in Rhenen/Veenendaal. Omdat er met dit onderzoek geprobeerd wordt antwoorden te vinden op een brede vraagstelling waar relatief nog weinig over bekend is, kan deze manier van onderzoek doen veel nieuwe inzichten geven.

2.2 Populatie en steekproef

De populatie van een onderzoek is de totale groep waar de uiteindelijke onderzoeksresultaten uitspraken over proberen te doen. In het geval van dit onderzoek zijn dat de huishoudens binnen een straal van twee kilometer van Gunterstein in Breukelen en Prattenburg in Rhenen.

In Breukelen wordt het gehele dorp als populatie genomen, aangezien de omvang van het dorp relatief klein is en daardoor binnen de straal van twee kilometer rondom Gunterstein valt. Gunterstein ligt bovendien tegen het centrum van desbetreffende plaats zelf aan. Hierdoor kan er vanuit worden gegaan dat door de kleine afstand van woonlocaties tot de buitenplaats, veel mensen van het bestaan van de buitenplaats af zouden kunnen weten. Of dit ook daadwerkelijk het geval is, wordt in dit onderzoek onderzocht/ getoetst.

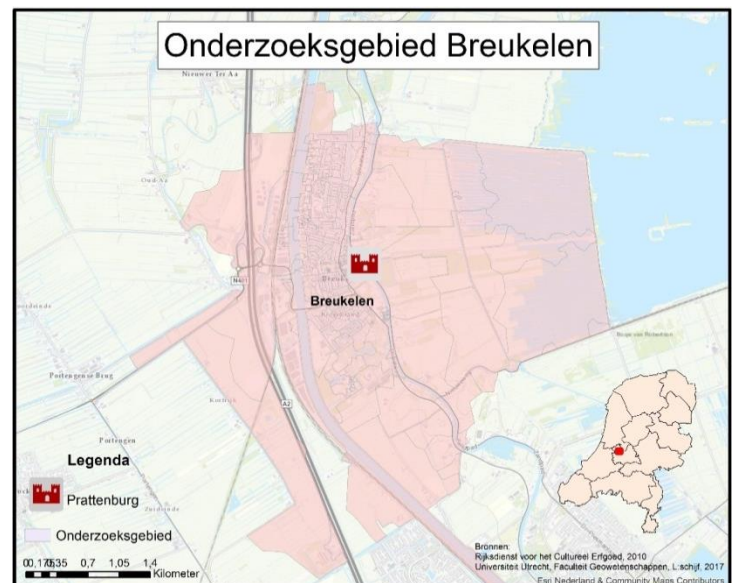
Ondanks dat buitenplaats Prattenburg officieel gelegen is in Rhenen, bestaat het grootste gedeelte van de populatie, uitgaande van de straal van twee kilometer, uit woonlocaties gelegen in Veenendaal. Veenendaal-Zuid (wijken Franse Gat en Petenbos) en Rhenendaal, het gedeelte van Rhenen dat binnen de twee kilometer valt, vormen hierdoor de uiteindelijke populatie. Deze keuze is gemaakt omdat buitenplaats Prattenburg op de rand van Rhenen ligt, hierdoor zijn woonadressen gelegen in Veenendaal relatief dichterbij Prattenburg in de buurt dan adressen in Rhenen. Omdat dit onderzoek zich focust op de waardering van omwonenden is deze keuze gemaakt.

Om een goede aselechte steekproef op te kunnen stellen, is er een steekproefkader nodig van de gehele populatie. Een steekproefkader is een bestand waarin alle populatie-eenheden zijn opgenomen, in dit geval woonadressen van omwonenden van de monumenten Gunterstein en Prattenburg (Scheepers, Tobi & Boeije, 2016, p. 173). Voor het opstellen van dit kader is er gebruik gemaakt van postcodes, deze zijn voor de totale omgeving van zowel Gunterstein als Prattenburg in een bestand gezet. Voor Breukelen waren dit alle adressen met de postcodes 3621 AA tot en met 3621 ZZ. De postcodes 3621 LA, LB, LC, LD, LH en LX zijn echter weggelaten, omdat deze adressen gezien de ligging vrijwel onbereikbaar waren voor de enquêteurs. Voor Veenendaal zijn de

postcodes 3903 AA tot en met 3904 ZZ opgenomen. Een beperkt deel van Rhenen is ook meegenomen, met bijbehorende postcode 3911 RM, ook wel Rhenendael genoemd. Op figuur 2.1 en 2.2 zijn kaarten te zien van het onderzoeksgebied en de ligging ervan ten opzichte van Gunterstein en Prattenburg en geheel Nederland.

Figuur 2.1 Onderzoeksgebied Veenendaal

Figuur 2.2 Onderzoeksgebied Breukelen

Via internet zijn deze postcodes gefilterd, zodat alleen gebouwen met een woonfunctie in het uiteindelijke steekproefkader terecht zijn gekomen. Dit omdat natuurlijk alleen huishoudens worden geënquêteerd, niet bedrijven.

Uit het complete steekproefkader, 8084 huizen uit Veenendaal/Rhenen en 4224 uit Breukelen, wordt vervolgens een aselechte steekproef getrokken, waardoor de doelpopulatie van het onderzoek wordt gecreëerd. De doelpopulatie bestaat uit de specifieke populatie voor het onderzoek, ofwel alle huishoudens die op aselechte wijze zijn gekozen uit de gehele populatie (Scheepers et al., 2016, p. 120). Door middel van het statistische analyseprogramma SPSS zijn er voor zowel Breukelen als Veenendaal ieder willekeurig 1600 aselechte adressen getrokken. Er is dus sprake van twee enkelvoudig aselechte steekproeven. Er is hiervoor gekozen zodat iedere onderzoekslocatie uiteindelijk een even belangrijk aandeel heeft in de uiteindelijke resultaten. Hier is mede voor gekozen omdat de voorbeelden van Gunterstein en Prattenburg slechts als voorbeelden van particulier bewoonde kastelen gelden en het uiteindelijk meer gaat om de algemene trend. Het maakt hierdoor niet uit dat Breukelen, ondanks de kleinere omvang, even zwaar meeweegt. De buitenplaats wordt als even belangrijk benaderd.

Omdat de doelpopulatie is gebaseerd op de gehele populatie, is de verwachting dat de aselechte steekproef representatief is voor de gehele populatie. De omvang van de doelpopulatie hangt samen met de beoogde non-respons. De verwachte non-respons is 20%. De gekozen 3200 adressen zullen vervolgens door in totaal 16 enquêteurs worden benaderd voor het invullen van de enquête. 8 mensen zullen naar Breukelen c.q. Veenendaal gaan. Het beoogde aantal afgenomen enquêtes per persoon is minimaal 30. Wanneer er wordt uitgegaan van dit minimum zullen er in totaal 480 ingevulde enquêtes zijn. Er is gekozen voor deze grootte om een zo representatief beeld mogelijk te verkrijgen van beide locaties, met de aanwezige hulpmiddelen en mankracht die aanwezig is voor dit onderzoek.

Er is gekozen om één persoon per huishouden te ondervragen. Hierbij zijn alle meerderjarigen (18 jaar of ouder) geschikt. Er is gekozen om minderjarigen uit te sluiten, omdat het onderzoek vooral gericht is op volwassenen en hun mening en omdat er ook vragen worden gesteld over het inkomen van het huishouden, iets waar jongeren vaak geen inzicht op hebben. Ook moet degene die de deur opendoet om ons te woord staat zelf woonachtig zijn op het adres.

2.3 Dataverzameling

Om de onderzoeksvraag en de deelvragen te beantwoorden is er een enquête opgesteld (zie bijlage 1). Deze wordt afgenomen in de week van 29 mei tot en met 4 juni 2017 (kalenderweek 22). De enquêtes worden verdeeld over 16 verschillende enquêteurs die op verschillende tijden langs de aan hen toegekende straten gaan. Verwacht wordt dat mensen met verschillende persoonskenmerken op verschillende tijden thuis zijn. Om ze toch allemaal te spreken is gekozen om in de ochtend, middag en avond langs de huizen te gaan. Zo wordt gehoopt een zo gebalanceerd mogelijke operationele steekproef te krijgen. Omdat de verwachting is dat in de avond gemiddeld meer groepen thuis zijn, komt deze tijdsperiode vaker voor. In bijlage 2 staat aangegeven welke enquêteur van deze groep op welke data en tijden langs de deuren is geweest. Daarbij is de groep verdeeld in Breukelen en Veenendaal.

Er is gekozen om zelf op pad te gaan langs de deuren, waarbij enquêtes persoonlijk worden afgenomen. Dit betekent dat de onderzoeker aanwezig is terwijl de respondent de enquête invult. Hiervoor is gekozen om een zo hoog mogelijke respons te krijgen en tevens de kwaliteit van de gegevens te verhogen. Wanneer respondenten een vraag namelijk niet begrijpen, kan deze worden uitgelegd. Hierdoor wordt item non-respons (het gedeeltelijk niet invullen van bepaalde vragen) zoveel mogelijk voorkomen (Scheepers et. al, 2016, p. 165). Verondersteld wordt dat als de vragenlijst via de post of internet verstuurd zou worden, mensen toch minder snel geneigd zijn deze in te vullen of bepaalde items over te slaan.

2.3.1 Werkwijze enquêteren

Om omwonenden van Gunterstein en Prattenburg te enthousiasmeren om mee te werken aan het onderzoek, is het belangrijk om een goede introductie voor te bereiden. Het was hierbij belangrijk om te benadrukken dat het onderzoek gaat over de waardering van de woonomgeving, waardoor mensen wellicht niet worden afgeschrikt door de meer specifieke focus op kastelen en erfgoed. Dit laatste bleek echter alsnog vaak van toepassing. Regelmatig lieten mensen merken dat zij niets van de monumenten af wisten, waardoor ze ook geen interesse hadden in het invullen van de enquête. Dit probleem werd geprobeerd op te lossen door nadrukkelijk erbij te vermelden dat het gaat over een breder thema, namelijk de woonomgeving, daarbij is geen kennis over de kastelen nodig. De non-respons van dit onderzoek is genoteerd en wordt uitgebreid besproken in hoofdstuk 3.

2.4 De enquête

In deze paragraaf zullen keuzes omtrent de gebruikte enquête worden toegelicht. De enquête is samengesteld uit vragen voor vier verschillende onderzoeken, allemaal omtrent de waardering van particuliere bewoning. De enquête is te zien in bijlage 1. Voor Breukelen en Veenendaal zijn twee verschillende enquêtes opgesteld, met ieder de relevante benaming. In dit onderzoek is er één enquête toegevoegd om de lengte in te perken, maar ze zijn in principe identiek aan elkaar.

2.4.1 Methodische keuzes omtrent de enquête

Om mensen in te leiden in het onderwerp van de enquête is er vooraan een inleiding opgenomen die het onderzoek introduceert. Hierin staat ook uitgelegd dat deelname geheel anoniem is en dat

het invullen ongeveer 10 minuten duurt. Hierdoor weten mensen wat zij kunnen verwachten en blijft de item non-respons hopelijk beperkt. De enquête is verder opgedeeld in thema's waarin een logische volgorde is aangebracht.

Ook is ervoor gezorgd dat de lay-out van de enquête een consistente vorm heeft gekregen. Dit betekent dat alle vragen die op eenzelfde manier gevraagd worden, ook op eenzelfde manier moeten worden ingevuld. Er kan hierbij worden gedacht aan stellingen waarbij men het 'helemaal oneens, oneens, niet eens/ niet oneens, eens, helemaal eens' kan zijn en deze antwoordcategorieën, steeds dezelfde volgorde aanhouden. Dit maakt de enquête begrijpelijker en gemakkelijker om in te vullen voor respondenten. Ook wordt er door de gehele enquête afwisselend vragen gesteld over de buitenplaats (het gebouw) en het landgoed (de groene omgeving exclusief het gebouw). Er is hierdoor gekozen om deze woorden te onderstrepen, hierdoor vallen de woorden beter op en zorgt dit ervoor dat mensen daadwerkelijk invullen wat er bedoeld wordt met de vraag.

Om dit gemak te versterken en item non-respons tegen te gaan, is er ook bij vrijwel iedere vraag een korte uitleg gegeven. Dit is zowel inhoudelijk, wat er met de vraag bedoeld wordt, als instructief, hoe de vraag moet worden ingevuld.

In de enquête worden er verschillende typen vragen gebruikt. De meeste vragen zijn gesloten, waarbij mensen hun antwoord kunnen aankruisen uit de gegeven mogelijkheden. Belangrijk is dat de vragen aan een aantal eisen voldoen, namelijk duidelijk te interpreteren zijn, aansluiten bij de vraag, uitputtend zijn en wederzijds uitsluitend zijn (ondubbelzinnig) (Scheepers et al., 2016, p. 169). Ook is er een aantal open vragen opgenomen in de enquête. Hoewel deze statistisch niet te analyseren zijn, kunnen ze wel een relevante toevoeging hebben voor het onderzoek. Soms is het namelijk lastig om met een gesloten vraag de achtergrond van een mening of waardering te achterhalen. Door middel van het opnemen van open vragen kan er op bepaalde thema's dieper worden ingegaan. De open vragen gaan over de betekenis van Gunterstein en Prattenburg voor de respondent en over de kennis van de respondent over de bewoners van de monumenten.

Voor de gesloten vragen wordt er ook gebruik gemaakt van 5-punts Likertschalen. In deze enquête wordt er gewerkt met de antwoordcategorieën 'helemaal oneens, oneens, niet eens/niet oneens, eens, helemaal eens'. Er wordt getracht de houding van respondenten ten aanzien van een bepaald fenomeen te meten. Tijdens het analyseren van de gegevens worden de antwoorden altijd eerst in de juiste volgorde gezet, zodat 'helemaal eens' of 'helemaal oneens' altijd dezelfde positieve of negatieve waardering aantonen. Vervolgens wordt er aan deze antwoordcategorieën ieder een waarde gehecht, in dit onderzoek variërend van -2 tot +2. Wanneer de scores voor alle stellingen binnen een Likertschaal worden opgeteld, kan hier vervolgens een ofwel positieve ofwel negatieve houding uit worden afgeleid. Een ander voordeel van de Likert-methode is dat de uiteindelijke waarden mogen worden opgevat als interval-ratio gegevens. Hierdoor kunnen er meer statistische toetsen worden uitgevoerd (De Vocht, 2016, p. 224-227).

2.4.2 Opbouw van de enquête

Om respondenten te laten wennen aan de enquête en niet meteen met de deur is huis te vallen, is er gekozen om de eerste vragen simpel te houden. Hierin wordt gevraagd of mensen Gunterstein of Prattenburg kennen. Hiervoor is een afbeelding van ieder monument verstrekt. Om het voor mensen die Gunterstein en Prattenburg niet kennen toch mogelijk te maken de enquête in te vullen, worden zij doorgeleid naar de vragen op het einde van de enquête die niet locatiespecifiek zijn. Het gaat hier om vragen die gaan over de waardering van kastelen en buitenplaatsen in de hele regio. Ook vullen zij dan de vragen over persoonskenmerken in. Op deze manier kan worden achterhaald hoeveel mensen Gunterstein en Prattenburg wel en niet kennen en of er een trend kan worden gezien in de persoonskenmerken.

Gepoogd is om de enquête in thema's op te delen met een logische volgorde. Indien de respondent op de hoogte is van het bestaan van Gunterstein en buitenplaats Prattenburg, wordt hij/zij

doorverwezen naar vragen over kennis over de geschiedenis van de monumenten en de open vraag over de persoonlijke betekenis van het monument voor de ondervraagde. Hiermee worden mensen geïntroduceerd met het onderwerp, ze worden namelijk meteen verplicht goed na te denken over de persoonlijke connectie met het erfgoed. Gebleken is dat dit inderdaad vaak het geval was, er kwamen regelmatig persoonlijke verhalen naar voren.

Hierop volgen de thema's zichtbaarheid en daarna het behoud van erfgoed. Dit is met een reden gedaan, mensen worden zich hierdoor eerst bewust wat de impact van de aanwezigheid van de monumenten heeft op hun woonomgeving en hoe dit daarna zou veranderen als het erfgoed niet goed wordt behouden of zelfs zou verdwijnen.

De hierop volgende thema's zijn: bewoning van Gunterstein/Prattenburg, Bezoek, Toegankelijkheid, buitenplaatsen in de omgeving en algemene informatie. De vragen over de persoonsgegevens zijn bewust achteraan geplaatst, omdat ze niet veel denkwerk vereisen en omdat respondenten gewilliger zijn persoonlijke informatie te verlenen na het invullen van een gedetailleerde enquête.

2.4.3 Opmerkingen bij de enquête

Tijdens het enquêteren hadden respondenten ook enkele aanmerkingen bij bepaalde vragen. Hier is notitie van gemaakt en zullen hier kort besproken worden. Het gaat hierbij alleen om de voor dit onderzoek relevante vragen.

Ten eerste kwamen er een aantal opmerkingen over vraag 13, waarin een matrix is opgenomen die de reden en de frequentie van een bezoek aan de groene omgeving van Gunterstein of Prattenburg moet aangeven. Deze vraag werd echter niet altijd goed begrepen, om te voorkomen dat mensen deze vraag oversloegen, is hierbij vaak extra uitleg verstrekt.

Ook kwamen er vaak opmerkingen bij vraag 29, waarin gevraagd wordt naar het netto inkomen per maand. In de enquête was namelijk geen antwoord optie gegeven waarbij mensen konden aangeven dat zij die informatie liever niet verstrekken. Hoewel het weglaten van een dergelijke categorie er wellicht voor zou kunnen zorgen dat mensen de vraag alsnog invullen, is dit niet zo gebleken. Deze feedback kan worden meegenomen voor toekomstig onderzoek, waarbij het verstandig is om wel een 'geen antwoord' categorie te maken. Ook kan een extra benadrukking van de anonimiteit mogelijk helpen de item non-respons te beperken.

2.5 Operationalisering begrippen

In deze paragraaf over operationalisatie zullen abstracte begrippen uit het onderzoek worden toegelicht. Vragen als 'op welke manier dekken de vragen die worden gesteld in een enquête de concepten die worden genoemd in de hoofd-, deelvragen en hypothesen?' zullen aan bod komen. Ook wordt er uitgelegd waarom er voor deze vragen is gekozen.

Het belangrijkste begrip in dit onderzoek is **steun voor het behoud van erfgoed**. Ieder volgend begrip in dit onderzoek staat in relatie met deze term, aangezien er gezocht wordt naar verklaringen voor de steun voor het behoud van erfgoed.

In essentie gaat erfgoed over het bewaren van zowel immateriële als materiële zaken voor toekomstige generaties (Grijzenhout, 2007). Met de term 'steun voor het behoud van erfgoed' wordt bedoeld op de mate waarin omwonenden van de kastelen en buitenplaatsen in Breukelen en Rhenen/Veenendaal het behoud van deze monumenten steunen voor toekomstige generaties. De steun hoeft niet nadrukkelijk te zijn in concrete handelingen (actieve steun) zoals financiële steun of vrijwilligerswerk, maar ook mentale (passieve) steun valt onder de definitie van steun voor het behoud van erfgoed zoals deze wordt aangehouden in dit onderzoek. Wanneer omwonenden de kastelen en buitenplaatsen van waarde achten, aldus het behoud ervan voor de toekomst belangrijk vinden, valt dit onder steun voor het behoud van erfgoed. In de enquête is dit verwerkt in de vorm

van vier stellingen (zie bijlage 1, vraag 7). Deze verwijzen enerzijds naar het belang die omwonenden hechten aan het behoud van het erfgoed, maar ook op welke manier zij zelf bereid zijn bij te dragen aan het behoud ervan. Op de stellingen geven respondenten aan of ze het er mee eens ofwel oneens zijn, en op de vraag kunnen zij aankruisen of zelf invullen op welke manier zij eventuele steun voor behoud zouden willen geven (indien van toepassing). De antwoordcategorieën zijn een 5-punts Likertschaal, zodat respondenten nuance kunnen aanbrengen in hun antwoord.

Uit de hoofd- en deelvragen blijkt dat het begrip steun voor het behoud van erfgoed aan de hand van meerdere concepten onderzocht wordt. Eén van de concepten die hierbij naar voren komt is **kennis** over de cultuurhistorie van monumenten. Dit onderzoek kijkt naar de kennis die mensen hebben over de geschiedenis van Gunterstein en Prattenburg. Uit het artikel van Coeterier (2002) is namelijk gebleken dat kennis over monumenten van belang zijn voor de manier hoe mensen de monumenten waarderen. Hierbij werd vooral aandacht besteed aan de mate waarin omwonenden op de hoogte waren van de ontstaansgeschiedenis van erfgoed. Vraag 3 vraagt hier expliciet naar met een gesloten vraag. Mensen kunnen hier aangeven of zij niets, weinig, redelijk wat of veel weten over de geschiedenis van Gunterstein of Prattenburg. Het gaat hierbij niet om inhoudelijke kennis van het erfgoed, maar over de beoordeling van de persoon van zijn eigen kennis. Hiervoor is gekozen omdat het voor dit onderzoek niet relevant is of mensen daadwerkelijk alle feiten kennen van de monumenten, dat zal namelijk leiden tot een erg lange en ingewikkelde vragenlijst. Door het stellen van een vraag waarin iemand zijn of haar kennis samenvat, wordt dit voorkomen. Kennis is daarnaast een relatief begrip, wat de ene persoon ziet als veel kennis kan voor een ander als weinig gelden. Wanneer iemand echter ervan overtuigd is dat hij/zij veel of weinig kennis heeft over het monument, kan dit wel doorspelen in de waardering van het erfgoed. Hierdoor is het niet noodzakelijk dat feitelijke kennis wordt getoetst.

De **groene omgeving** die deel uitmaakt van dit onderzoek heeft ook een toelichting nodig. Ten eerste is een locatie-afbakening belangrijk, omdat anders onduidelijk is welke groene omgeving er precies bedoeld wordt in de enquête en in het onderzoek. De groene omgeving verwijst in dit onderzoek naar de omgeving rondom de buitenplaats die hier nog eigendom van is. In de enquête is de groene omgeving aangeduid met het woord landgoed. Hoewel Gunterstein en Prattenburg in particulier bezit zijn, is de groene omgeving, dus het aangrenzende park/natuurgebied wel (beperkt) toegankelijk. Op deze manier kunnen omwonenden toch gebruik maken van het erfgoed en kan het een rol spelen in de waarde die zij hieraan hechten.

Vraag 13 gaat over het gebruik van deze groene omgeving. Hierbij is een tabel opgesteld waarin mensen de bezoekfrequentie van de groene omgeving kunnen invullen, samen met de reden waarom ze het gebied een bezoek brengen. Uit dit tabel kan hierdoor ook indirect worden afgeleid welke aspecten van de groene omgeving een belangrijkere rol spelen in de overweging het landgoed een bezoek te brengen. Doordat mensen aangeven hoe vaak een bepaald aspect de reden van bezoek aan het landgoed vormt, kan hieruit ook de bezoekfrequente worden afgeleid. Dit is de categorie die de hoogste bezoekfrequentie weergeeft, bijvoorbeeld wekelijks boven maandelijks.

In het onderzoek is ook een hypothese opgenomen over de waardering van de **esthetische waarde van het erfgoed**. Dit gaat zowel over de esthetische waarde van de buitenplaats (het gebouw) en de esthetische waarde van de groene omgeving. Het gaat dus om de waardering van het uiterlijk, de mate waarin omwonenden het erfgoed als 'mooi' beschouwen. Dit wordt bevraagd door middel van vraag 6, waar vraag 6d, 6f en 6g samen de Likertschaal vormen.

Zoals gebleken is uit het theoretisch kader, hechten mensen vaak meer waarde aan het behoud van erfgoed wanneer zij dit als mooi beschouwen (Coeterier, 2002). Mensen willen erfgoed liever behouden wanneer zij dit 'mooi' vinden. De term 'mooi' is in de enquête opgenomen omdat dit voor respondenten een gemakkelijk interpreteerbaar begrip is. 'Mooi' wordt in het Van Dale woordenboek (n.d.) omschreven als 'het oog strekend, een aangename gewaarwordingen

teweegbrengen' en dit is ook de definitie die overeenkomt met wat er in dit onderzoek bedoeld wordt.

Cultuurparticipatie vormt ook een onderdeel van dit onderzoek. Specifiek wordt er gekeken naar hoe vaak de respondenten een monument of ander historisch gebouw bezoeken, omdat kastelen en buitenplaatsen ook onder deze categorie vallen. Respondenten konden vervolgens invullen of zij dit wekelijks, maandelijks, halfjaarlijks, jaarlijks of nooit bezoeken. De verwachting luidt dat mensen vaker historische gebouwen bezoeken, naarmate zij ook meer steun hebben voor het behoud ervan, zoals ook beschreven in Van den Broek, de Haan & Huysmans (2009).

Particuliere bewoning van het erfgoed bestaat zowel uit een onderdeel dat gaat over het contact tussen de bewoners van het erfgoed en de omwonenden, de waardering van omwonenden over de betrokkenheid van de particuliere bewoners en om de waardering van particuliere bewoning in haar geheel. Omdat particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen in de laatste jaren een opkomende trend is geworden (De Lange, 2017), is hier nog maar beperkte wetenschappelijke informatie over aanwezig. Vandaar dat dit onderzoek ten eerste uitspraken probeert te doen over de waardering van deze nieuwe trend.

Met contact tussen de bewoners van het erfgoed en de omwonenden, wordt de uitwisseling van informatie betreffende de buitenplaats bedoeld, maar ook de positie van de bewoners van het erfgoed in de omgeving in het algemeen. Zijn zij bekend bij de omwonenden? De verwachting, zoals besproken in hypothese 9, is dat zij meer steun zullen hebben voor het behoud van erfgoed en de particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen positiever zullen beoordelen, zodra het contact tussen de bewoners en de omwonenden goed is. De waardering van betrokkenheid van de bewoners door de omwonenden wordt bevraagd met vraag 11. Het gaat dan over de mate waarin de omwonenden vinden dat de bewoners zijn betrokken met de omgeving door bijvoorbeeld het organiseren van activiteiten. De waardering van particuliere bewoning wordt bevraagd met vraag 12, onder andere de vraag of respondenten liever een andere functie zien in de buitenplaats moet dit aantonen. Hier is wederom gebruik gemaakt van verschillende stellingen die worden geanalyseerd d.m.v. de Likertmethode. Het contact tussen de bewoners en omwonenden wordt getracht te beantwoorden met de vragen 9 en 10. Hierbij is 10 een open vraag waarin mensen kort kunnen omschrijven wat zij over de bewoners weten. Dit kan interessante resultaten geven die als toevoeging en als extra verklaring kunnen dienen voor de mening die respondenten hebben van de particuliere bewoning.

2.6 Gebiedsbeschrijving

Voordat er verder kan worden gegaan met het motiveren van de gemaakte keuzes omtrent alle aspecten van het onderzoek, zoals de methoden gebruikt bij de dataverzameling en de selectie van de populatie, is het belangrijk om een beeld te hebben van het onderzoeksgebied. Het is belangrijk om een beeld bij het onderzoeksgebied te hebben, dit om een beeld te krijgen in wat voor omgeving er onderzoek gedaan wordt. In deze paragraaf zal dan ook zowel over Gunterstein als Prattenburg informatie worden gegeven over bijvoorbeeld hun geschiedenis.

2.6.1 Gunterstein, Breukelen

Figuur 2.3 Gunterstein (eigen foto)

In Breukelen stromen van oudsher twee rivieren, de Aa en de Vecht, lopend van Muiden naar Utrecht. De Vecht was de waterweg naar het noorden en in Utrecht werden dan ook in het noorden huizen voor ambachtslieden gebouwd en aanlegplaatsen voor schepen aangelegd.

Een belangrijk deel van de landbouwproducten werd in Utrecht afgezet, te danken aan de kleigronden. Handelsschepen namen in aantallen toe en konden over de Vecht gemakkelijk hun waren distribueren. Ook werd er tol gevraagd, waardoor steeds meer mensen er hun bestaan vonden. Mede hierdoor is Breukelen ontstaan en zijn er tal van buitenhuizen aanwezig in het gebied (Tijdschrift historische kring Breukelen, 1986).

Breukelen zelf is een dorp binnen gemeente de Stichtse Vecht. Tegenwoordig telt het ruim 10.000 inwoners. Het dorp ligt ingeklemd tussen het Amsterdam-Rijnkanaal in het westen en de rivier de Vecht in het oosten. In het dorp liggen meerdere, veelal in de 16e en 17e eeuw gebouwde kastelen en buitenplaatsen. Dit zijn onder andere Gunterstein, Nyenrode en Vechtvliet. Sommige worden privé bewoond, zoals Gunterstein, maar Nyenrode is tegenwoordig een Business School. (Venster op de Vecht, n.d.).

Op Zandpad 48 te Breukelen, naast de Vecht, ligt Gunterstein. Het heeft een erg centrale ligging in Breukelen, zoals te zien is op figuur 2.2 eerder in dit hoofdstuk. Direct gelegen langs de weg en de Vecht, springt Gunterstein al snel in het oog. Gebouwd in 1511 door de bekende Utrechtse familie Gunter, is Gunterstein oorspronkelijk een kasteel. Nadat het kasteel twee keer is verwoest (in 1511 door Utrechtse en in 1672/1673 door Franse troepen) is het kasteel in 1680 door Magdalena Poulle herbouwd op de oude fundamenten van Gunterstein, vandaar dat het officieel de definitie van buitenplaats heeft gekregen (Nijhuis, 2013). In 1935 kwam Gunterstein door vererving op naam van de familie Quarles van Ufford te staan, zij zijn ook vandaag de dag nog in (particulier) bezit van Gunterstein. In 1952 werd door deze familie de stichting Ridderhofstad Gunterstein opgericht, waardoor het vandaag de dag ook de term ridderhofstad heeft gekregen. Deze stichting

zorgt ervoor dat zowel het landgoed als het gebouw bij elkaar zullen blijven horen en niet van elkaar vervreemd kunnen raken (Nijhuis, 2013).

Gunterstein kent een groot landgoed, van haast 115 hectare. Hieruit maken onder andere zowel een privé- als openbaar bos deel, evenals een landschappelijke tuin en enkele bijgebouwen (Utrechtse buitenplaatsen, n.d.).

Daarnaast is Gunterstein een erkend rijksmonument wat betekent dat het behoud van de buitenplaats goed geregeld moet zijn. Dit houdt daarnaast ook in dat er niet zomaar aanpassingen gedaan mogen worden. (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, n.d. c). Zoals al eerder vermeld gaat het bij Gunterstein over particuliere bewoning en beheer, dit betekent dat het erfgoed niet in handen is van de overheid, maar die van de bewoners zelf. Zij zijn dan ook hoofdvantwoordelijk voor het onderhouden van het erfgoed. Om dit financieel realistisch te maken - subsidies alleen zijn namelijk niet langer voldoende - worden gedeelten van het erfgoed verhuurd of verkocht, dit onder de voorwaarde dat de grond onderdeel blijft van de stichting Ridderhofstad Gunterstein.

Dat de buitenplaats particulier bewoond wordt betekent wel dat de openstelling ervan naar buiten toe minimaal is. Toch worden er van tijd tot tijd rondleidingen gegeven waarbij lokale bewoners voorrang hebben (Nijhuis, 2013).

2.6.2 Prattenburg, Rhenen/Veenendaal

Landgoed Prattenburg is een buitenplaats in gemeente Rhenen. Het ligt echter dicht tegen Veenendaal-Zuid aan dan tegen Rhenen. Met ruim 430 hectare is het een van de grootste landgoederen op de Utrechtse Heuvelrug en al sinds 1694 in bezit van de familie Van Asch van Wijk. Het buitenhuis zelf dat op het landgoed staat is gebouwd in 1887 en is tegenwoordig een rijksmonument. Naast het huis zelf staat er ook een aantal hoeven, een koetshuis en een oude zondagsschool. Daarbij is er een in de landschapsstijl onderhouden privétuin. Het huis wordt nog steeds bewoond door de Van Asch van Wijk familie en is dan ook privébezit (Prattenburg, n.d.). De ligging van Prattenburg is minder centraal dan dat van Gunterstein. Waar het gebouw van Gunterstein vanaf de weg direct te zien is, wordt Prattenburg meer omringt door bos, ook ligt het verder weg van omwonenden. Op figuur 2.1 eerder in dit hoofdstuk is de ligging van Prattenburg ten opzichte van de omgeving weergegeven.

Figuur 2.4 Buitenhuis Prattenburg (eigen foto)

Hoewel Prattenburg een particulier bewoonde buitenplaats is, is er wel incidenteel sprake van openstelling en een actieve stichting die vaak activiteiten organiseert. De 'Stichting Vrienden van Landgoed Prattenburg' is opgericht in 2013 met als doel de geschiedenis van het landgoed meer aandacht te geven. Ook wordt er op de website van Prattenburg vermeld dat deze stichting cruciaal is bij het beheren van zowel het gebouw als de flora en fauna van de buitenplaats en het zo intact te kunnen overdragen aan toekomstige generaties. Er worden vaak evenementen georganiseerd, zoals 'houdt Prattenburg schoon', waarbij zwerfafval op het landgoed wordt opgeruimd door vrijwilligers (Prattenburg, n.d.).

Veenendaal zelf is een gemeente in de provincie Utrecht. Het dorp telt ruim 64.000 inwoners. Het is ontstaan als een veenkolonie en is langzaam groter gegroeid. Vooral de industrialisatie was belangrijk voor de stad, omdat er veel werk te vinden was in de wol- en sigarenindustrie.

De wijken waarin het onderzoek plaatsvond zijn Franse Gat en Petenbos. In Franse Gat wonen rond de 6.000 inwoners, waarvan vele jonge gezinnen. De bevolkingsdichtheid is bijna twee maal hoger dan in andere wijken. De gemiddelde leeftijd is in Franse Gat is relatief laag in vergelijking met de rest van Veenendaal. De inkomens zijn relatief ook lager, met €25.600 per jaar per inkomensontvanger. Een groot percentage van het totale aantal uitkeringen in Veenendaal gaat dan ook naar deze wijk (Gemeente Veenendaal a, z.d.).

In Petenbos wonen 6.400 inwoners, vooral gezinnen met oudere of studerende kinderen. In de buurt wonen 2.400 huishoudens, die gemiddeld 2,6 meer personen per huishouden hebben dan de rest van Veenendaal. De inkomens zijn met 35.000 per inkomensontvanger per jaar relatief hoog (Gemeente Veenendaal, z.d. b).

2.7 Statistische analyse

Voor de statistische analyse van het onderzoek wordt er gebruik gemaakt van het statistische programma SPSS. In hoofdstuk 3 volgt ten eerste de beschrijving van de responsgroep, samen met een beschrijving van de non-responsgroep. Ook wordt hier door middel van een representativiteitsanalyse gekeken of de resultaten van de persoonskenmerken overeenkomen met de data van de gehele populatie, zoals verkregen van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In hoofdstuk 4 wordt er gekeken naar mogelijke verbanden tussen 'steun voor het behoud van erfgoed' en alle factoren zoals deze besproken zijn in hoofdstuk 1, het theoretische kader.

Eén statistische toets wordt echter hier besproken, omdat dit een belangrijke vooronderstelling is voor het uitvoeren van toetsen met Likertschalen. In dit onderzoek wordt er drie keer gebruik gemaakt van deze schalen. Voordat deze echter gebruikt mogen worden voor het doen van statistische analyses, moet worden bekeken of deze intern consistent zijn, of met andere woorden, of de stellingen voldoende met elkaar samenhangen. Dit houdt in dat alle stellingen opgenomen in de Likertschaal een goede afspiegeling moeten zijn voor het begrip dat zij proberen te verklaren, bijvoorbeeld steun voor het behoud van erfgoed. Dit wordt getest via Cronbach's alpha. Hoe hoger de alpha, hoe consistent en betrouwbaarder de Likertschaal is (De Vocht, 2016). Er zijn Likertschalen gebruikt in dit onderzoek om steun voor het behoud van erfgoed, de waardering van particuliere bewoning en de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed te meten.

Uit de itemanalyse van de stellingen over steun voor het behoud van erfgoed, die bestaat uit 5 stellingen, is gebleken dat de onderlinge samenhang voldoende is met een Cronbach's alpha waarde van 0,749 voor zowel Gunterstein als Prattenburg samengenomen. Dit is voldoende om er statistische analyses mee uit te voeren. De opgenomen stellingen in de enquête geven dus een goede afspiegeling van 'steun voor het behoud van erfgoed'.

Helaas geldt hetzelfde niet voor de stellingen over de waardering van particuliere bewoning. Hieruit komt een Cronbach's alpha van 0,380. Dit is erg laag en onvoldoende om statistische toetsen mee uit te voeren. Deze wordt echter wel meer consistent wanneer stelling 12d wordt verwijderd. De uitkomst is dan 0,652, wat twijfelachtig consistent is. Dit betekent dat de stelling 'de buitenplaats

moet een andere functie krijgen' geen goed voorbeeld is voor de waardering van particuliere bewoning, gekeken naar de resultaten. De Cronbach's alpha zou wederom kunnen worden verhoogd wanneer er een tweede stelling wordt verwijderd. Maar met het oog op het totale aantal stellingen dat dan overblijft (twee) wordt dit niet gedaan. In verdere analyses worden dus de stellingen 12 a,b en c opgenomen om de betrouwbaarheid van de resultaten te verhogen.

Bij de laatste Likertschaal over de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed worden drie stellingen gebruikt. Uit Cronbach's Alpha blijkt dat de stellingen 6d, 6f en 6g samen twijfelachtige consistentie hebben, namelijk 0,660. Omdat drie stellingen het minimale aantal is voor het gebruiken van een Likert-analyse, wordt hiermee wel verder gewerkt in het onderzoek.

De scores op de stellingen zijn vervolgens per respondent bij elkaar opgeteld en gestandaardiseerd, door de individuele score te delen door de hoogst haalbare score. Hierdoor ontstaat er een schaal van -1 tot 1, die gemakkelijk te interpreteren is. Deze gestandaardiseerde schaal is vervolgens gebruikt voor het doen van analyses.

In het onderzoek worden verschillende statistische toetsen gebruikt. De meest voorkomende zijn de ANOVA-variantieanalyse, de enkelvoudige en multipele regressie en Spearman's correlatiecoëfficiënt. Wanneer er in de tekst bij de toetsen niets over de vooronderstellingen van deze toetsen wordt vermeld, betekent dit dat aan deze is voldaan. Voor de variantieanalyse is dit bijvoorbeeld dat de groepen statistische gezien even groot moeten zijn (Levene's test) en voor regressie is dit de eis voor lineariteit en homoscedasticiteit. Omdat dit erg technische verhalen zijn, zijn deze zoveel mogelijk weggelaten uit het verslag.

De enkelvoudige- en multipele regressietoetsen behoeven nog een extra verklaring. In dit onderzoek is er voor gekozen om eerst per factor te achterhalen of er een verband bestaat tussen een bepaalde factor en 'steun voor het behoud van erfgoed'. Wanneer alle opgestelde hypothesen vervolgens zijn beantwoord, zijn alle factoren nogmaals samengevoegd en verklaard door middel van een multipele regressie analyse. Dit is om meerdere redenen nuttig. Ten eerste omdat het de totale verklaarde variantie kan berekenen. Dit houdt in dat wordt berekend hoeveel van de totale steun voor het behoud van erfgoed wordt verklaard door alle factoren die zijn opgenomen in dit onderzoek, variërend van bijvoorbeeld woonduur tot de waardering van particuliere bewoning. Ten tweede is het nuttig omdat de factoren vervolgens beter met elkaar vergeleken kunnen worden. Verschillende onderdelen kunnen elkaars verbanden namelijk versterken of verzwakken, in de werkelijkheid kunnen zij invloed op elkaar uitoefenen. In een multipele regressie kan het dus duidelijk worden dat wanneer alle factoren worden samengevoegd, verbanden kunnen veranderen van wanneer ze individueel worden uitgevoerd.

Voor het uitvoeren van een multipele regressie is het echter belangrijk dat alle data ratio/interval heeft als eenheid. Dit is in dit onderzoek van nature echter niet het geval. Daarom wordt er gebruik gemaakt van zogeheten 'dummyvariabelen'. Resultaten die van oorsprong geen ratioschaal hebben, worden gegroepeerd in een '0' en '1' klasse, waardoor dit als ratio door kan gaan in de analyses. Er zijn dummies opgesteld voor de vragen 11, 13 en 23e. Bij zowel vraag 13 als vraag 23e is er in de originele vraag sprake van een schema waarin de respondent aan kan geven hoe vaak hij of zij een bepaalde plek bezoekt. Om deze vraag mee te kunnen laten doen zijn er twee categorieën opgesteld, één waarbij de frequenties 'nooit, jaarlijks en halfjaarlijks' zijn samengevoegd in de categorie 'weinig' en één waarbij de frequenties 'maandelijks, wekelijks en dagelijks' (mits van toepassing) in de categorie 'vaak' zijn samengevoegd. Voor vraag 11 is er één categorie voor het antwoord 'nee' en één categorie voor het antwoord 'geen mening' opgesteld. Deze nieuwe categorieën zijn vervolgens opgenomen in de multipele regressie, waarna er uitspraken over gedaan mogen worden.

2.8 Reflectie

Ondanks dat er voorafgaand aan het dataverzamelingsproces veel tijd en aandacht is besteed aan de opzet ervan, zijn er naderhand vrijwel altijd punten voor verbetering.

Zoals al eerder besproken in dit hoofdstuk waren er wat onduidelijkheden omtrent bepaalde enquêtevragen. Dit werd echter grotendeels verholpen door extra uitleg te bieden tijdens het invullen van de enquête. Dit was natuurlijk alleen niet altijd mogelijk, omdat respondenten hun vraag of onbegrip niet altijd kenbaar hebben gemaakt tijdens het invullen. In de toekomst is het wellicht beter om een enquête eerst een korte tijd uit te testen en mogelijk aan te passen op onduidelijkheden. Gezien de beperkte tijd aanwezig in dit onderzoek was dit helaas niet mogelijk.

Het was daarnaast ook lastig om iedereen te overtuigen mee te werken aan het onderzoek. Het werd al snel duidelijk dat mensen die geen interesse hebben in het onderwerp ook niet de enquête willen invullen. Hoewel er natuurlijk altijd sprake is van non-respons, is het hopelijk niet het geval dat deze selectief is gezien het onderwerp van de enquête. Dit probleem is geprobeerd op te lossen door duidelijker te benadrukken dat het niet alleen om buitenplaatsen gaat, maar om de algehele waardering van de woonomgeving.

Ook kan er in vervolgonderzoek eventueel gekeken worden naar het gebruik van een ander type kanssteekproef, waarbij de onderzoekslocaties meewegen naar de hand van de populatiegrootte. Dit is in dit onderzoek niet gedaan en is daarom wellicht een punt voor verbetering. Tevens is het slim om te kijken naar het type woningen. Zo zaten er vaak grote straten in, die volledig uit flats bestonden. Deze bleken echter erg lastig om te enquêteren, omdat mensen minder snel geneigd zijn helemaal naar beneden te komen voor een enquête.

Aan het begin, tot vlak voor de presentatie van de onderzoeksresultaten waren wij in de veronderstelling dat de onderzoeksgebieden niet allebei buitenplaatsen waren. Hierdoor kan het voorkomen dat buitenplaats Gunterstein onterecht als 'kasteel' betiteld is. Dit is niet met opzet gedaan. Door het hele onderzoek heen worden hierdoor beide termen gebruikt. In de enquête zal ook nog de term 'kasteel' bij Gunterstein naar voren komen. Wij hebben besloten dit zo te laten, aangezien de enquête met bijbehorende stellingen ook in deze vorm is afgenomen.

Hoofdstuk 3. De responsgroep

In dit hoofdstuk wordt er door middel van beschrijvende statistiek een beeld geschetst van de persoonskenmerken van alle respondenten. Ook wordt de non-responsgroep toegelicht. Het sluit af met een representativiteitsanalyse waarin wordt gekeken of de resultaten een goede weerspiegeling van de werkelijke populatie vormen.

3.1 Statistische beschrijving responsgroep

Omdat de steekproef is opgedeeld in twee groepen, Breukelen en Veenendaal, is er eerst voor elke locatie apart gekeken naar de persoonskenmerken. Daarna is er een samentrekking van beide dorpen genomen om een totaalbeeld te geven.

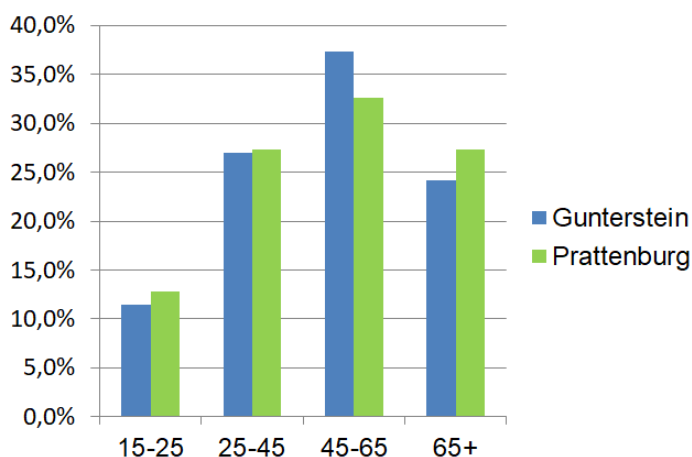
In Breukelen was het aantal respondenten 243. De jongste bewoner was hier 18, terwijl de oudste 88 was. Gemiddeld waren de respondenten 50 jaar oud, met een standaarddeviatie van 18 jaar. De enquête is hier ingevuld door 105 mannen en 138 vrouwen. De gemiddelde bewoner woont al 25 jaar in Breukelen, lopend tussen de 0 en 82 jaar. De meeste mensen in het dorp zijn samenwonen of gehuwd, met thuiswonende kinderen (35 procent). Ook waren er veel huwelijken zonder kinderen en alleenstaanden. Iets meer dan de helft van de respondenten is hoogopgeleid met HBO of WO. Van de gezinnen verdient 22 procent meer dan €4000 per maand; 21 procent verdiende minder dan €1500, de rest zat hier tussenin. Opgemerkt moet worden dat het inkomen slechts door 200 personen is ingevuld, niet door 244.

In Veenendaal zijn de persoonskenmerken ingevuld door 241 personen. Hier was de jongste persoon wederom 18 jaar, terwijl de oudste 93 was. De gemiddelde leeftijd in Veenendaal was 47 jaar, met een standaarddeviatie van weer 18 jaar. Van de respondenten waren er 101 mannen en 141 vrouwen. De gemiddelde woonduur in Veenendaal is 29 jaar, met de extremen tussen de 1 en 93 jaar. Ook hier zijn de meeste mensen samenwonend of gehuwd met thuiswonende kinderen, maar liefst de helft van alle respondenten. Dit is dus meer dan in Breukelen. Ook is de groep alleenstaanden groter in Veenendaal dan in Breukelen, 11 respectievelijk 6 procent. De meeste mensen zijn hoogopgeleid, 42 procent. Dit is minder dan in Breukelen. Er zijn dus meer lager opgeleiden in Veenendaal. 24 procent verdiende als huishouden meer dan €4000 per maand. Het percentage dat minder dan €1500 verdient is kleiner dan in Breukelen, 9,3 procent. Ook hier is de vraag overgeslagen door 44 personen, en dus ingevuld door 198 personen.

Het aantal respondenten voor beide locaties is uitgekomen op 486, variërend in de leeftijd 18 tot en met 93 jaar. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 49,8 jaar. De leeftijd 50 (modus) komt het meest voor, namelijk 18 keer. De leeftijdscategorie 45-64 jaar komt het vaakst voor met 35,0%. Zie hiervoor figuur 3.1. De standaarddeviatie van de leeftijdsvariabele is 18,66. Dit houdt in dat de antwoorden van de respondenten veel van elkaar verschillen, omdat de standaarddeviatie hoog is.

Van de 486 respondenten zijn er 279 vrouw en 206 man, daar bij heeft een enkeling deze vraag niet beantwoord. Dit houdt in, dat er 57,5% vrouwelijke respondenten en 42,5% mannelijke respondenten zijn.

De gemiddelde woonduur van de respondenten in de woonplaatsen Veenendaal/Rhenen of Breukelen is 28,2 jaar. De woonduur loopt van 0 tot en met 93 jaar. De standaarddeviatie is hier 20 jaar. Ook hier zijn veel verschillende antwoorden gegeven.

Figuur 3.1 Leeftijdscategorieën onder de respondenten in Breukelen en Veenendaal

Bij de samenstelling van huishoudens van de respondentengroep komt samenwonend of gehuwd met thuiswonende kinderen het vaakst voor, namelijk 40,9%. 20% van de respondenten is alleenstaand.

De respondenten zijn over het algemeen hoogopgeleid. De meest voorkomende groep heeft een diploma voor een HBO- of WO-opleiding behaald. Het gaat hierbij om 45,3%. De groep vmbo, mbo, mulo, mts is met 30,0% de tweede grootste voorkomende groep. 0,4 % van de respondenten heeft geen opleiding, dus ook geen basisonderwijs, afgerond.

Ook hebben de respondenten in verhouding een hoog inkomen. 18,1% van de respondenten heeft een inkomen van 4.000 euro of meer. Wat verder hierbij opvalt is het hoge aandeel non-respons. 18,7% heeft niet willen aangeven wat zijn of haar inkomen is. 12,6% verdient 1500 euro of minder.

3.2 Non-respons

In totaal zijn er 487 enquêtes afgenomen, waarvan 245 in Breukelen en 242 in Veenendaal. Van alle huishoudens die weigerden aan het onderzoek mee te doen, c.q. de enquête in te vullen of niet voldeden aan de gestelde eisen (meerderjarig en bewoner van het adres) is de non-respons bijgehouden. Hiervan is een tabel te zien in bijlage 3. Dit leidt tot een responsratio van 26,4% in Breukelen en 23,7% in Veenendaal. Samengenomen is dit een gemiddelde respons van 25,0%.

De verhouding is 487 afgenomen enquêtes tegenover 1464 tevergeefs bezochte adressen, dit omvat zowel de adressen waarop niemand thuis was en de adressen die weigerden de enquête in te vullen of waarbij iemand niet voldoet aan de gestelde eisen. Ook niet bestaande adressen en niet meewerkende respondenten horen hierbij. Hierbij is ook de geschatte leeftijd en het geslacht genoteerd, zodat er een eventueel patroon in de non-respons kan worden gevonden.

Tabel 3.1 Frequentietabel geslacht non-respons

Geslacht	Frequentie	Percentage
Man	180	38,8%
Vrouw	282	60,8%
Totaal geldig	462	100,0%
Totaal	464	

Uit de gegevens van de non-respons (tabel 3.1) blijkt dat ruim $\frac{1}{3}$ van de mannen weigerde deel te nemen aan het onderzoek door middel van het invullen van de enquête. Bij de vrouwen lag dit aandeel hoger, met iets minder dan $\frac{2}{3}$.

Tabel 3.2 Frequentietabel leeftijd in categorieën non-respons (weigering)

Leeftijdscategorie	non-respons	Percentage non-respons	Cumulatief percentage non-respons	Respons	Percentage respons	Cumulatief percentage respons	Totaal non-respons en respons
Jonger dan 15	9	1,9%	1,9%	0	0,0%	0,0%	9
15 tot 25	15	3,2%	5,2%	66	13,6%	13,6%	81
25 tot 45	166	35,9%	41,0%	138	28,4%	42,0%	304
45 tot 65	174	37,6%	78,6%	178	36,7%	78,7%	352
Ouder dan 65	99	21,4%	100,0%	104	21,3%	100,0%	203
Totaal geldig	463	100,0%			100,0%		
Totaal	464						

Uit tabel 3.2 blijkt dat de mensen in de categorie van 15 tot 25 het meest bereidwillig zijn bij het invullen van de enquête. Hierbij moet wel genoteerd worden dat alleen mensen vanaf 18 jaar bij de respons vallen, en iedereen onder 18 jaar bij de non-respons, omdat zij niet deel mochten nemen aan dit onderzoek. Daarnaast valt op dat vooral de leeftijdscategorie 45 tot 65 een groot deel uitmaakte van de non-respons.

3.3 Representativiteitsanalyse

Met een representativiteitsanalyse wordt nagegaan of de gegevens uit de steekproef overeenkomen met de gehele populatie (De Vocht, 2016). In dit onderzoek spelen de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS] hierin een belangrijke rol, zij geven de gegevens voor de totale populatie aan. Om deze representativiteit te toetsen wordt er gebruik gemaakt van de persoonskenmerken leeftijd, geslacht, inkomen en opleidingsniveau. Eén voor één zullen deze besproken worden en zal er blijken of de resultaten voor Breukelen ofwel Veenendaal/Rhenen dael representatief zijn. Vooraf kan alvast vermeld worden dat er is gebleken dat in iedere analyse is voldaan aan de minimale eis voor cel spreiding.

3.3.1 Geslacht

Om mee te beginnen werd er een representativiteitsanalyse gemaakt voor geslacht. Hiervoor zijn gegevens gebruikt van het CBS over geslacht in de verschillende wijken. Uit de analyse blijkt dat er in Breukelen een lichte ondervertegenwoordiging van mannen is. De verschillen zijn echter niet significant, de steekproef mag voor de verdeling naar geslacht in Breukelen dus als representatief worden gezien.

Ook in Veenendaal is er een ondervertegenwoordiging van mannen, hier is deze echter iets groter dan in Breukelen, wat er voor zorgt dat de verdeling niet representatief is voor de gehele populatie, er is sprake van een significant verschil.

Breukelen:
 $X^2(1)=3,039$;
 $p=0,81$

Veenendaal:
 $X^2(1)=6,794$;
 $p=0,009$

3.3.2 Huishoudenstype

Ook de resultaten van de huishoudensamenstelling worden getoetst op representativiteit. Wederom zijn hier gegevens van het CBS voor gebruikt. De klassen die worden aangehouden bij het CBS wijken echter gedeeltelijk af van de klassen gebruikt in de enquête. Hierdoor zijn voor deze representativiteitsanalyse twee groepen samengevoegd, namelijk eenoudergezinnen met 'samenwonend of gehuwde huishoudens met kinderen'. Hierdoor wordt de categorie 'huishoudens met kinderen' nagebootst die het CBS gebruikt.

Voor Breukelen blijkt er een redelijk grote oververtegenwoordiging te zijn van deze laatstgenoemde categorie. Er is hierdoor een ondervertegenwoordiging van alleenstaande huishoudens en een ook enigszins bij de huishoudens zonder kinderen. Dit leidt ertoe dat de verdeling dan ook niet representatief is.

In Veenendaal is ongeveer dezelfde trend te zien, waarbij er te veel huishoudens met kinderen zijn ondervraagd en te weinig alleenstaanden. De groep huishoudens zonder kinderen vormen hier echter wel een kleine oververtegenwoordiging. Samenvattend betekent dit dat ook de gegevens uit Veenendaal niet representatief zijn voor de populatie

Breukelen: $\chi^2(2)=29,750;$
 $p=0,000$ **Veenendaal:** $\chi^2(2)=25,673;$
 $p=0,000$

3.3.3 Leeftijd

Voor de variabele leeftijd is de data voor het uitvoeren van de analyse eerst gegroepeerd in dezelfde klassen als het CBS aanhoudt. Omdat er in dit onderzoek gekozen is de minderjarige bevolking niet te benaderen, zijn deze ook weggehaald uit de gegevens van het CBS. Hierdoor ontstonden er vier klassen: '15-24', '25-44', '45-64' en '65 jaar en ouder'. Hiermee moet aandacht worden besteed aan het feit dat er in dit onderzoek geen minderjarigen zijn opgenomen en er dus een 'gat' bestaat in de klassen 15-24, opdat 15, 16 en 17 jarigen niet meedoen. De verwachting is echter dat dit verschil klein is en niet en slechts voor een minimaal verschil in uitkomst zal zorgen.

In Breukelen blijken de resultaten representatief voor de gehele populatie. Er is een kleine ondervertegenwoordiging van jongeren (15-24), die kan worden verklaard door de hierboven besproken afwezigheid van 15, 16 en 17 jarigen. Ook zijn de ouderen (65 en ouder) licht ondervertegenwoordigd, maar dit heeft geen invloed op de uiteindelijke representativiteit.

Wederom is er een verschil in representativiteit in Veenendaal, deze variabele is hier namelijk niet representatief. Er is sprake van een geringe ondervertegenwoordiging van iedere groep, behalve de ouderen (65 en ouder) die een sterke oververtegenwoordiging hebben.

Breukelen: $\chi^2(3)=2,243;$
 $p=0,524$ **Veenendaal:** $\chi^2(3)=12,999;$
 $p=0,005$

3.3.4 Inkomen en opleidingsniveau

Helaas kan er op de variabelen inkomen en opleidingsniveau niet gecontroleerd worden op representativiteit, omdat de juiste informatie over de populatie niet te vinden is op het buurtniveau. Hierdoor kan er niet nauwkeurig worden gecontroleerd op representativiteit. Op het CBS, maar ook in overige bronnen met statistische informatie, konden er geen gegevens gevonden worden die overeenkomen met de vragen in de enquête. Er is daarom gekozen niet te controleren op deze onderdelen en verder te gaan met de hierboven verkregen informatie.

Door weegfactoren aan te brengen op basis van een bepaalde niet-representatieve variabelen kan deze worden gecorrigeerd. Hierdoor kunnen de variabelen alsnog als representatief doorgaan en mogen statistische toetsen worden uitgevoerd. In dit onderzoek is er gekozen voor het wegen van de variabele 'leeftijd', waardoor deze categorie alsnog een goede afspiegeling van de werkelijkheid geeft en mag worden gebruikt voor verdere statistische toetsing.

Hoofdstuk 4. Statistische analyses

Uit dit hoofdstuk zal blijken welke factoren eerder zijn besproken in het theoretisch kader en welke in de werkelijke omgeving van Gunterstein en Prattenburg er wel of niet toe doen bij het bepalen van de totale steun voor het behoud van erfgoed. Door middel van zowel beschrijvende als toetsende statistiek zullen deze verbanden wel of niet worden aangetoond. Het hoofdstuk is opgedeeld in verschillende thema's, waar vervolgens de hypothesen wel of niet worden verworpen of aangenomen. Omdat 'steun voor het behoud van erfgoed' in iedere hypothese terugkomt, worden de resultaten op deze Likertschaal eerst besproken.

4.1 Steun voor het behoud van erfgoed

De vragen over steun voor het behoud van het erfgoed van Gunterstein en Prattenburg is ingevuld door alle respondenten die hebben aangegeven bekend te zijn met de buitenplaats. Dit heeft ertoe geleid dat een relatief groot deel van de vragen niet van toepassing was op de respondent, waardoor deze bewust overgeslagen zijn. Het percentage 'niet van toepassing' is bij alle stellingen, behalve bij de stelling over eigen bijdrage, 19,5%. Bij de stelling over eigen bijdrage is deze 19,8%. In totaal hebben 228 vrouwen en 161 mannen deze stellingen ingevuld, 200 in Breukelen en 190 in Veenendaal. Steun voor erfgoedbehoud wordt verder in dit onderzoek behandeld als een Likertschaal, om ze toch als interval/ratio te behandelen met bijbehorende maten als gemiddelde.

Bij de stelling 'Ik vind het belangrijk dat buitenplaats Gunterstein/Prattenburg wordt behouden voor toekomstige generaties' is het opvallend is dat maar één respondent het er helemaal oneens mee is, deze komt uit Veenendaal, valt in de leeftijdscategorie 15-24 en is een man. In Breukelen geeft 95% aan het eens met deze stelling te zijn. In Veenendaal geldt dit voor 91%. Aan de hand van de leeftijdsklassen die in hoofdstuk 3 geïntroduceerd zijn, kan er gezegd worden dat in Breukelen de leeftijdsklasse 45-64 jaar deze stelling het vaakst ingevuld heeft, namelijk 88 keer, waarvan 84 keer een positief antwoord. In Breukelen is deze leeftijdsgroep ook het vaakst vertegenwoordigd met 72 respondenten in deze categorie, waarvan 66 positieve antwoorden.

De stelling 'Ik vind het jammer als kasteel Gunterstein/ buitenplaats Prattenburg zou verdwijnen' is het overgrote deel het zeer eens met deze stelling. Het gaat hier om 96% van de respondenten in Breukelen en in Veenendaal om 89%. Hier is opvallend dat niemand heeft ingevuld het er helemaal oneens mee te zijn. 7 respondenten zijn het er mee oneens, 3 in Breukelen en 4 in Veenendaal. Ook bij deze stelling heeft de leeftijdsklasse 45-64 het grootste aantal, deze keer zeer eens, ingevuld, namelijk 51 keer in Breukelen en 34 keer in Veenendaal. De verhouding man/vrouw is als volgt: 79 mannen en 119 vrouwen in Breukelen en 82 mannen en 109 vrouwen in Veenendaal.

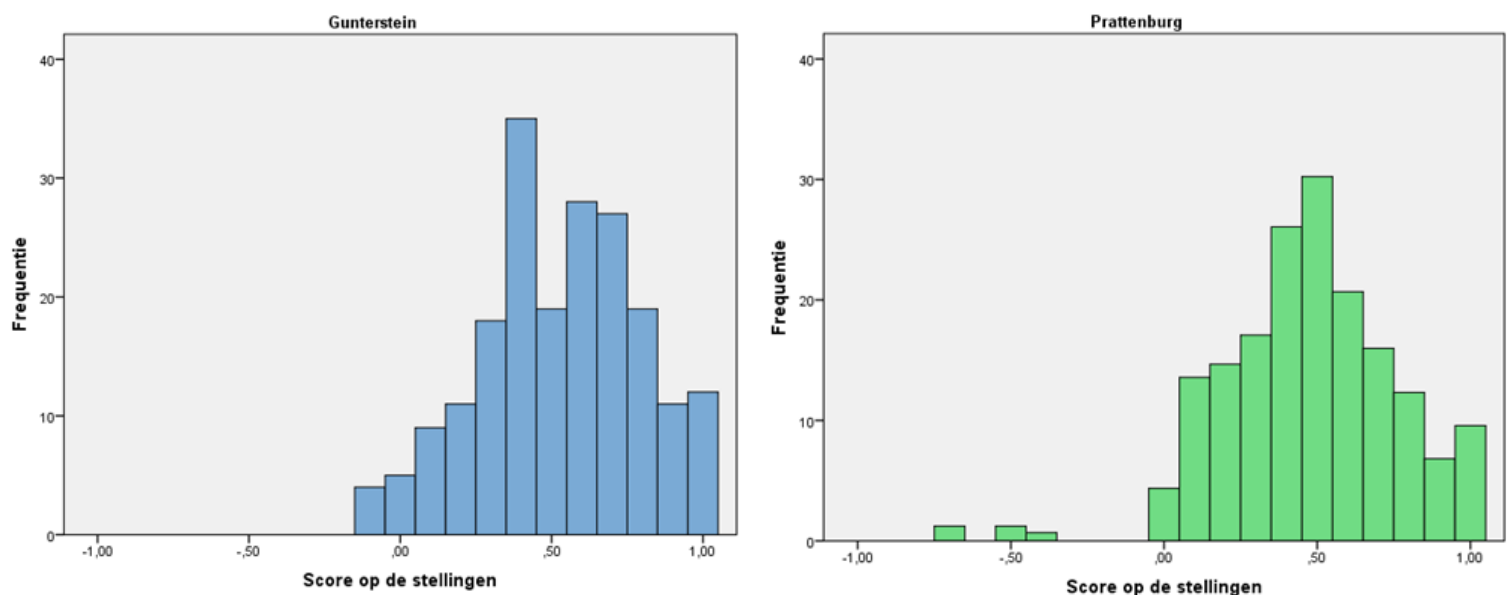
Ook bij de stelling 'Ik zou het jammer vinden als het landgoed van kasteel Gunterstein/Prattenburg onvoldoende onderhouden wordt' heeft geen enkele respondent helemaal oneens ingevuld. In Breukelen heeft zelfs niemand oneens ingevuld. 93% van de respondenten in Breukelen is het hiermee eens, 91% in Veenendaal. 3 respondenten zijn het oneens met deze stelling, deze komen dus alledrie uit Veenendaal. Alle drie de respondenten vallen in de leeftijdscategorie 15-24 jaar. Verder is ook hier de leeftijdscategorie 45-64 jaar goed vertegenwoordigd, zij zijn het 83 keer eens en zeer eens in Breukelen. In Veenendaal is dit 68 keer eens en zeer eens.

De stelling over eigen bijdrage 'Ik ben bereid op mijn eigen manier bij te dragen aan het behoud van de buitenplaats' is een stuk minder positief beantwoord. In zowel Breukelen als Veenendaal is het percentage mensen dat een eigen bijdrage wil leveren aan het onderhoud van het landgoed 36%.

De laatste stelling die bij steun behoud erfgoed hoort, gaat over particuliere bewoning: 'Ik vind particuliere bewoning van kasteel Gunterstein/ buitenplaats Prattenburg een goede manier om het landgoed te behouden voor toekomstige generaties'. 74,5% in Breukelen vind dit een goede manier

van behoud. In Veenendaal is dat 74,5%. 12 respondenten hebben de stelling niet ingevuld, deze komen allemaal uit Veenendaal. Dit valt te verklaren door het feit dat deze laatste stelling op de achterkant van het blad viel waar de rest op stond. Hierdoor hebben mensen deze vraag mogelijk niet gezien. Dit is ook te zien in het aantal mannen en vrouwen dat deze stelling hebben ingevuld, namelijk 155 mannen en 223 vrouwen. 59 respondenten in Breukelen en 46 respondenten in Veenendaal, in de leeftijdscategorie 45-64 hebben hier ingevuld het eens te zijn met de stelling.

Ten slotte is het nog interessant om de totale uitkomsten van de Likertschaal weer te geven, zodat het gelijk duidelijk wordt hoe de verdeling per onderzoeksgebied precies is. In figuur 4.1 zijn de totale scores van de respondenten op de Likertschaal van 'steun voor het behoud van erfgoed' te zien. Alle waarden tussen -1 en 0 geven een negatieve houding aan, alles van 0 tot +1 een positieve houding ten opzichte van steun voor het behoud van erfgoed. Hieruit valt direct op dat overduidelijk de grootste groep van de respondenten een positieve houding heeft ten opzichte van het behouden van het lokale erfgoed van Gunterstein ofwel Prattenburg. Waar in Breukelen vrijwel niemand een negatieve houding heeft, zijn er in Veenendaal wel enkele respondenten met een negatieve houding. Daarnaast is er in Breukelen een uitschieter direct onder de 0,5 waarde, die er in Veenendaal niet lijkt te zijn. Al met al kan er gezegd worden dat veel respondenten voor de steun van het behoud van hun lokale erfgoed zijn. Door welke factoren dit precies verklaard wordt zal nu aan bod komen.

Figuur 4.1 Totale score op de Likertschaal van steun voor het behoud van erfgoed.

4.2 Persoonskenmerken

Voor dit onderzoek zijn er twee typen persoonskenmerken belangrijk waarvoor er hypothesen zijn opgesteld. Deze gaan over de leeftijd van respondenten en de woonduur over hoe lang zij in de omgeving van die monumenten wonen. Deze zullen nu besproken worden.

Omwonenden ouder dan 45 jaar hebben meer steun voor behoud erfgoed, zo luidt de eerste hypothese. Leeftijd is in hoofdstuk 3 al uitvoerig beschreven. Er zijn in Breukelen 138 respondenten ouder dan 45 jaar, in Veenendaal/Rhenen zijn dat 114 respondenten. De gemiddelde leeftijd van de 138 respondenten in Breukelen is 61 jaar, in Veenendaal is dat van de 114 respondenten 62 jaar. Het totale gemiddelde van alle respondenten is 49,8 jaar.

De regressieanalyse, die apart is uitgevoerd voor Gunterstein en Prattenburg, laat zien dat leeftijd geen significante invloed heeft op de steun voor behoud van het erfgoed.

Wanneer Breukelen en Veenendaal/Rhenen worden samengevoegd in de analyse, is er wel een significant verband te vinden. Omwonenden ouder dan 45 jaar hebben significant meer steun voor behoud erfgoed. Met behulp van correlatiecoëfficiënt r is aangetoond dat dit een zwak positief verband is. Er wordt 7,9% variantie voor steun behoud erfgoed verklaard door de leeftijd boven de 45 jaar.

Breukelen:

$p=0,061$

Veenendaal:

$p=0,306$

Samen: $p=0,027$

Het volgende onderdeel gaat over de mogelijke relatie tussen de tijd waarin respondenten in de buurt van het monument wonen en hun steun voor het behouden van het erfgoed van Gunterstein of Prattenburg. De verwachting gaat dat respondenten het behoud van het monument ook meer steunen, wanneer zij langer in de buurt van het monument wonen. De hypothese die hiervoor is opgesteld gaat als volgt: *'Hoe langer men in de omgeving van de buitenplaats woont, des te meer zij het behouden van het erfgoed steunen'*.

Onder de respondenten was een duidelijke spreiding van woonduur aan te merken, met een minimum van 0 jaar en een maximum woonduur van 93 jaar in Veenendaal en 82 jaar in Breukelen. De standaarddeviatie van 18,5 jaar in Veenendaal en 20,0 jaar in Breukelen benadrukt dit tevens. De gemiddelde woonduur komt neer op 29,4 jaar in Veenendaal en 25,1 jaar in Breukelen.

Om het mogelijke verband tussen woonduur en steun voor het behoud van erfgoed te onderzoeken, is er een regressieanalyse uitgevoerd. Deze analyse toont aan dat er zowel in Breukelen als in Veenendaal een positief significant verband is tussen de tijd waarin iemand in de omgeving van het monument woont en de grootte van de steun voor het behoud van erfgoed. Dit is echter in beide gevallen een zwak positief verband met een verklaarde variantie in Breukelen van 2,3% en 6,5% in Veenendaal. Hierdoor kan er worden aangenomen dat de opgestelde hypothese klopt. Woonduur speelt een rol, maar geen grote in het verklaren van steun voor het behoud van erfgoed.

Breukelen:

$B=+0,002$, $p=0,034$,
 $F(1;195)=0,316$, $R=0,151$,
 $R^2=0,023$

Veenendaal:

$b=+0,004$, $p=0,001$,
 $F(1;173)=12,005$, $R=0,255$,
 $R^2=0,065$

4.3 Kennis over de cultuurhistorie van Gunterstein en Prattenburg

Er is één hypothese die valt onder de categorie 'kennis'. Deze luidt als volgt: *'Hoe meer een omwonende weet over de cultuurhistorie van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud van erfgoed.'* De respondent had de keuze uit een viertal mogelijkheden die de (receptieve) kennis over de geschiedenis van het monument meten. Deze variëren van geen, weinig, redelijk wat tot veel kennis over de geschiedenis van Gunterstein c.q. Prattenburg.

In Breukelen heeft het merendeel van de respondenten weinig tot geen kennis over Gunterstein, namelijk 74%. 3,5% weet veel over het Gunterstein, 22% redelijk wat.

In Veenendaal zijn de groepen die weinig tot geen kennis hebben over de buitenplaats groter dan in Breukelen. Het gaat hierbij om een cumulatief percentage van 86,3%. Automatisch zijn de groepen die redelijk wat tot veel over de buitenplaats menen te weten kleiner, met percentages van 12,6 c.q. 1,1%.

Bij beide plaatsen weet tachtig procent van alle respondenten weinig tot niets over Gunterstein, terwijl maar 2,3% veel over de geschiedenis ervan weet. De respondenten uit Breukelen zitten boven het gemiddelde van beide plaatsen, respondenten uit Veenendaal eronder.

Door het uitvoeren van een ANOVA-variantieanalyse kan worden nagegaan of er een positief verband bestaat tussen de mate van cultuurhistorische kennis over het monument en de mate van steun voor het behoud van het erfgoed. Dit blijkt inderdaad zo te zijn. Dit betekent dat er verschillen in totale steun voor het behouden van het erfgoed zijn wanneer mensen verschillende mate van kennis hebben over de historie van het monument. Het gaat hier in het geval van Gunterstein om

een verklaarde variantie van 15,8% en bij Prattenburg van 11,8%. Dit is het totale percentage van steun voor het behoud van erfgoed wat wordt verklaard door de cultuurhistorische kennis over het monument. Het gaat hier op beide locaties om een positief matig sterk verband. Wanneer beide locaties worden samengenomen gaat het om 11,8% verklaarde variantie.

Omdat er is gebleken dat er een significant verband bestaat tussen kennis en steun voor het behoud van erfgoed, is het daarnaast nog interessant om te achterhalen of dit verband positief of negatief is. Daarom wordt er nog een regressieanalyse uitgevoerd met zogeheten 'dummy's' van de antwoordcategorieën. In deze analyse worden er twee groepen gemaakt, namelijk één met 'weinig' kennis, waarbij de antwoordcategorieën 'geen' kennis en 'weinig' kennis zijn samengevoegd. De tweede groep is 'veel' kennis, waarbij de antwoorden 'redelijk wat' en 'veel' kennis zijn gegroepeerd. Voor deze categorieën blijkt er in Veenendaal echter geen significant verband te zijn tussen 'veel' en 'weinig' kennis, voor Breukelen is dit wel het geval. In Breukelen is er sprake van een matig sterk, positief verband met 15,3% verklaarde variantie. Hierbij kan dus worden aangenomen dat de hypothese klopt voor de respondenten in Breukelen. Wanneer kennis over de historie van het monument toeneemt, neemt ook de steun voor het behouden van het erfgoed toe. Over de respondenten in Veenendaal mag hier helaas geen uitspraak over worden gedaan, omdat er in de resultaten geen sprake is van een verband wanneer er wordt getoetst aan de hand van dummies. De exacte sterkte en richting van het verband kan dus niet met zekerheid worden gezegd. Dit verband bestaat echter wel wanneer er niet wordt gegroepeerd, zoals uit de ANOVA test is gebleken.

Breukelen:

Niet: $M=0,4440$,
 $SD=0,2400$.
 Weinig: $M=0,481$,
 $SD=0,263$.
 Redelijk: $M=0,705$,
 $SD=0,220$.
 Veel: $M=0,700$, $SD=0,200$.
 $F(3;193)=11,429$, $p=0,000$.
 $Eta=0,388$, $Eta^2=0,151$

Veenendaal:

Niet: $M=0,325$, $SD=0,348$.
 Weinig: $M=0,517$,
 $SD=0,242$.
 Redelijk: $M=0,545$,
 $SD=0,237$.
 Veel: $M=1$, $SD=0,000$.
 $F(3;169)=7,548$. $p=0,000$.
 $Eta=0,343$. $Eta^2=0,118$)

Breukelen:

$b=+0,242$, $p=0,000$,
 $F(1;194)=35,170$, $R=0,392$,
 $R^2=0,153$

Veenendaal:

$b=+0,118$, $p=0,083$,
 $F(1;170)=3,032$, $R=0,132$,
 $R^2=0,17$

4.4 Gebruik van de groene omgeving en cultuurparticipatie

Bij het thema gebruik wordt er onderscheid gemaakt tussen de bezoekfrequentie van de groene omgeving van de buitenplaats en de bezoekfrequentie van monumenten en historische gebouwen in het algemeen. De verwachting is dat wanneer de bezoekfrequentie toeneemt, de steun voor het behoud van erfgoed ook toeneemt

Bij de hypothese '*Hoe hoger de bezoekfrequentie van de groene omgeving van de buitenplaats, des te groter de steun voor het behoud ervan.*' wordt onderzocht of mensen die het landgoed vaker bezoeken, ook een hogere waardering hebben voor het behoud van het landgoed. Dit wordt onderzocht aan de hand van vraag 7 over steun behoud erfgoed en vraag 13 over de bezoekfrequentie.

Eerst is Gunterstein in Breukelen onderzocht. Vraag 13 is hier ingevuld door 191 respondenten. De vraag is overgeslagen door 53 personen. Hier kwam uit naar voren dat de grootste groep mensen maandelijks een bezoek brengt aan het landgoed van Gunterstein. De groep die daar op volgt in grootte bezoekt het landgoed halfjaarlijks.

Vervolgens is er een Pearson's correlatietest uitgevoerd over de gegevens, om te onderzoeken of er een statistisch verband is tussen bezoekfrequentie en steun voor het behoud van het erfgoed. Hieruit blijkt dat er inderdaad een verband is. Uit de test blijkt dat 7% van de steun voor het behoud van het erfgoed kan worden verklaard door de bezoekfrequentie. Het is een gering verband. Daarbij blijkt

Breukelen:

$p=0,000$ $r=0,258$, $r^2=0,067$

Veenendaal:

$p=0,001$; $r=0,262$;
 $r^2=0,069$

dat het verband positief is, wat inhoud dat als men het landgoed vaker bezoekt er een grotere steun voor erfgoed is en visa versa.

Daarna is ter vergelijking Prattenburg apart onderzocht. Hier is vraag 13 ingevuld door 170 respondenten, met een non-respons van 72 personen. Daarvan gaven de meeste mensen aan de buitenplaats en het omliggende landgoed wekelijks te bezoeken. De op twee-na grootste groep bezoekt de plek maandelijks. Een opvallend verschil met Gunterstein, dat minder bezocht lijkt te worden door de respondenten.

Uit de Pearson's correlatietest blijkt dat er ook in Veenendaal een significant verband is. Ook hier wordt 7% van de steun voor het behoud van het erfgoed verklaard door de bezoekfrequentie. Het verband is wederom gering en positief.

Voor Breukelen en Veenendaal samen is vraag 13 in totaal ingevuld door 361 personen en overgeslagen door 125 personen. Uit deze vraag kwam naar voren dat de grootste groep mensen maandelijks een bezoek brengt aan het landgoed. Ook is er een grote groep die wekelijks het landgoed bezoekt.

Tabel 4.1 Bezoekfrequentie landgoed Prattenburg en Gunterstein per jaar in 2017

Geldige respons bezoekfrequentie	Aantal	Geldig percentage (%)	Cumulatief percentage (%)
Nooit	49	13,7	13,7
Jaarlijks	36	10,0	23,7
Halfjaarlijks	64	17,7	41,4
Maandelijks	100	27,6	69,0
Wekelijks	95	26,2	95,2
Dagelijks	17	4,8	100,0
Totaal	361	100,0	

Om te onderzoeken of er een statistische relatie is tussen de bezoekfrequentie van de groene omgeving en de steun voor het behoud van het erfgoed is er een Pearson's correlatieanalyse uitgevoerd tussen deze twee items. Uit de test blijkt dat er inderdaad een significant verband aan te wijzen is. Dit verband verklaart 6% van de steun voor het behoud van het erfgoed. Het is een gering, positief verband

Samen:

$p=0,000$; $r=0,24$; $r^2=0,06$

Ook interessant voor dit onderdeel zijn de resultaten op de open vraag aan het begin van de enquête. De vraag luidde: 'Wat betekent Gunterstein/Prattenburg voor u?'. Hierop is vaak een antwoord gegeven in de richting van 'ik wandel er graag' en 'mooie wandelomgeving'. Dit is in totaal 57 keer ingevuld voor Prattenburg (van de in totaal 257 antwoorden) en in Gunterstein 53 keer op de 302 antwoorden. Aangezien de vraag erg breed is en op allerlei manieren kan worden geïnterpreteerd, is het interessant dat veel mensen als eerste denken aan het bezoeken van de groene omgeving. Dit betekent dus dat de groene omgeving voor veel personen een belangrijke betekenis is van de buitenplaatsen.

Het tweede onderdeel van het thema 'gebruik' draait om de volgende stelling: *'Wanneer omwonenden actief zijn in het bezoeken van monumenten of overige historische gebouwen, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'* Als er wordt gekeken naar de frequenties van het bezoeken van een monument of historisch gebouw, blijkt dat veruit het grootste gedeelte nooit, jaarlijks of halfjaarlijks een monument of historisch gebouw bezoekt. In Breukelen zijn deze

percentages achtereenvolgens 23,9%, 35,0% en 31,7%, terwijl slechts 9,1% maandelijks een bezoek brengt en 0,4% wekelijks. In Veenendaal zijn deze cijfers vrijwel identiek, 24,5% gaat nooit, 33,6% jaarlijks, 31,3% halfjaarlijks, 9,1% maandelijks en 1,5% wekelijks. Omdat de categorie jaarlijks het meeste is ingevuld in zowel Breukelen als Veenendaal, is het interessant om te zien wie deze categorie het vaakst hebben ingevuld. Gekeken naar huishoudenssamenstelling is dit voor Breukelen de groep samenwonenden of gehuwde gezinnen met thuiswonenden kinderen die het meeste jaarlijks monumenten of andere historische gebouwen bezoeken (42,4%). In Prattenburg is dit ook de grootste groep met 57,5%. Ook blijkt het dat jaarlijks de meeste vrouwen monumenten bezoeken, 65,9% in Breukelen en 53,8% in Prattenburg, wat een minder groot verschil is. Verder is het ook opvallend dat vooral de oudere respondenten vaker een monument bezoeken en daarmee actief zijn in cultuurparticipatie. In de categorieën halfjaarlijks en vaker, is de leeftijdscategorie 45-64 bij zowel Prattenburg als Breukelen keer op keer de grootst vertegenwoordigde groep.

Voor het statistische toetsen van deze vraag wordt er gebruik gemaakt van Spearman's rangcorrelatie. Het blijkt dat er zowel in Breukelen als Veenendaal een significant verband bestaat tussen de bezoekfrequentie van monumenten of historische gebouwen en de steun voor het behoud van erfgoed. Het gaat hier om een matig sterk positief verband voor Breukelen en een zwak positief verband voor Veenendaal. In Breukelen wordt in totaal 10,1% van de totale steun voor het behoud van erfgoed bepaald door de frequentie van bezoeken aan monumenten en historische gebouwen, in Veenendaal is dit 7,5%. In beide situaties geldt dus dat wanneer de bezoekfrequentie van monumenten omhoog gaat, de steun voor het behoud van erfgoed ook omhoog gaat. Dit verband is echter duidelijker aanwezig in Breukelen als in Veenendaal. Er wordt dus geconcludeerd dat hypothese 5.1 *'Wanneer omwonenden actief zijn in het bezoeken van monumenten of overige historische gebouwen, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'* klopt.

Breukelen:

$p=0,000$, $R_s=0,318$,
 $R_s^2=0,101$

Veenendaal:

$p=0,000$, $R_s=0,273$,
 $R_s^2=0,075$

4.5 Waardering van de esthetische waarde van het erfgoed

Onder dit thema hoort één stelling waarbij door middel van een Likertschaal stellingen over de waardering van de esthetische waarde van zowel buitenplaats zelf als de groene omgeving zijn opgenomen. Uit de literatuur is gebleken dat mensen vaak monumenten meer en beter willen behouden wanneer zij dit als 'mooi' beschouwen, dit wordt in dit onderzoek getest door de volgende hypothese: *'Wanneer omwonenden de buitenplaats en de groene omgeving als 'mooi' beschouwen, hebben zij meer steun voor het behoud van het erfgoed'*. Hieronder zal ook per opgenomen stelling een beschrijving van de data worden toegevoegd.

De eerste opgenomen stelling in de Likertschaal is: *'Ik vind kasteel Gunterstein/buitenplaats Prattenburg mooi'*. In Breukelen is 2% het oneens met deze stelling. Voor de categorie helemaal oneens is in Breukelen niet gekozen, niemand vindt Gunterstein dus absoluut *niet* mooi. In Veenendaal is 3,2% het er (helemaal) mee oneens dat het buitenhuis (hoofdgebouw) niet mooi is, waarvan twee mensen helemaal oneens hebben geantwoord en 4 oneens.

In Breukelen is ongeveer 91% het er (helemaal) mee eens dat het buitenhuis mooi is. In Veenendaal ligt dit aandeel iets lager, daar vindt zo'n 84% het buitenhuis mooi.

De tweede opgenomen stelling is: *'Ik vind kasteel Gunterstein/buitenplaats Prattenburg karakteristiek voor de omgeving'*. In Veenendaal vindt 9% buitenplaats Prattenburg niet tot helemaal niet karakteristiek voor de omgeving. In Breukelen is dit maar 1,5%, mede omdat geen enkeling daar 'helemaal oneens' antwoordde. Ook de categorie 'zeer eens' is in Breukelen aanzienlijk groter, namelijk 27,0% tegenover 14,4% in Veenendaal. In totaal vinden de respondenten in Breukelen in

87,5% van de gevallen Gunterstein (zeer) karakteristiek. In Veenendaal ligt dit aantal lager met 68,7%.

De laatste stelling gaat over de esthetische waardering van de groene omgeving van het monument, de volgende stelling hoort hierbij: *'Ik vind het landgoed/bos van Gunterstein/Prattenburg mooi'*. In Breukelen heeft 89% hier eens of zeer eens op geantwoord. In Veenendaal was dit zelfs 93,7%. Bij Prattenburg is de groep 'niet eens/ niet oneens' iets groter, zo'n 9% i.p.v. 5%.

Om de resultaten verder te vergelijken kan er nog naar de gemiddelden worden gekeken. De gemiddelde waardering zit tussen de 0,72 en 1,36 in, waarbij het landgoed/bos in beide plaatsen het meest gewaardeerd wordt. In Veenendaal wordt het landgoed van de twee plaatsen het meest gewaardeerd, de overige twee stellingen zijn minder van toepassing op de inwoners van Veenendaal. -2 was de laagst mogelijke score (helemaal oneens), 2 de hoogst mogelijke (helemaal eens). De stellingen gingen er steeds over in hoeverre ze van toepassing waren op de omwonenden. Behalve in Veenendaal bij de stelling 'Ik vind het kasteel karakteristiek voor de omgeving', zitten alle scores tussen eens en helemaal eens in (tussen de 1 en de 2). Dit is te zien in tabel 4.2.

Tabel 4.2 Gemiddelde waardering van de esthetische waarde van het erfgoed

	Gemiddelde waardering Gunterstein, Breukelen	Gemiddelde waardering Prattenburg, Veenendaal
Mooi buitenhuis	1,17	1,04
Karakteristiek voor de omgeving	1,13	0,72 (tussen neutraal en eens in)
Mooi landgoed/bos	1,27	1,36

Om de totale waardering van de esthetische waarde van het erfgoed vervolgens te toetsen, wordt er een regressieanalyse uitgevoerd. Hieruit blijkt dat voor zowel Gunterstein en Prattenburg er een positief significant verband bestaat tussen de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed en de mate van steun voor het behoud van het erfgoed. In Breukelen is er zelfs sprake van een sterk effect, met 34,2% verklaarde variantie. Dit houdt in dat 34,2% van de totale steun voor het behoud van erfgoed in Breukelen wordt verklaard door de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed. Ook in Veenendaal is er sprake van een matig sterk effect met 22,3% verklaarde variantie. Uit de correlatiecoëfficiënt Pearson blijkt dat er voor zowel Gunterstein als Prattenburg een positief verband is. Dit betekent dus dat de hypothese klopt, dat de steun voor het behoud van het erfgoed ook toeneemt wanneer de waardering van de esthetische waarde toeneemt. Ook wanneer beide locaties samen worden geanalyseerd blijkt er een sterk positief verband te zijn met ongeveer 28,8% verklaarde variantie. Het grootste aandeel verklaarde variantie is afkomstig van de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed, deze is dus erg belangrijk voor omwonenden en is cruciaal in de totale mate van de steun voor het behoud van erfgoed.

Ook hier bleek de open vraag over 'wat betekent Gunterstein/Prattenburg voor u?' erg relevant. In Gunterstein hebben maar liefst 95 van de 302 respondenten aangegeven ofwel het

Breukelen:

$b=+0,609$, $p=0,000$
 $F(1;194)=100,910$,
 $R=0,585$, $R^2=0,342$

Veenendaal:

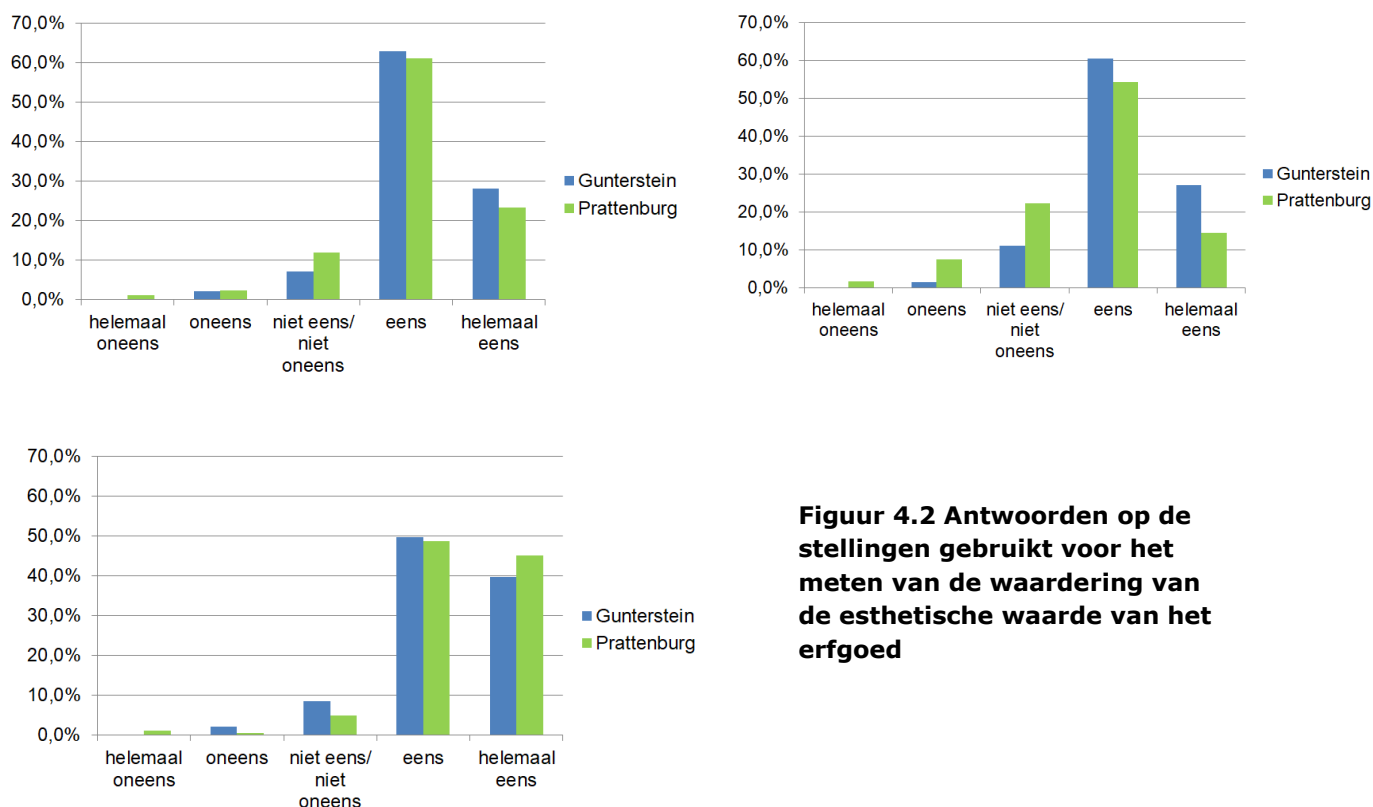
$b=+0,479$, $p=0,000$,
 $F(1;169)=48,566$, $R=0,472$,
 $R^2=0,223$

Samen:

$b=+0,543$, $p=0,000$,
 $F(1;365)=143,572$,
 $R=0,531$, $R^2=0,288$

gebouw of de omgeving mooi te vinden. Ook vonden 41 personen Gunterstein karakteristiek voor de omgeving. Het uiterlijk en de uitstraling heeft dus een belangrijke betekenis voor omwonenden. In Veenendaal is dit aantal 74 voor de 257 antwoorden. Een bijpassende quote was: *‘Het is een supermooie omgeving waar ik graag kom’*. Wederom blijkt dus dat de esthetische waarde erg belangrijk is voor personen. Zowel de statistiek als de open vragen tonen dit aan.

In figuur 4.2 staan de uitslagen van de relevante stellingen uit vraag 6. Hierbij is Gunterstein blauw en Prattenburg groen. Bij stelling 6d en 6f scoort Gunterstein hoger dan Prattenburg. Alleen bij de stelling over het landgoed scoort Prattenburg hoger.

Figuur 4.2 Antwoorden op de stellingen gebruikt voor het meten van de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed

4.6 Particuliere bewoning

Een belangrijk thema in dit onderzoek is de waardering van particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen. Voor dit onderdeel zijn dan ook drie hypothesen opgesteld die hieronder één voor één worden besproken.

De eerste hypothese onderzoekt of respondenten met een positieve houding tegenover particuliere bewoning van kastelen of buitenplaatsen resulteert in een grotere steun voor het behoud van het erfgoed. Dit gebeurt door de stellingen in vraag 12 over de waardering van particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen te vergelijken met vraag 7 over steun voor het behoud van erfgoed. De vraag die hierbij gesteld wordt is: *‘Wanneer omwonenden particuliere bewoning van de buitenplaats als positief beschouwen, bieden zij meer steun voor het behoud van erfgoed.’*

Eerst is voor Gunterstein onderzocht of er een verband bestaat tussen het beeld op particuliere bewoning en de steun voor het behoud van erfgoed. In Breukelen hebben 200 mensen deze vraag ingevuld, 44 sloegen de vraag over. Dit is een redelijk hoog aantal, waarvan de reden niet gelijk duidelijk is. Wellicht waren de stellingen te moeilijk of hadden mensen geen mening over de stellingen. Gemiddeld genomen zijn de respondenten overwegend positief over particuliere bewoning van Gunterstein. Op een gestandaardiseerde likert schaal van -1 tot 1, wordt een

gemiddelde van 0,3 gescoord. Hierbij hoort een standaarddeviatie van 0,34. Deze uitslag werd vervolgens getoetst aan de likert schaal uit vraag 7 over de steun voor het behoud van erfgoed.

Hiervoor is een Pearson's correlatieanalyse uitgevoerd, waaruit bleek dat er een statistisch verband is tussen de houding tegenover particuliere bewoning van de buitenplaats en de steun voor behoud. Het verband is echter gering. Slechts 4% van steun voor het behoud van Gunterstein wordt verklaard door de visie op de particuliere bewoning van de buitenplaats. De variabelen beïnvloeden elkaar positief. Dit houdt in dat als er een grotere waardering is voor particuliere bewoning, de steun voor behoud erfgoed ook groter wordt.

Ter vergelijking is dezelfde test ook uitgevoerd op de gegevens uit Veenendaal. Hier is dezelfde vraag door 183 mensen ingevuld, en overgeslagen door 59 mensen. Wederom is dit een hoog aantal, mogelijk om dezelfde redenen als besproken bij Breukelen. Gemiddeld gaven de respondenten op dezelfde Likert schaal van -1 tot 1 over hun houding tegenover particuliere bewoning van Prattenburg een 0,34, hierbij hoort een standaarddeviatie van 0,297. De houding tegenover particuliere bewoning was dus iets hoger in Veenendaal dan in Breukelen, maar het verschil is miniem.

Vervolgens is er wederom een Pearson's correlatietest gedaan over de gegevens. Hieruit bleek dat er ook in Veenendaal een verband aan te wijzen is. Toch wordt ook hier slechts 8% van steun voor het behoud van erfgoed verklaard door de houding tegenover particuliere bewoning van Prattenburg. Dit is wel beduidend meer dan in Breukelen. Ook hier is het verband positief.

Voor beide kastelen hebben in totaal 383 deelnemers vraag 12 ingevuld, 103 hebben deze vraag overgeslagen. Deze vraag onderzocht door wijze van een Likertschaal of mensen overwegend positief of negatief zijn over particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen. Gemiddeld genomen zijn omwonenden positief over particuliere bewoning als functie voor kastelen of buitenplaatsen. De gemiddelde gestandaardiseerde Likertscore van vraag 12 komt namelijk uit op 0,3 met een standaarddeviatie van 0,32. Dit op een schaal van -1 tot 1. Vraag 12 werd vervolgens vergeleken met een andere Likertschaal, namelijk die uit vraag 7.

Om te onderzoeken wat de richting van het verband is, tussen deze twee factoren, is er een Pearson's correlatieanalyse uitgevoerd. Hier kwam uit dat er inderdaad een positief significant verband is tussen houding tegenover particuliere bewoning en de mate van steun behoud erfgoed. Echter, steun voor het behoud van erfgoed wordt slechts voor 5% verklaard door de houding tegenover particuliere bewoning van kastelen. Het effect is dan ook gering.

De tweede stelling over particuliere bewoning focust zich op de kennis van omwonenden over de bewoners van het erfgoed. De stelling die hierbij is opgesteld is dat *'Wanneer omwonenden de bewoners van het kasteel of de buitenplaats kennen, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed.'*

In totaal hebben 386 respondenten, ofwel 78,8 procent van het totaal, vraag 9 over contact met de bewoners van de buitenplaats ingevuld. Hieruit is opvallend dat het grootste gedeelte heeft aangegeven de bewoners van de buitenplaats niet te kennen, namelijk 62,8 procent. Wanneer men apart naar Gunterstein en Prattenburg kijkt, blijkt dat de respondenten in Breukelen iets meer op de hoogte van de bewoners van Gunterstein zijn, 41,2% heeft aangegeven de bewoners te kennen terwijl dit in Veenendaal slechts 32,9% is. Opvallend is dat vrouwen de bewoners van de buitenplaats vaker kennen, 67,1% in Breukelen en 65,6% in Veenendaal. Daarbij kennen ook de oudere respondenten de bewoners vaker, de leeftijdscategorie 45 jaar en ouder zorgt voor 85,3% van alle respondenten die hebben aangegeven de bewoners te kennen, dit is 83,6% van de respondenten in Prattenburg.

Breukelen:

P=0,007, R=0,191,
R²=0,036

Veenendaal:

P=0,000, R=0,280,
R²=0,078

Samen:

P=0,000, R=0,219,
R²=0,050

Door middel van een ANOVA-variantieanalyse wordt er gekeken naar een mogelijk verband tussen het wel of niet kennen van de buitenplaats bewoners en daartegenover de mate van steun voor het behoud van het erfgoed. De hypothese die is opgesteld voor dit onderwerp is: *‘Wanneer omwonenden de bewoners de buitenplaats kennen, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed’*. Hieruit blijkt dat er wel degelijk een verschil voor steun voor het behoud van erfgoed bestaat tussen respondenten die de bewoners wel en niet kennen in zowel Breukelen als Veenendaal. Het verband is in Breukelen matig sterk en in Veenendaal zwak.

In hoeverre bewoners wel of niet afweten van de bewoners van het monument, speelt dus een significant verband in de mate waarin zij steun hebben voor het behoud van erfgoed. Het verband is echter zwak tot middelmatig sterk. Om erachter te komen wat de richting van dit verband is, dus of steun voor erfgoed bijvoorbeeld juist toeneemt of afneemt wanneer omwonenden de bewoners kennen, wordt er nog een tweede toets uitgevoerd. Via het berekenen van de regressieanalyse wordt dit onderzocht. Hieruit blijkt dat er voor Gunterstein een matig sterk, positief verband is en voor Prattenburg een zwak positief verband. Er kan dus worden geconcludeerd dat de hypothese klopt. Wanneer omwonenden de bewoners van zowel Gunterstein als Prattenburg kennen, hebben zij meer steun voor het behoud van het erfgoed. Dit is echter een zwak tot matig verband, waardoor er zeer waarschijnlijk een andere factor is die steun voor het behoud van erfgoed beter verklaard.

Vervolgens is er gekeken naar de open vraag die over dit onderwerp gaat, namelijk vraag 10: *U heeft aangegeven dat u weet wie de bewoners van Gunterstein zijn. Kunt u in het kort beschrijven wat u over de bewoners weet?* Dit is gedaan om een indruk te krijgen van de kennis die omwonenden hebben van de buitenplaats. Hierbij moet wel benadrukt worden dat lang niet iedereen deze vraag heeft ingevuld, slechts 85 bij Prattenburg en 113 bij Gunterstein vulden deze vraag in. In totaal zijn dat dus 198 personen voor beide kastelen. Dit is bijna de helft van het totaal aantal respondenten (386) die vraag 9 hebben ingevuld. Mensen die wellicht minder weten of de bewoners vonden het niet relevant om deze vraag in te vullen, ook kon de routing van de enquête ervoor zorgen dat deze vraag niet ingevuld

hoefde te worden. Uit de open vragen blijkt dat veruit de meeste respondenten (38) de bewoners van Prattenburg, Meneer en mevrouw Van Asch van Wijk, alleen van naam kennen. 14 respondenten kenden het echtpaar van gezicht, 7 wisten ‘niet veel’ over de bewoners. De overige 26 respondenten gaven aan de bewoners iets meer te kennen. Toch wisselen de antwoorden in detail. Leuk om te lezen is dat maar liefst 7 respondenten hebben aangegeven dat zij vonden dat de familie Van Asch van Wijk veel doen aan het onderhouden van het landgoed.

De situatie in Gunterstein is anders. Daar geven 49 respondenten aan de huidige of de vorige bewoners te kennen. 13 respondenten kenden hen van naam en slechts 2 gaven aan ‘niet veel’ te weten over de bewoners. De overige 49 gaven aan de bewoners in meer detail te kennen. In Breukelen zijn de bewoners van Gunterstein dus meer bekend dan in Prattenburg. Wellicht valt dit te verklaren aan het feit dat Gunterstein meer centraal gelegen is in Breukelen en dit een relatief klein dorp is vergeleken met Veenendaal. Ook heeft iemand aangegeven de bewoners van Gunterstein *‘echte dorpsmensen’* te vinden, want deze verklaring versterkt.

De laatste hypothese over particuliere bewoning luidt: *‘wanneer omwonenden vinden dat de bewoners van de buitenplaats betrokken zijn met de omgeving, hebben zij meer steun voor het behoud van erfgoed.’* De vraag die betrekking heeft op deze hypothese is vraag 11. Deze vraag is

Breukelen:

Ja: $M=0,632$, $SD=0,242$
 Nee: $M=0,453$, $SD=0,258$.
 $F(1;195)=24,045$, $p=0,000$,
 $Eta=0,331$, $Eta^2=0,110$

Veenendaal:

Ja: $M=0,563$, $SD=0,233$
 Nee: $M=0,422$, $SD=0,300$
 $F(1;169)=9,637$, $p=0,002$,
 $Eta=0,232$, $Eta^2=0,054$

Breukelen:

$R=0,331$, $\text{adj } R^2=0,105$

Veenendaal:

$R=0,234$, $\text{adj } R^2=0,049$

Samen:

$P=0,003$, $F(2;144)=6,115$,
 $Eta^2=0,078$

onderdeel van een routing, dit houdt in dat veel respondenten, namelijk 332 deze vraag niet ingevuld hebben. Van de respondenten die deze vraag wel ingevuld hebben, zijn dat er 90 in Breukelen en 64 in Veenendaal/Rhenen. Van de 90 respondenten in Breukelen, vinden er 50% dat de omwonenden betrokken zijn met de omgeving. In Veenendaal/Rhenen is het grootste percentage, 48,4% bij geen mening ingevuld. 42,4% is hier van mening dat de bewoners van Prattenburg betrokken zijn bij de omgeving.

De variantieanalyse die is uitgevoerd voor beide plaatsen toont aan dat er net geen significant verband is gevonden tussen steun behoud erfgoed en het vinden van omwonenden dat de bewoners actief zijn.

Echter, wanneer Breukelen en Veenendaal/Rhenen bij elkaar gevoegd worden in de analyse, wordt er wel een significant verband aangetoond. 7,8% van de variantie in steun voor behoud erfgoed wordt verklaard door de mening van de respondenten wat betreft betrokkenheid van bewoners.

Achter deze vraag, die met ja, nee of geen mening kon worden ingevuld, was de mogelijkheid gelaten om een toevoeging achter ja en nee in te vullen. Enkele antwoorden die hieruit naar voren komen:

'Vicky en Henk van Asch Van Wijck zijn kennissen van mij. Ik kom al van kindsbeen af bij de familie thuis. De familie staat open voor belangstellenden van het landgoed. Zij organiseert vele activiteiten om het landgoed 'van iedereen' te doen zijn.'

'Ja, ze hebben veel belangstelling en staan open voor vragen uit de bevolking van Breukelen'

Uit deze open vragen blijkt dat respondenten vaak hebben vermeld dat zij weten dat de bewoners van Prattenburg evenementen organiseert, namelijk 8 personen van de 33 ingevulde antwoorden. Ook gaven er 7 mensen aan dat zij vinden dat de bewoners erg betrokken zijn bij het landgoed. Er waren echter ook enkele respondenten die aangaven dat de buitenplaatsen niet open zijn voor het publiek. In Breukelen hebben in totaal 43 mensen deze open vraag ingevuld. Hieruit komt naar voren dat 9 mensen op de hoogte zijn van het feit dat er soms rondleidingen worden georganiseerd. Ook gaven 5 mensen aan dat het omliggende landgoed toegankelijk is. Ook noemden zij dat de bewoners betrokken zijn bij activiteiten in Breukelen (5 respondenten).

Ondanks dat er geen uitspraken kunnen worden gedaan over de relatie tussen steun voor het behoud van erfgoed en de mate van waardering over de betrokkenheid van de bewoners van het erfgoed door de omwonenden, is er door de open vragen wel gebleken dat veel omwonenden de betrokkenheid van de bewoners waarderen. De relatie hiervan met steun voor het behoud van erfgoed kan door deze resultaten eventueel later meer worden onderzocht.

4.7 Bijdrage behoud erfgoed

De stelling luidt: 'Ik ben bereid op mijn eigen manier bij te dragen aan het behoud van kasteel Gunterstein/ buitenplaats Prattenburg'. Deze stelling maakt onderdeel uit van de Likertschaal van de stellingen over 'steun voor het behoud van erfgoed', maar verdient hier nog extra aandacht. De stelling geeft namelijk weer in welke mate respondenten zelf bereid zijn steun te bieden voor het behouden van het erfgoed. Waar uit hoofdstuk 2 al bleek dat meer lokale vormen van erfgoed behoud wellicht een goed alternatief kunnen bieden voor het behouden van erfgoed, kan dat met deze stelling nader bekeken worden.

Zo geeft 22,6% procent in Breukelen tegenover 32,2% in Veenendaal aan het oneens tot zeer oneens zijn met bovenstaande stelling. Van de categorieën eens tot zeer eens is dit 36,1% voor Breukelen

Breukelen:

$P=0,052$

Veenendaal:

$P=0,059$

Samen:

$P=0,003$, $F(2;144)=6,115$,

$Eta^2=0,078$

versus 37,6% voor Veenendaal. Wat hierbij opvalt is dat in Veenendaal de meningen wat meer uiteenlopen. De standaardafwijking is er ook groter (1,144 i.p.v. 0,982).

Om erachter te komen wat het gemiddelde antwoord op deze stelling is, is er ook een gemiddelde berekend Deze is voor Gunterstein 0,15, dat voor Prattenburg is 0,02. Het gemiddelde antwoord ligt in beide plaatsen net boven niet eens/ niet oneens (0), of wel neutraal. De gemiddelde bereidheid om aan het behoud van de buitenplaats bij te dragen ligt in Breukelen net wat hoger, al is het verschil minimaal. Dit kan betekenen dat mensen nog niet hebben besloten of zij wel of niet willen bijdragen aan het behouden van het lokale erfgoed van Gunterstein of Prattenburg. Wellicht willen zij meer informatie hebben over de manier van behoud of willen zij slechts incidenteel bijdragen. Dit kan verder worden uitgezocht in vervolgonderzoek. Het feit dat deze groep respondenten niet nadrukkelijk in hebben gevuld dat zij niet willen bijdragen, toont wel aan dat zij er in de toekomst wellicht voor open staan, mits op de manier die bij hen aansluit. Ook dit kan verder worden uitgezocht met vervolgonderzoek.

Tabel 4.3 Frequentieverdeling stelling 'ik ben bereid op mijn eigen manier bij te dragen aan het behoud van kasteel Gunterstein/buitenplaats Prattenburg'.

Buitenplaats, plaats	Mate van toepasselijkheid van de stelling	Frequentie	Percentage (%)
Gunterstein, Breukelen	Helemaal oneens	12	6,0
	Oneens	33	16,6
	Niet eens/Niet oneens	82	41,2
	Eens	58	29,1
	Zeer eens	14	7,0
	Totaal	199	100,0
Prattenburg, Veenendaal	Helemaal oneens	22	11,6
	Oneens	39	20,6
	Niet eens/Niet oneens	57	30,2
	Eens	55	29,1
	Zeer eens	16	8,5
	Totaal	189	100,0

4.8 Multiple regressie

Met het uitvoeren van een multiple regressie analyse, kunnen alle hierboven geanalyseerde vragen worden samengevoegd en vergeleken worden. Hiermee kan ook de totale verklaarde variantie mee worden berekend, dit is het totale percentage van steun voor het behoud van erfgoed dat wordt verklaard door alle factoren die zijn opgenomen in dit onderzoek. Omdat in de werkelijkheid allerlei factoren tegelijkertijd en naast elkaar zich voordoen, is het belangrijk om al deze factoren ook tezamen te analyseren. Dat wordt hier gedaan.

De totale verklaarde variantie die komt uit deze analyse is 46,1% voor Breukelen en 29,5% voor Veenendaal. Dit betekent dat er voor beide locaties een sterk verband is tussen alle opgenomen onderdelen in dit onderzoek en de steun voor het behoud van erfgoed. Maar liefst

46,1% van de totale steun voor het behoud van erfgoed wordt in Breukelen verklaard door de opgenomen onderdelen in dit onderzoek en 29,5% voor Veenendaal.

Wanneer men kijkt naar de resultaten van de regressieanalyse, blijkt dat de totale analyse voor zowel Gunterstein als Prattenburg significant is. Dit houdt in dat er weldegelijk een verband bestaat tussen alle opgenomen variabelen in dit onderzoek en de steun voor het behouden van het erfgoed Gunterstein of Prattenburg. Wanneer echter naar de individuele verbanden wordt gekeken, blijken niet alle opgenomen onderdelen een significant verband te hebben. In het geval van Breukelen hebben vier van de zeven onderdelen een positief significant verband met de steun voor het behoud van erfgoed. Alleen de woonduur, het wel of niet kennen van de bewoners en de bezoekfrequentie aan de groene omgeving hebben geen verband. In Veenendaal doet zich een compleet andere trend voor, hier heeft vrijwel geen onderdeel een significant verband met steun voor het behoud van erfgoed. Alleen de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed en de bezoekfrequentie van monumenten en overige historische gebouwen kennen hierin een verband. In bijlage 4 zijn de resultaten van deze toets opgenomen.

Als laatste kunnen de correlatiecoëfficiënten nog bekeken worden voor zowel Breukelen als Veenendaal. Deze zijn ook in bijlage 4 te zien. Hieruit blijkt dat alle verbanden positief zijn, variërend van zwakke naar sterke verbanden. In Breukelen is het onderdeel over de esthetische waarde van het erfgoed het meest opvallend, met een correlatiecoëfficiënt van 0,589. Dit is een sterk verband. De woonduur is hier het tegenovergestelde van, met de laagste correlatie waarde van 0,131, dit is een zwak verband. Van de in totaal zeven opgenomen onderdelen, zijn er vier zwakke verbanden, twee matig sterke verbanden en één sterk verband met een groot effect. In de tabel is te zien welke onderdelen dit precies zijn. In Veenendaal heeft ook het onderdeel over de esthetische waarde van het erfgoed het grootste effect, met een coëfficiënt van 0,457. Dit is een matig sterk verband. Het onderdeel kennis heeft hier de laagste waarde en daarmee het kleinste aandeel in de totale variantie. In totaal zijn er in Veenendaal wederom zeven onderdelen, waarvan zes met een zwak verband en slechts één met een matig sterk verband.

Deze analyse is nogmaals uitgevoerd waarin Breukelen en Veenendaal zijn samengevoegd. Ook hier is de gehele analyse significant. Er is in totaal sprake van 36,6% verklaarde variantie en uit de correlatiecoëfficiënten blijkt dat ieder verband wederom positief is. Ook hier heeft het onderdeel esthetische waarde van het erfgoed het sterkste verband, met 0,529. Dit is gelijk aan de hierboven besproken analyses. Het onderdeel het kleinste verband is ook hier de woonduur. Verder zijn er van de zeven onderdelen zes zwakke verbanden en één sterk verband met een groot effect.

Hoofdstuk 5. Conclusie en discussie

Het onderzoek heeft zich gericht op het onderzoeken van redenen voor steun van behoud erfgoed. Daarvoor zijn alle elementen uit de hoofdvraag genomen en getest. De losse hypothesen uit het vorige hoofdstuk leiden dus toe naar één conclusie, het antwoord op de hoofdvraag:

‘In hoeverre speelt de mate van kennis over cultuurhistorie, de bezoekfrequentie van de groene omgeving, de waardering van het erfgoed, de waardering van particuliere bewoning en de mate van cultuurparticipatie een rol in de mate van steun voor het behoud van erfgoed door omwonenden van Gunterstein en Prattenburg?’

5.1 Bevindingen

Uit de multiple regressie analyse werd duidelijk dat er een verschil is tussen de verklaarde variantie van Breukelen en Veenendaal. De steun voor het behoud van erfgoed in Breukelen is met 46,1% beter verklaard dan in Veenendaal. Daar was de verklaarde variantie “slechts” 29,5%. In totaal, voor beide dorpen, was de verklaarde variantie 36,6%. De mate waarin steun voor het behoud van erfgoed in totaal door alle hierboven genoemde factoren kan worden verklaard wordt hiermee duidelijk.

Kijkend naar de individuele thema’s van dit onderzoek zijn er enkele factoren die een grotere invloed hebben op de mate van steun voor het behoud van erfgoed. De factor die hiermee stipt op één komt te staan is de waardering van de esthetische waarde van het erfgoed. Met het grootste aandeel verklaarde variantie maakt deze factor het grootste gedeelte van de totale mate voor steun van het behoud van erfgoed uit. Dit komt overeen met wat er gevonden is uit de literatuur. Coeterier (2012) sprak al over de relatie tussen esthetische waarde en de waardering voor het behouden van erfgoed. Met dit onderzoek kan de kracht en daarmee de betrouwbaarheid van deze theoretische uitspraak worden vergroot. De factoren die het minst een rol spelen in het verklaren van steun voor het behoud van erfgoed zijn de persoonskenmerken, met een niet significant verband voor leeftijd en slechts een erg zwak verband voor woonduur. Hiermee wordt de literatuur dus tegengesproken. Over het verband met steun voor het behoud van erfgoed en leeftijd mag helaas verder niets geconcludeerd worden omdat het verband niet significant was. Over de woonduur in de buurt van het monument is dit wel het geval en het kleine percentage verklaarde variantie laat hier dus zien dat woonduur geen belangrijke rol speelt in waarom mensen wel of geen steun voor het behouden van erfgoed hebben.

Ook kennis over de geschiedenis van het monument en de bezoekfrequentie van overige monumenten en historische gebouwen blijken een grote invloed te hebben op de mate van steun voor het behoud van erfgoed. Dit bevestigt wederom de literatuur die is besproken in hoofdstuk 1 van Coeterier (2012).

Een opvallend resultaat is dat het thema particuliere bewoning slechts beperkt een rol speelt in mensen hun totale steun voor het behoud van erfgoed. Terwijl er geen verband bestaat over de mate van waardering door de omwonenden over de betrokkenheid van de bewoners met de omgeving, is het verband dat er bestaat over het wel/niet kennen van de bewoners en de totale waardering van particuliere bewoning in het algemeen slechts gering. Er is wel sprake van een positief verband, dus de hypothesen besproken over particuliere bewoning dragen wellicht bij aan steun voor het behoud, maar in beperkte mate. Hieruit valt op te merken dat particuliere bewoning eigenlijk een beperkte rol speelt in de steun voor het behouden van erfgoed en dat voornamelijk andere factoren, zoals de esthetische waarde, belangrijker zijn. Natuurlijk is voorzichtigheid geboden bij dergelijke uitspraken, wellicht ontbreekt er een aspect van particuliere bewoning en waardering

in dit onderzoek waardoor een mogelijk sterk verband onderbelicht blijft. Zoals eerder vermeld zijn er op dit moment nog beperkte hoeveelheden literatuur aanwezig over de trend van particuliere bewoning onder kastelen en buitenplaatsen. De bevinding dat de particuliere bewoning van erfgoed geen aanzienlijk grote rol bijdraagt aan de totale steun voor het behoud van erfgoed is dan ook zeer interessant.

5.2 Suggesties voor vervolgonderzoek

Interessant ook zijn de verschillen tussen Breukelen en Veenendaal. Zeker de totale verklaarde variantie verschilde met meer dan 16%. Uit het onderzoek werd echter helaas niet duidelijk wat deze verschillen veroorzaakt. Dit kan mogelijk te maken hebben met de representativiteit van het onderzoek. In hoofdstuk 3 is gebleken dat vooral in Veenendaal de resultaten niet altijd een geldige afspiegeling zijn van de totale populatie. Dit kan dus voor verstoringen zorgen in de resultaten, ondanks dat dit effect is getracht te verkleinen met het wegeven van de resultaten. Hierdoor mogen de resultaten ook niet gegeneraliseerd worden naar de gehele populatie, de resultaten gelden alleen voor de responsgroep. In vervolgonderzoek is het dus belangrijk om meer empirische data te verzamelen op zo verspreid mogelijke data en tijdstippen, om een betere representativiteit te bereiken. Een andere reden voor meer vervolgonderzoek is om de verschillen tussen Breukelen en Veenendaal inhoudelijk te verklaren. Wat zijn de achterliggende redenen van de verbanden gevonden in dit onderzoek? Waarom vinden mensen bijvoorbeeld esthetische waarde zo belangrijk? Een suggestie is dan ook voor dit vervolgonderzoek om gebruik te maken van de zogeheten mixed methods, waar een combinatie van zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek wordt gebruikt. Hierbij kan er door bijvoorbeeld het afnemen van diepte-interviews achter dieper liggende, persoonlijke redenen gekomen worden die met kwantitatief onderzoek veelal niet aan bod komen.

Voor verder onderzoek zou er ook nog gekeken kunnen worden naar verschillen in opleidingsniveau als het gaat om het bezoek van het omringende landgoed om te sporten of te recreëren en het bezoek aan het landhuis zelf, omdat men geïnteresseerd is in de architectuur. Let wel, dit is nog suggestief. Het kan zijn dat er verschillen aangetroffen worden tussen beide opleidingsniveaus en de reden voor hun bezoek aan het landgoed én landhuis. In ons huidige onderzoek is dit nog samengenomen. Zo kan nog een keer worden nagegaan of het verband tussen opleidingsniveau en steun inderdaad significant is.

5.3 Relevantie

Voor de particuliere bewoners van Gunterstein en Prattenburg en eventueel andere kastelen en buitenplaatsen, zorgt dit onderzoek mogelijk voor nieuwe inzichten in manieren voor het behouden van erfgoed. Omdat uit het onderzoek factoren zijn gebleken die meer steun voor het behoud van erfgoed opwekken, is het mogelijk deze in het achterhoofd te houden wanneer behoud van het erfgoed wordt geregeld. Ook is het gebleken dat de grootste groep respondenten op dit moment het nog niet oneens of eens is over het feit dat zij een eigen bijdrage willen leveren aan het onderhouden van Gunterstein of Prattenburg, de groep volgend hieraan is het wel eens of zeer eens met de stelling of zij een eigen bijdrage willen leveren. Hieruit wordt duidelijk dat wellicht lokale initiatieven voor behoud van erfgoed zouden kunnen werken in Breukelen en Veenendaal en kan dit met het oog op dalende subsidies een grotere rol spelen in de toekomst.

5.4 Reflectie

Ieder onderdeel van het doen van onderzoek is een leerproces. Hierdoor is er achteraf vrijwel altijd een aantal zaken dat in het vervolg beter anders kan worden aangepakt, ondanks dat deze dingen

niet per se fout hoeven te zijn in het huidige onderzoek. Een aantal van deze zaken zal nu worden toegelicht.

5.4.1 Inlichten bewoners

Misschien wel het belangrijkste aspect wat beter anders had kunnen worden aangepakt in dit onderzoek, was het inlichten van de bewoners van buitenplaats Gunterstein. Waar de bewoners van buitenplaats Prattenburg wel geïntroduceerd waren met het onderzoek voordat het enquêteren van start ging, was dit niet het geval bij de bewoners van buitenplaats Gunterstein. Zij werden lichtelijk overvallen door het onderzoek dat in hun woonplaats werd afgenomen, naar hun weten alleen op hen gericht. Tijdens het opstellen van de enquête is er helaas te kort of vrijwel niet stil gestaan bij hoe de vragen konden worden opgevat wanneer de bewoners deze te zien zouden krijgen buiten de context van het overkoepelende onderzoek. Waar wij als onderzoekers namelijk vooral gericht waren op de algemene trend rondom particuliere bewoning in zowel Breukelen als Veenendaal, was dit niet altijd duidelijk voor de personen die de enquête invulden en dit doorgaven aan de bewoners van Gunterstein.

Gelukkig heeft contact met de NKS en de bewoners, het beter benadrukken van het algemene thema van het onderzoek en het benadrukken dat de vragen passief zijn en niet voor veranderingen rondom de bewoning zullen zorgen, het probleem verzacht. Dit geval toont aan dat het altijd belangrijk is om na te denken over de ethiek van een onderzoek, ook als dit op het eerste gezicht niet nodig lijkt te zijn. Een korte brief naar de bewoners toe met de aard en de bedoeling van het onderzoek had waarschijnlijk dit voorval voorkomen.

5.4.2 Gebruiken van CBS-antwoordcategorieën

Een ander punt dat tijdens het analyseren van de resultaten naar voren kwam, was de keuze voor de categorieën bij het bevragen van de persoonskenmerken. Hoewel de antwoordcategorieën niet fout waren, bleek bij het uitvoeren van de representativiteitsanalyse dat andere groeperingen van de antwoorden gemakkelijker waren geweest. Als deze bij voorbaat zo waren opgesteld dat ze overeen kwamen met de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dan hadden de representativiteitsanalyses beter uitgevoerd kunnen worden en was het vergelijken gemakkelijker geweest.

5.4.3 Het enthousiasmeren van mensen om mee te willen werken

Een laatste punt dat lastig bleek te zijn was het enthousiast maken van bewoners voor het invullen van de enquête. Het werd al snel duidelijk dat mensen die geen interesse hebben in het onderwerp, ook niet graag de enquête wilden invullen, zeker niet omdat deze aan de lange kant was. Hoewel er natuurlijk altijd sprake is van non-respons, is het altijd de vraag of deze selectief is of niet, gezien het specifieke onderwerp van het onderzoek. Tijdens het enquêteren is dit probleem zoveel mogelijk geprobeerd op te lossen door het overkoepelende thema van waardering van de woonomgeving aan te kaarten, en dat alle meningen belangrijk zijn, ook wanneer mensen weinig kennis over of affiniteit met de monumenten hebben. Met het oog op de respons en de representativiteit van de resultaten is het wellicht belangrijk om in de toekomst nog verspreider over de dag en week te enquêteren, samen met het beperken van de lengte van de enquête. Dit was in dit onderzoek niet mogelijk doordat vragen werden samengevoegd van verschillende onderzoeken.

5.4.4 Enthousiasme van respondenten

Naast deze punten voor verbetering zijn er natuurlijk ook dingen die goed gingen in het onderzoek. Eén daarvan is het enthousiasme van veel mensen die hebben ingestemd mee te doen aan het onderzoek. Uit de verhalen die veel mensen vertelden tijdens het invullen van de enquête bleek dat het onderwerp en de monumenten erg 'leven' onder de omwonenden. Niet alleen werden er verhalen over trouwfoto's en andere herinneringen naar boven werden gehaald, maar mensen

waren ook erg vriendelijk. Meerdere malen werden we thuis uitgenodigd terwijl zij de enquête invulden, de passie sprak vaak bij de omwonenden. Het was dan ook erg leuk om deze enthousiaste verhalen te kunnen verwerken in dit onderzoek door middel van zowel open als gesloten vragen in de enquête. Het doen van het onderzoek was mede door dit enthousiasme ook een erg leuke ervaring.

Deze punten leiden er allemaal toe dat zij bijdragen aan het leerproces waardoor er in toekomstig onderzoek beter rekening mee kan worden gehouden.

Samenvatting

In dit onderzoek, wat als thema steun voor behoud erfgoed heeft, wordt er onderzocht of waardering van particuliere bewoning, van de esthetische waarde, gebruik van de groene omgeving en kennis over het specifieke erfgoed leidt tot meer steun voor het behoud van erfgoed. Het specifieke erfgoed waar het in dit onderzoek over gaat zijn buitenplaats Gunterstein en buitenplaats Prattenburg.

Uit de wetenschappelijke literatuur bleek dat er nog niet veel onderzoek is gedaan naar de steun van het behoud van erfgoed onder de lokale bevolking. Als ze wel gedaan waren, zijn de onderzoeken vaak locatiespecifiek en mogen er dus niet zomaar generaliserende uitspraken over gedaan worden. Het is de moeite waard om te onderzoeken hoe dit zich in Nederland en specifiek voor de twee locaties Breukelen en Veenendaal verhoudt. Daarbij is het ook maatschappelijk belangrijk om te onderzoeken of er überhaupt draagvlak is om erfgoed in stand te houden.

Er is voor de Gunterstein en Prattenburg in de twee plaatsen gekozen, omdat dit twee particulier bewoonde buitenplaatsen zijn. Naar de particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen is nog niet veel onderzoek gedaan. Daarom is besloten om dit thema te gebruiken in ons onderzoek en in bepaalde vragen terug te laten komen. Daarbij past het binnen het bredere onderzoek dat de NKS doet naar particuliere bewoning van kastelen en buitenplaatsen.

In beide plaatsen is een aselechte steekproef getrokken op de woonadressen. Hierdoor is geprobeerd een zo representatief mogelijke responsgroep te creëren in vergelijking met de populatie. Helaas is dit niet gelukt, waardoor de resultaten alleen gelden voor de responsgroep. Er kan niet gegeneraliseerd worden naar de hele populatie.

Uit de resultaten blijkt dat de belangrijkste van invloed zijnde factor op de steun voor het behoud van erfgoed, de esthetische waarde is. Deze factor biedt de meeste verklaring voor steun voor erfgoedbehoud onder respondenten. De persoonskenmerken zoals woonduur, leeftijd en opleiding boden de minste verklaring voor het behouden van erfgoed. Uit de regressieanalyse blijkt dat de verklaring voor de steun voor het behouden van erfgoed niet volledig uit deze factoren verklaard kan worden. Er is bij beide locaties nog voor meer dan de helft geen algemene verklaring gevonden.

Voor vervolgonderzoek suggereren wij om dieper in te gaan op de verschillen tussen Breukelen en Veenendaal. In het onderzoek is nu al naar voren gekomen dat deze er zijn, maar de redenen waarom zijn niet onderzocht. Het kan interessant zijn om hiernaar te kijken, in Breukelen in Veenendaal of in soortgelijke gemeenten.

Literatuur

- Báez-Montenegro, A., Bedate, A., Herrero, L. & Sanz, J. (2010). Inhabitants' willingness to pay for cultural heritage: a case study in Valdivia, Chile, using contingent valuation. *Journal of Applied Economics*, 15(2), 235-258.
- Bazelmans, J (2012). Waarde in meervoud: naar een nieuwe vormgeving van de waardering van erfgoed. *Cultureel erfgoed op waarde geschat*. 13-23.
- Broek, van den, A., Haan, de, J. & Huysmans, F. (2009). Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars: Trends in cultuurparticipatie en mediagebruik. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Broek, van den, A., Huysmans, F. & Haan, de, J. (2005). Cultuurminnaars en cultuurmijders: trends in de belangstelling voor kunsten en cultureel erfgoed. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Coeterier, J. F. (2002). Lay people's evaluation of historic sites. *Landscape and urban planning*, 59, 111-123.
- Dessing, R., & Holwerda, J. (2012). Nationale gids Historische Buitenplaatsen. Wormerveer: Stichting Uitgeverij Noord-Holland.
- Duineveld, M., Dam, van, R., During, R., & Zande, van der, A. (2010). The importance of being nimby. *Deel 4 in de reeks Burgers en Landschap*. Wageningen Universiteit: Wageningen.
- Erfgoedinspectie. (2015). De staat van: over erfgoed en archieven 2015. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Verkregen van: <https://www.erfgoedinspectie.nl/publicaties/rapport/2015/11/09/de-staat-van>
- Gemeente Veenendaal (n.d. a). Buurtprofiel Het Franse Gat. Opgevraagd op 14 juni 2017, verkregen van: https://www.veenendaal.nl/fileadmin/files/Veenendaal/documenten/wonen-leven/uw_wijk/Buurtprofiel_Franse_Gat.pdf
- Gemeente Veenendaal (n.d. b). Buurtprofiel Petenbos. Opgevraagd op 14 juni 2017, verkregen van: https://www.veenendaal.nl/fileadmin/files/Veenendaal/documenten/wonen-leven/uw_wijk/Buurtprofiel_Petenbos.pdf
- Grijzenhout, F. (2007). Erfgoed: de geschiedenis van een begrip. Amsterdam: University Press.
- Haarmann, W., Dagevos, J., Tomor, S., & Janssen, J. (2015). *Kansen zien, pakken en krijgen: Gemeentelijke herbestemmingspraktijk in krimpgebieden*. Tilburg: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Harley, E. (2012). New Visions for Old Houses: The Private Perspective. Looking Ahead: The future of the Country House. 44-71. London: Royal Geographical Society.
- Hodges, A. & Watson, S. (2000). Community-based Heritage Management: a case study and agenda for research. *International Journal of Heritage Studies*, 6(3). 231-243.
- Janssen, J., Luiten, E., Renes, H., & Rouwendal, J. (2013). *Oude sporen in een nieuwe eeuw. De uitdaging na Belvedere*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Kastelen.nl (z.j.) Algemeen. Verkregen van: <https://www.kastelen.nl/nederlandse-kastelen-stichting.php?id=162>
- Lange, de, G. (2017). Bewoonde kastelen en buitenplaatsen in Nederland: Onderzoek naar de woonmotieven van bewoners van kastelen en buitenplaatsen. *Kasteel & Buitenplaats*, 19(57), 14-18.

Manten, A.A. (1986) Hou oud is Breukelen, *Tijdschrift Kring Breukelen*

Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (2008). Een lust, geen last. Visie op de modernisering van de monumentenzorg. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Nijhuis, L. (2013). Schipperen of op een particuliere buitenplaats. Vakblad natuur bos landschap. Pp. 18-21

Prattenburg.nl (n.d.). Landgoed Prattenburg. Opgevraagd op 1 juni 2017, verkregen van: <http://prattenburg.nl/>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. (2015). *Erfgoed als krachtvoer: tips voor een nieuwe toekomst voor dorpen, steden en regio's*. Amersfoort: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2009). Erfgoedbalans 2009: Archeologie, monumenten en cultuurlandschap in Nederland. Opgevraagd op 13 mei 2017, verkregen van: https://cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/rce_2009_erfgoedbalans_2009.pdf

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (z.j. a). Monumenten. Opgevraagd op 5 mei 2017, verkregen van: <https://cultureelerfgoed.nl/erfgoed/monumenten>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (z.j. b). Kastelen. Opgevraagd op 9 mei 2017, verkregen van: <https://cultureelerfgoed.nl/dossiers/kastelen-en-buitenplaatsen/kastelen>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (n.d. c). Rijksmonumenten Register. Opgevraagd op 3 juni 2017, verkregen van: <https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/monuments?MonumentId=&Province=&Town=&City=Breukelen&PostalCode=&Street=&HouseNumber=&Status=&MainCategory=Kastelen%2c+landhuizen+en+parken&SubCategory=&FunctionType=&DescriptionSearch=&page=2>

Scheepers, P., Tobi, H. & Boeije, H. (2016). Onderzoeksmethoden. 9e druk. Amsterdam: boom uitgevers.

Stichting Kastelen Buitenplaatsen Landgoederen (z.j.). Kastelen, buitenplaatsen en landgoederen. Opgevraagd op 9 mei 2017, verkregen van: <http://www.skbl.nl/over-kbl/kastelen/>

Teeuwen, M. (2015). Van Sprookjeskasteel naar Droomhotel. *De herbestemming van Limburgse kastelen vanaf 1930*. 14-15. Verkregen van: https://www.kastelen.nl/pdf/rapkashotels_14.pdf

Tilley, S., Neale, C., Patuano, A., & Cinderby, A. (2017). Older people's experiences of mobility and mood in an urban environment: a mixed methods approach using EEG and interviews. *International Journal of Environmental research and Public Health*. (14)2 1-2 <http://www.mdpi.com.proxy.library.uu.nl/1660-4601/14/2/151>

Utrechtse buitenplaatsen (n.d.). Gunterstein. Opgevraagd op 3 juni 2017, verkregen van: <http://www.utrechtsebuitenplaatsen.nl/buitenplaats/gunterstein>.

Van Dale (n.d.). Betekenis 'mooi'. Opgevraagd op 8 juni 2017, verkregen van: <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=mooi&lang=nn>

Venster op de Vecht (n.d.). Eerste bewoning. Opgevraagd op 4 juni 2017, verkregen van: <http://www.vensteropdevecht.nl/historie/135.html>

De Vocht, A. (2016). Statistiek syllabus: cursus statistische methoden. Utrecht: Universiteit Utrecht

Vogelzang, F. (2015). Het nuttige en het aangename: Buitenplaatsen als investering? *Kasteel & Buitenplaats*, 17(48), pp. 3-8.

Vogelzang, F. (2017, 26 april). *Hoorcollege kastelen en buitenplaatsen: particuliere bewoning* [Powerpoint]. Geraadpleegd op 15 mei 2017.

Bijlagen

Bijlage 1. Enquête Breukelen

Op de volgende pagina bevindt zich de enquête afgenomen in Breukelen.

Enquêtenummer:

Kasteel:

Datum:

**NEDERLANDSE
KASTELENSTICHTING**
KENNISCENTRUM VOOR KASTEEL EN BUITENPLAATS

Universiteit Utrecht

Enquête

Deze enquête is opgesteld door studenten van de Universiteit Utrecht in opdracht van de Nederlandse Kastelenstichting (NKS). De enquête gaat over de waardering van uw woonomgeving. Uw gegevens en antwoorden zullen vertrouwelijk worden behandeld en anoniem blijven. Het invullen van de enquête duurt ongeveer 10 minuten.

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Kennis

De eerste vragen gaan over het bestaan van Gunterstein. De vragen gaan over uw beleving. Hierbij is geen antwoord goed of fout, u hoeft daarom zelf geen informatie op te zoeken om de vragen te beantwoorden.

1. Herkent u het gebouw op de afbeelding hiernaast?
☐ Ja
☐ Nee
2. Bent u op de hoogte van het bestaan van het kasteel en bijbehorende landgoed Gunterstein:
☐ Ja
☐ Nee (ga naar vraag 22)
3. Welke stelling is het best op u van toepassing?
☐ Ik weet niets over de geschiedenis van Gunterstein
☐ Ik weet weinig over de geschiedenis van Gunterstein
☐ Ik weet redelijk wat over de geschiedenis van Gunterstein
☐ Ik weet veel over de geschiedenis van Gunterstein

4. Wat betekent Gunterstein voor u?

.....

.....

.....

.....

Zichtbaarheid

De volgende vragen zullen gaan over de zichtbaarheid van Gunterstein (zie afbeelding voorpagina) in uw dagelijks leven. Het gaat er hier om of, en hoe vaak u het kasteel ziet wanneer u het passeert.

5. Hoe vaak per maand ziet u Gunterstein ongeveer?

.....

6. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens/ Niet oneens	Eens	Helemaal eens
a.	Ik vind <u>kasteel</u> Gunterstein een belangrijk herkenningspunt voor de omgeving					
b.	Ik voel mij thuis in mijn woonplaats dankzij herkenningspunten zoals historische gebouwen					
c.	Ik vind dat <u>kasteel</u> Gunterstein opvalt in de omgeving					
d.	Ik vind <u>kasteel</u> Gunterstein mooi					
e.	Ik vind dat <u>kasteel</u> Gunterstein een belangrijk deel van de omgeving uitmaakt					
f.	Ik vind <u>kasteel</u> Gunterstein karakteristiek voor de omgeving					
g.	Ik vind het <u>landgoed/bos</u> van Gunterstein mooi					

Het behoud van erfgoed

7. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

Deze stellingen hebben betrekking op zowel het kasteel als het hele landgoed.

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens / Niet oneens	Eens	Helemaal eens
a.	Ik vind het belangrijk dat kasteel Gunterstein wordt behouden voor toekomstige generaties					
b.	Ik vind het jammer als kasteel Gunterstein zou verdwijnen					
c.	Ik zou het jammer vinden als het landgoed van kasteel Gunterstein (gebouw en tuin) onvoldoende onderhouden wordt					
d.	Ik ben bereid op mijn eigen manier bij te dragen aan het behoud van kasteel Gunterstein					
e.	Ik vind particuliere bewoning van kasteel Gunterstein een goede manier om het landgoed te behouden voor toekomstige generaties					

Bewoning van Gunterstein

Het hoofdgebouw van kasteel Gunterstein wordt particulier bewoond. Dit houdt in dat dit gebouw niet in handen is van de overheid, maar in bezit is van de bewoners.

De volgende vragen zullen gaan over uw kennis over de huidige bewoners van kasteel Gunterstein.

8. Bent u op de hoogte van eventuele activiteiten die georganiseerd worden op het landgoed van kasteel Gunterstein?
- ☐ Ja
- ☐ Nee

9. Weet u wie de huidige bewoners zijn van kasteel Gunterstein?
- ☐ Ja
- ☐ Nee (ga naar vraag 12)

10. U heeft aangegeven dat u weet wie de bewoners van Gunterstein zijn. Kunt u in het kort beschrijven wat u over de bewoners weet?

.....

.....

.....

.....

11. Vindt u dat de bewoners van Gunterstein betrokken zijn met de omgeving (bijv. door organisatie van activiteiten, openstelling van het kasteel etc.)?
- ☐ Ja, omdat
- ☐ Nee, omdat
- ☐ Geen mening

12. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:
Deze stellingen hebben betrekking op het kasteel, niet het hele landgoed.

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens/ Niet oneens	Eens	Helemaal eens
a.	Ik vind het belangrijk dat de bewoners van <u>kasteel</u> Gunterstein het kasteel openstellen voor publiek					
b.	Ik vind dat bewoning van kastelen samen kan gaan met de openstelling voor het publiek					
c.	Ik vind het goed dat het kasteel particulier bewoond wordt					
d.	Ik vind dat <u>kasteel</u> Gunterstein een andere functie moet krijgen naast de particuliere bewoning					

Bezoek

De volgende vragen gaan over uw bezoek aan Gunterstein.

13. Welk van de onderstaande kenmerken zijn de reden(en) van uw bezoek aan het landgoed Gunterstein?

Geef aan hoe vaak u deze reden(en) gebruikt in de onderstaande kolommen. Indien u nooit landgoed Gunterstein heeft bezocht, kiest u voor de optie 'nooit'.

Activiteit of reden	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Halfjaarlijks	Jaarlijks	Nooit
Rustige omgeving						
Mooie omgeving						
Dichtbij huis						
Anders dan mijn dagelijkse omgeving						
Cultuurhistorisch en authentiek karakter						
Voor de natuur						
Er valt iets te leren						
Er valt iets te ontdekken						
Buitensport (hardlopen/ fietsen)						
Wandelen						
Anders, namelijk						

14. Heeft u het kasteel Gunterstein ooit bezocht?
- ☐ Ja, namelijk keer
- ☐ Nee
15. Zijn er redenen waarom u het landgoed of het kasteel Gunterstein zou willen bezoeken, maar waardoor dit momenteel niet mogelijk is?
- Zijn er redenen waarom u Gunterstein niet kunt bezoeken, terwijl u dit wel zou willen?*
- ☐ Ja
- ☐ Nee (ga door naar vraag 18)
16. U heeft aangegeven dat u het landgoed van Gunterstein nooit heeft bezocht of dat u een reden heeft om het niet te bezoeken. Op welke manier wenst u kasteel Gunterstein wel te willen gebruiken?
-
-
-

Toegankelijkheid

De volgende vragen gaan over de toegankelijkheid van het kasteel en/of het landgoed

17. Bent u op de hoogte welk gedeelte van het landgoed of kasteel Gunterstein toegankelijk zijn voor publiek?
- ☐ Ja
☐ Nee
18. Bent u op de hoogte van de momenten waarop landgoed Gunterstein open is voor bezoekers?
- ☐ Ja
☐ Nee
19. Voor de toegankelijkheid van landgoed Gunterstein geef ik het volgende cijfer:
- 1 0 2 0 3 0 4 0 5 0 6 0 7 0 8 0 9 0 10 0
(laag) (hoog)
20. Kruis aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens/ niet oneens	Eens	Helemaal eens
a	Ik vind het belangrijk dat er bewegwijzering* in de directe omgeving van een particulier bewoond kasteel aanwezig is					
b	Ik vind het belangrijk dat er informatie over particuliere kastelen ook elders beschikbaar is (internet, VVV-kantoren)					
c	Ik vind het belangrijk dat er informatieborden** ter plaatse zijn over welke gedeelten van het landgoed te bezoeken zijn					
d	Ik vind het belangrijk dat er informatieborden** ter plaatse zijn over de natuur van het landgoed					

Toelichting:

* Bij bewegwijzering kunt u denken aan verkeersborden die de weg wijzen naar Gunterstein (bijvoorbeeld vanaf het stadscentrum of vanaf de snelweg).

** Bij informatieborden kunt u denken aan borden die informatie verstrekken over de geschiedenis of bezoekersinformatie over landgoed Gunterstein

21. Kruis aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens/ niet oneens	Eens	Helemaal eens
a	Ik ben tevreden met de bewegwijzering in de directe omgeving van Gunterstein					
b	Ik ben tevreden met de informatie over Gunterstein die elders beschikbaar is (internet, VVV-kantoren)					
c	Ik ben tevreden met de aanwezigheid van informatieborden over welke delen toegankelijk zijn					
d	Ik ben tevreden met de aanwezigheid van informatieborden over de natuur van het landgoed					

Kastelen/buitenplaatsen in de omgeving

De volgende vragen gaan over kastelen en buitenplaatsen in de omgeving.

22. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de volgende stellingen:

		Helemaal oneens	Oneens	Niet eens/ Niet oneens	Eens	Helemaal eens
a	Ik vind dat kastelen en buitenplaatsen belangrijk zijn voor deze regio					
b	Ik vind het aantal kastelen en buitenplaatsen in deze regio voldoende					
c	Ik waardeer de kastelen en buitenplaatsen in deze regio					
d	Ik vind het belangrijk dat kastelen en buitenplaatsen zich in uiterlijk van elkaar onderscheiden					
e	Ik vind het belangrijk dat kastelen en buitenplaatsen zich in functie van elkaar onderscheiden					

23. Aan welk van de onderstaande buitenhuiselijke activiteiten neemt u graag deel?

Geef aan hoe vaak u deze activiteit buitenshuis uitvoert in de onderstaande kolommen. Indien u niet aan deze activiteit deelneemt, kiest u de optie 'nooit'.

Activiteit	Wekelijks	Maandelijks	Halfjaarlijks	Jaarlijks	Nooit
Dansvoorstellingen					
Theatervoorstellingen					
Musea					
Film					
Monumenten en hist. gebouwen					

Algemene informatie

Ten slotte volgen er enkele vragen over uw persoonsgegevens en de samenstelling van uw huishouden.

24. Hoelang woont u al in Breukelen?
..... jaar
25. Wat is uw geslacht?
☐ Man
☐ Vrouw
26. Wat is uw leeftijd?
.... jaar
27. Wat is de samenstelling van uw huishouden?
☐ Alleenstaand
☐ Eenoudergezin
☐ Samenwonend of gehuwd, zonder thuiswonende kinderen
☐ Samenwonend of gehuwd, met thuiswonende kinderen
☐ Anders, namelijk:
28. Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?
☐ Geen opleiding
☐ Basisonderwijs
☐ LBO, LTS, LEAO, LHNO
☐ VMBO
☐ MBO, MULO, MTS
☐ HAVO, VWO, HBS/MMS
☐ HBO, WO
29. In welke klasse valt het gezamenlijke netto inkomen per maand van uw huishouden? *Het gaat hierbij om het gezamenlijke besteedbaar inkomen van u en uw eventuele partner.*
- ☐ € 1500 of minder per maand
☐ € 1501 - € 2000
☐ € 2001 - € 2500
☐ € 2501 - € 3000
☐ € 3001 - € 3500
☐ € 3501 - € 4000
☐ meer dan € 4000

Hartelijk dank voor uw medewerking! Dit is het einde van de enquête. Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben dan kunt u die aan de enquêteur voorleggen.

Bijlage 2. Schema enquêteertijden

Plaats	Datum		Tijd	Persoon
Veenendaal	Ma	29/05/17	15:00 – 18:00	Elizabeth
	Di	30/05/17	Vanaf 12:00	Koen & Arnoud
			15:00 – 19:00	Tim
	Wo	31/05/17	10:00 – 14:00	Elizabeth
			Vanaf 12:00	Roxanne
			13:00 – 16:00	Tim
			Tot 19:00	Arnoud
			Vanaf 19:00	Koen
			Hele dag	Gwen & Joyce
	Do	01/06/17	16:30 – 18:00	Elizabeth
			Tot 19:00	Roxanne
			Vanaf 19:00	Koen
	Vr	02/06/17	11:00 – 13:00	Elizabeth
			Tot 12:00	Arnoud
			16:00 – 20:00	Tim
			Tot 19:00	Roxanne, Renske, Gwen & Claire
	Ma	29/05/17	Vanaf 19:00	Carmen & Lara
	Di	30/05/17	Vanaf 12:00	Lenard & Tomas
			15:00 – 20:30	Amber & Bert
	Wo	31/05/17	15:00 – 19:00	Amber
Breukelen			Vanaf 12:00	Renske & Claire
			Hele dag	Carmen & Lara
	Do	01/06/17	15:00 – 20:00	Bert & Amber
			Tot 19:00	Renske & Claire
			Vanaf 19:00	Lenard & Tomas
	Vr	02/06/17	19:00 – 21:00	Bert
			Vanaf 12:00	Tomas & Lenard
			Tot 19:00	Carmen & Lara

Bijlage 3. Non-respons schema

Naam	Plaats	Aantal enquêtes afgenomen	Niet Thuis	Overig	Totale non-respons	Respons (%)	Verhouding
Bert	Breukelen	30	50	35	85	26.1%	30/116
Carmen & Lara	Breukelen	60	74	37	111	35.1%	60/171
Renske en Claire	Breukelen	61	191	78	269	18.5%	61/330
Amber	Breukelen	33	61	32	93	26.2%	33/126
Lenard & Tomas	Breukelen	61	81	45	126	32.6%	61/187
Renske en Claire	Veenendaal	19	40	26	66	22.4%	19/85
Roxanne	Veenendaal	41	64	51	115	26.3%	41/156
Arnoud en Koen	Veenendaal	40	100	70	170	19.0%	40/210
Gwen	Veenendaal	30	67	35	102	22.7%	30/132

Koen	Veenendaal	22	49	21	70	23.9%	22/92
Elizabeth	Veenendaal	30	65	36	101	22.9%	30/131
Joyce	Veenendaal	30	30	27	57	34.5%	30/87
Tim	Veenendaal	30	50	49	99	23.3%	30/99

Bijlage 4. Meerdere regressie

Meerdere regressie uitvoer voor Gunterstein en Prattenburg samen

Descriptives			
	Gemiddelde	Standaarddeviatie	Aantal
V7. Steun voor het behoud van erfgoed	,5076	,28085	330
V24. Woonduur	29,32	18,550	330
V3. Cultuurhistorische kennis	,1879	,39121	330
V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,56364	,265660	330
V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,3348	,29389	330
V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,38	,485	330
V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,5758	,49498	330
V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,1182	,32331	330

Correlations		V7. Steun voor het behoud van erfgoed	Significantie	Aantal
Pearson Correlation	V7. Steun voor het behoud van erfgoed	1,000	.	330
	V24. Woonduur	,179	,001	330
	V3. Cultuurhistorische kennis	,294	,000	330
	V6 d,f,g. Waardering esthetische waarde	,529	,000	330
	V12 a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,266	,000	330
	V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,291	,000	330
	V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,227	,000	330
	V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,255	,000	330
Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate

1	,605 ^a	,366	,353	,22596
a. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, Q12 gestandaardiseerde likert, gestandaardiseerde likert esthetische waarde, dummy q3 kennis, Weet u wie de huidige bewoners zijn				

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9,511	7	1,359	26,610	,000 ^b
	Residual	16,441	322	,051		
	Total	25,951	329			
a. Dependent Variable: Q7 gestandaardiseerde likertscore						
b. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, Q12 gestandaardiseerde likert, gestandaardiseerde likert esthetische waarde, dummy q3 kennis, Weet u wie de huidige bewoners zijn						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Significantie
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,126	,036		3,486	,001
	V24. Woonduur	,001	,001	,040	,826	,410
	V3. Cultuurhistorische kennis	,054	,036	,075	1,470	,143
	V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,453	,050	,429	9,037	,000
	V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,119	,044	,124	2,693	,007
	V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,049	,030	,084	1,648	,100
	V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,047	,026	,083	1,785	,075
	V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,117	,041	,134	2,874	,004
a. Dependent Variable: Q7 gestandaardiseerde likertscore						

Multipele regressie uitvoer voor Gunterstein en Prattenburg gescheiden

Descriptive Statistics				
Kasteel (Gunterstein of Prattenburg)		Gemiddelde	Std. Deviation	Aantal
Gunterstein	V7. Steun voor het behoud van erfgoed	,5266	,26714	184
	V24. Woonduur	26,93	18,492	184
	V3. Cultuurhistorische kennis	,2283	,42086	184
	V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,60054	,255492	184
	V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,3062	,30106	184
	V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,40	,492	184
	V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,5000	,50136	184
	V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,1087	,31211	184
Prattenburg	V7. Steun voor het behoud van erfgoed	,4836	,29642	146
	V24. Woonduur	32,34	18,241	146
	V3. Cultuurhistorische kennis	,1370	,34502	146
	V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,51712	,271740	146
	V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,3710	,28146	146
	V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,34	,476	146
	V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,6712	,47138	146
	V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,1301	,33761	146

Correlations					
Kasteel (Gunterstein of Prattenburg)			Q7 gestandaardiseerd e likertscore	Significantie	Aant al
Gunterstein	Pearson Correlation	V7. Steun voor het behoud van erfgoed	1,000	.	184
		V24. Woonduur	,131	,038	184
		V3. Cultuurhistorische kennis	,378	,000	184
		V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,589	,000	184
		V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,280	,000	184
		V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,317	,000	184
		V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,247	,000	184
		V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,253	,000	184
Prattenburg	Pearson Correlation	V7. Steun voor het behoud van erfgoed	1,000	.	146
		V24. Woonduur	,265	,001	146
		V3. Cultuurhistorische kennis	,171	,020	146
		V6d,f,g. Waardering esthetische waarde	,457	,000	146
		V12a,b,c. Waardering particuliere bewoning	,276	,000	146
		V9. Weet u wie de huidige bewoners zijn	,255	,001	146
		V13. Bezoekfrequentie groene omgeving: dummie	,242	,002	146
		V23e. Bezoekfrequentie monumenten: dummie	,263	,001	146

Model Summary					
Kasteel (Gunterstein of Prattenburg)	Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
Gunterstein	1	,679 ^a	,461	,439	,20000
Prattenburg	1	,543 ^b	,295	,259	,25517
a. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q12 gestandaardiseerde likert, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, gestandaardiseerde likert esthetische waarde, Weet u wie de huidige bewoners zijn, dummy q3 kennis					
b. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, Q12 gestandaardiseerde likert, dummy q3 kennis , gestandaardiseerde likert esthetische waarde, Weet u wie de huidige bewoners zijn					

ANOVA ^a							
Kasteel (Gunterstein of Prattenburg)	Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Gunterstein	1	Regression	6,019	7	,860	21,497	,000 ^b
		Residual	7,040	176	,040		
		Total	13,060	183			
Prattenburg	1	Regression	3,755	7	,536	8,239	,000 ^c
		Residual	8,985	138	,065		
		Total	12,741	145			
a. Dependent Variable: Q7 gestandaardiseerde likertscore							
b. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q12 gestandaardiseerde likert, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, gestandaardiseerde likert esthetische waarde, Weet u wie de huidige bewoners zijn, dummy q3 kennis							
c. Predictors: (Constant), Q23e dummy weinig veel bezoeken, Hoelang woont u al, Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig, Q12 gestandaardiseerde likert, dummy q3 kennis , gestandaardiseerde likert esthetische waarde, Weet u wie de huidige bewoners zijn							

Coefficients ^a							
Kasteel (Gunterstein of Prattenburg)	Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
			B	Std. Error	Beta		
Gunterstein	1	(Constant)	,121	,045		2,707	,007
		Hoelang woont u al	,000	,001	-,031	-,492	,623
		dummy q3 kennis	,096	,042	,151	2,295	,023
		gestandaardiseerde likert esthetische waarde	,499	,061	,477	8,141	,000
		Q12 gestandaardiseerde likert	,130	,051	,146	2,566	,011
		Weet u wie de huidige bewoners zijn	,060	,035	,110	1,691	,093
		Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig	,041	,031	,077	1,322	,188
		Q23e dummy weinig veel bezoeken	,107	,049	,125	2,177	,031
Prattenburg	1	(Constant)	,109	,060		1,795	,075
		Hoelang woont u al	,002	,001	,140	1,795	,075
		dummy q3 kennis	-,030	,068	-,035	-,443	,658
		gestandaardiseerde likert esthetische waarde	,369	,087	,339	4,230	,000
		Q12 gestandaardiseerde likert	,099	,082	,094	1,212	,227
		Weet u wie de huidige bewoners zijn	,034	,051	,054	,657	,512
		Q13 freq. groene omgeving dummy veel weinig	,072	,048	,115	1,497	,137
		Q23e dummy weinig veel bezoeken	,138	,068	,157	2,015	,046
a. Dependent Variable: Q7 gestandaardiseerde likertscore							